СРПСКИ ПОКРЕТ
ДВЕРИ

9 788660 235482

ПОСЛЕДИЦЕ ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ

ПОСЛЕДИЦЕ ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ

Зборник радова са Округлог стола у Народној скупштини Републике Србије 17. јун 2023. године

ПОСЛЕДИЦЕ ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ

Зборник радова са Округлог стола у Народној скупштини Републике Србије 17. јун 2023. године

Пирот - Београд, 2023.

ПОСЛЕДИЦЕ ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ

Зборник радова са Округлог стола у Народној скупштини Републике Србије 17. јун 2023. године

Издавач:
Pi-press, Пирот

За издавача
Драгана Пејић-Ранђеловић

Приредио
Зоран Павловић

Техничка припрема:
Горан Жикић

Штампа:
Pi-press, Пирот

ISBN: 978-86-6023-548-2

Тираж:
500

У организацији посланичке групе Српски покрет Двери – Патриотски блок, у Народној скупштини Републике Србије, 17. јуна 2023. године одржан је Округли сто „Последице усвајања Закона о родној равноправности".

У овом Зборнику сабрана су редигована излагања учесника Округлог стола, али и оних који нису могли да присуствују и који су свој рад послали накнадно.

УВОД

Бошко Обрадовић[1]

ПРЕИСПИТАТИ ЗАКОН О ЏЕНДЕР ИДЕОЛОГИЈИ

Округли сто на тему „Последице усвајања Закона о родној равноправности", који је одржан 17. јуна 2023. године у Народној скупштини Републике Србије у организацији посланичке групе Српски покрет Двери – Патриотски блок, био је јединствена прилика да се покрене процес преиспитивања једног више него контроверзног закона донетог 20. маја 2021. године у потпуно антиуставној и недемократској процедури. Као домаћин изабраног броја релевантних стручњака из редова домаћих лингвиста, правника, философа и политичара, и уводничар на задату тему, истакао сам најпре да су на дебату биле позване све надлежне државне институције: од директно надлежног Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, преко министарстава за просвету, културу и породицу, до надлежног скупштинског Одбора за људска и мањинска права, као и Владиног Савета за српски језик. Огромна је штета што поменуте институције нису биле спремне да пошаљу своје представнике и што је на тај начин онемогућен истински и преко потребни друштвени дијалог, који је изостао и у процесу доношења овог спорног закона. Они који су донели овај закон и који иза њега стоје требало би да га пред свима нама бране или да барем

1 Народни посланик, председник Српског покрета Двери

сучеле мишљења са онима који имају другачији поглед на закон и његове последице. Ово све је додатно неозбиљно и неодговорно када имамо у виду да је управо актуелна власт у назив Министарства за људска и мањинска права додала одредницу „и за друштвени дијалог", који се као што видимо избегава и директно спречава.

Основни проблем са којим смо се суочили приликом доношења овог закона јесте што је он донет без озбиљне јавне расправе и у једнопартијској скупштини без опозиције. Иза овог закона стоји Министарство за људска и мањинска права у сарадњи са бројним прозападним невладиним организацијама којима је предат суверенитет државе Србије над овом темом, док је свако другачије мишљење било практично изоловано из процеса доношења закона.

Овај закон доводи у питање и укида важење Закона о равноправности полова у Србији, који је већ третирао на одговарајући начин ову тему. Са друге стране, Закон о џендер равноправности уводи одређене неуставне категорије као што је „род", који у српском језику има потпуно друга значења за разлику од страног израза „џендер" и онога што је идеја водиља овога закона, а односи се на идеологију која нам долази са Запада и која је основ за доношење овог закона. „Род" у српском језику реферише на српски род (израз из наше химне!), народ, пород, породицу..., а никако не - као на Западу - на 70 и више џендер експеримената са људском личношћу и сексуалношћу. Све то, притом, нема никакве везе са маркетиншким бежањем законодавца у лажне изговоре да се овим законом побољшавају и штите права жена. Права истина је да се права жена на овај начин смањују и озбиљно доводе у питање, јер се права и жена и мушкараца у нашој држави сада изједначавају са некаквим измишљеним џендерима о којима

се не зна ништа јер овим законом нису јасно дефинисани, питање је колико их уопште има, али се тоталитарно намећу кроз науку, медије, политику, а сада и законодавство и репресивне методе које проистичу из овог законског решења. На један тоталитарни начин овај жестоко идеологизовани закон директно упливише у људска права, право на приватност и редефинише појмове личности и полности.

Као једна од највећих контроверзи овог закона истиче се „родно сензитивни језик", о којем је било доста полемике у јавности. Скоро комплетна српска језичка струка изразила је своје противљење доношењу овог закона: Матица српска, Институт за српски језик, све катедре за србистику свих универзитета у Србији... Србисти га сматрају насиљем над српским језиком и неком врстом језичког инжењеринга или „генетског модификовања" српског језика. То је управо забрањено Законом о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма, који је усвојен 15. септембра 2021. године, а у чијем члану 7 (тачки 6), стандардизација српског језика мора бити заштићена од идеолошких и политичких покрета. Посебно је недопустиво да се стандардизација српског језика врши законским наређењима мимо правила струке, или да се одобрава цензура и кажњавање свих који не поштују нови тоталитаризам у језику. Важно је посебно нагласити да се српска језичка струка у закључцима са округлог стола „Положај српскога језика у савременом друштву", одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године, огласила тражећи укидање овог и доношење новог закона. Овде се заправо ради о одређеној иностраној субверзији унутар нашег друштва и државе, односно неким врстама покушаја промене свести нације, односно свих грађана Србије, уз помоћ нове стране идеологије трансхуманизма. Ради се заправо о једном пот-

пуно другачијем погледу на свет у односу на европску хришћанску цивилизацију и наше традиционалне вредности и друштвене односе које практикујемо вековима.

Због свега реченог, посланичка група Српски покрет Двери – Патриотски блок предала је у скупштинску процедуру предлог Закона о стављању ван снаге Закона о родној равноправности, како би се контроверзне и негативне стране законодавног наметања џендер идеологије вратиле на почетну јавну расправу која је изостала као предуслов доношења сваког закона у демократским друштвима. То је једино решење за излазак из овог неприхватљивог стања новог идеолошког тоталитаризма у нашем друштву: прво стављање ван снаге постојећег законског решења, а онда повратак демократској процедури јавне расправе и поштовања стручног мишљења.

Проф. др Исидора Бјелаковић[2]

ЈОШ ЈЕДАН ОСВРТ НА ЗАКОН О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ И ОБАВЕЗНУ УПОТРЕБУ РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА

1. Пре нешто више од две године, тачније 3. јула 2021. године, у организацији Одбора за стандардизацију српскога језика и Матице српске одржан је скуп на којем су се окупили представници свих србистичких катедара државних универзитета из Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске, као и еминентни стручњаци из области теологије, социологије, филозофије и права, како би пре свега указали на оне домене Закона о родној равноправности (усвојеног у Скупштини Републике Србије 20. маја 2021. године; у даљем тексту: Закон) који се односе на тзв. родно осетљив језик и његову обавезну употребу у средствима јавног информисања (члан 44 Закона) и „у области образовања и васпитања, науке и технолошког развоја", „у уџбеницима и наставном материјалу, као и у сведочанствима, дипломама, класификацијама, звањима, занимањима и лиценцама, као и у другим облицима образовно-васпитног рада" (члан 37 Закона). Током 2021. г. публикован је и зборник радова са овог скупа *Положај српскога језика у савременом друштву: изазови, проблеми, решења*[3] (у даљем тексту: *Положај*).

2 Редовни професор на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду.

3 Електронска верзија зборника налази се на сајту Матице српске:

2. Уз потпуно уважавање равноправности међу свим грађанима Републике Србије, овом приликом поново бих истакла неколико проблема који се односе на родно осетљив језик.[4]

2.1. Законом о родној равноправности уведена је **обавезна** употреба родно осетљивог језика без претходних консултација о овом проблему са Одбором за стандардизацију српског језика, Матицом српском и србистичким катедрама на државним универзитетима у Републици Србији. Уколико се језичка политика у овој држави води без ослањања на мишљење представника институција и тела чије је примарно поље делатности проучавање српског језика и језичко планирање, онда њихово постојање постаје потпуно обесмишљено. Да се подсетимо, примарна функција Одбора за стандардизацију српског језика, па и Матице српске (као једног од оснивача овог тела) јесте вођење јавне језичке политике, давање сугестија и мишљења, те публиковање зборника радова и фундаменталних публикација из домена србистичке стандардологије. Наведени циљеви и активности предвиђени су *Споразумом о оснивању Одбора за стандардизацију српског језика*:

„...обједињавање људи од науке и струке као и њихових институција на целокупном говорном простору српског језика како би програми истраживања стандарднојезичке и комуникацијске проблематике били што плодотворнији; систематско нормирање српског језика, с екавским и ијекавским изговором, свеобухватно и у појединостима, и израда одговарајућих докумената и приручника, као и доно-

<chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/Polozaj%20srpskog%20jezika.pdf>

4 Поједини сегменти овог текста прочитани су и на Друштвеном дијалогу *Како до родно осетљивог језика?*, који је 21. 6. 2023. године одржан у Новом Саду.

шење аката који би обезбеђивали проходност меродавних иновација у нормативистици и језичкој пракси" (*Споразум о оснивању Одбора за стандардизацију српског језика, 1997).*

Приликом доношења Закона о родној равноправности све наведено у потпуности је пренебрегнуто, а имајући у виду наведену ситуацију, нејасно је и зашто је током септембра 2021. године донесен *Закон о јавној употреби српског језика и заштити и очувању ћириличног писма* (Службени гласник, 89/2021) будући да се ова два закона готово потиру када је реч о језику.

2.2. У Закону се „родно осетљив језик" дефинише као „језик којим се промовише равноправност *жена и мушкараца* и средство којим се утиче на свест оних који се тим језиком служе у правцу остваривања равноправности, укључујући промене мишљења, ставова и понашања у оквиру језика којим се служе у личном и професионалном животу" (члан 6; тачка 17). У истом Закону других прецизнијих података нема, што је недопустиво јер ако говоримо о РОДНО осетљивом језику, неопходно је такстативно навести колико легитимних и законски признатих родова има у Републици Србији. У Закону се наводе две категорије – жене и мушкарци. Да ли се тиме и завршава овај број? Говоримо ли о бинарној опозицији или родних категорија има преко стотину, колико их тренутно има у свету?[5] Ако је примарни циљ обавезујуће употребе родно осетљивог језика промовисање жена у друштву и обезбеђивање њихове веће видљивости, онда се поставља питање зашто не говоримо о *потпуно* осетљивом језику. Овако назван, *родно осетљив језик* отвара могућност представницима других родних група да с пуним правом траже језичку посебност (посебне заменице приликом

5 Податак је преузет са следећег сајта: <https://www.sexualdiversity.org/edu/1111.php> 21. 7. 2023.

идентификације, наставке за род, и сл). У флективном језику попут српског то би изазвало последице незамисливих размера стварајући својеврстан хаос или тзв. галиматијас.

2.3. Доношењем овог Закона нарушено је Уставом загарантовано право сваког грађанина Републике Србије – право на слободу изражавања. Према Закону о родној равноправности, од 2024. г. ниједна особа женског пола неће, наиме, моћи да буде *мастер* или *доктор* неке научне дисциплине него *мастерка*, *докторка*; ниједна жена више неће имати права да буде *дипломирани инжењер, филолог, социолог* и сл. – мораће да буде *дипломирана инжењерка, филолошкиња*, *социолошкиња* итд; ниједна жена неће више имати права да буде *шеф* службе, *руководилац* одељења, у спорту *тренер*, *бек*, *центар*. МОРАЋЕ да буде *шефица*, *руководитељка*, *тренерка*/*тренерица*, *бекица*, *центрица* итд.

Оно што се намеће као питање у овој ситуацији јесте следеће: Хоћемо ли употребом наведених форми заиста спречити дискриминацију жена у нашем друштву?

Укидање слободе избора не води ка праву једнаких могућности. Оно води ка новој дискриминацији.

2.4. Родно осетљив језик подразумева и обавезну употребу паралелних реченичних или морфолошких конструкција, попут следеће: *Родитељи ученика/ученице који/која је био/била упућен/упућена код педагога/педагогиње или психолога/психолошкиње, а притом није показао/показала веће интересовање за разговор о теми коју су му/јој предочили/предочиле, треба да буду обавештени.*

Употребом наведених форми из језика се укида општост или генеричност, а уводи се беспотребно гомилање којима се ствара семантички тешко проходна и структурно-стилски оптерећена и гломазна реченица.

2.5. Често се у јавности наводи да је „родно осетљив језик" део европских тежњи. Међутим, уколико се обрати пажња на аналогне документе у Европској унији, одмах постаје јасно да је слика другачија. Наиме, на сајту Европског парламета налази се правилник *GENDER-NEUTRAL LANGUAGE in the European Parliament*,[6] где већ на основу наслова схватамо да је у Европи реч о родно неутралном, а не осетљивом језику, да се тежи ка унификацији, а не растакању језика. Родно неутрални језик се у Европи само препоручује и то у оној мери у којој се не нарушава структура датог језика. Он није обавезан за све говорнике једног језика и пре свега се уважава СТАВ сваког појединца о томе како жели да се декларише. Потпуно је јасно да у Закону о родној равноправности Републике Србије није, дакле, реч о примени европских вредности, него о наметању личних ставова једне групе грађана ове државе, која не само да није у складу са општим начелима Европске уније, него се њеном применом суочавамо са тоталитаризмом и агресивном искључивошћу противуставне природе, којим се забрањују основна права човека – право на слободу мишљења и изражавања.[7]

3. Овом приликом осврнула бих се на још један документ, тематски веома близак донесеном Закону.

Непосредно након доношења Закона о родној равноправности, током јула 2021. године, Матици српској су послате полазне основе *Националне стратегије за родну равноправност за период 2021–2030. године*, уз веома кратак рок за давање мишљења, коментара и сугестија. Истина,

6 <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/151780/GNL_Guidelines_EN.pdf> 1. 7. 2021. <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187100/GNL_Guidelines_HR-original.pdf> 1. 7. 2021.

7 Више о овоме в. у Бјелаковић 2022.

Матица је допис упутила са извесним закашњењем, али је у њему указала на изузетно важне појединости *Стратегије* које се односе на високо образовање, а којима се крши члан 72 Устава Републике Србије (члан којим се јемчи аутономија универзитета). Између осталог, у овом допису се каже:

„Аутономија универзитета је прецизније дефинисана Законом о високом образовању, по којем, између осталог, она подразумева 'право на утврђивање студијских програма' (члан 6), при чему је студијски програм дефинисан као 'скуп обавезних и изборних студијских подручја, односно предмета, са оквирним садржајем' (члан 33). Занемарујући аутономију универзитета, *Стратегија* у Мери 1.8 (стр. 120), предвиђа 'уродњавање високог образовања', и као конкретну меру 'подразумева анализе којима ће утврдити родно неосетљиве, родно стереотипне и дискриминаторне садржаје у силабусима и универзитетским уџбеницима, те њихову измену', ... итд. Поставком о неопходности 'уродњавања' наставних планова, програма и садржаја доносилац *Стратегије* прекорачио је своја овлашћења и 'уродњавање' наставних планова наметнуо, без консултација са релевантним чиниоцима, креаторима ових програма, односно стручњацима из одговарајућих области, што може директно утицати на квалитет студијских програма. Ако би се ово, рецимо, применило у области наставе књижевности, тј. ако би се избацивали сви књижевни текстови који садрже родне стереотипе (а који одражавају време и контекст у којем су настали), дошли бисмо у ситуацију да се из студијског програма избаци велики део националне и светске књижевне баштине. Тиме би се, несумњиво, а задирањем у аутономију универзитета, деконструисао постојећи књижевни канон, који су стварале генерације за то најпозванијих. Или, уколико би се у настави србистике

користио ‘родно осетљив језик’ и у генеричкој употреби (‘Готово нигде није заступљен родно осетљив језик, већ се термини и изрази користе скоро искључиво у мушком роду’, стр. 46), то би било у директној супротности с нормативном граматиком српског језика, те би држава дала себи за право да мења норму српског језика” (Допис Матице српске, август 2021).

Неопходно је нагласити да овај Допис у Министарству није ни узет у обзир.

4. Поред тога, пре извесног времена Завод за унапређење образовања и васпитања Републике Србије (у даљем тексту: ЗУОВ) упутио је Националном просветном савету предлог *Стандарда квалитета уџбеника у Републици Србији*, у којем се као једна од одредаба наводи и ОБАВЕЗА у употреби родно осетљивог језика.

Иако се инсистирало на томе да уџбеници буду писани на ‘стандардном српском језику’, нигде се као узорно штиво за састављање уџбеника није наводила *Нормативна граматика српског језика* (Пипер – Клајн – Драгићевић; 2022), као званичан нормативистички језички приручник за српски језик. Насупрот томе, препоручено је да се уџбеници ослањају на *Приручник за употребу родно осетљивог језика*,[8] текст чији аутори нису лингвисти, иза којег не стоји званична србистика, а који је препун недоследности па и материјалних грешака.[9]

8 Координационо тело за родну равноправност, аутора Христине Цветинчанин Кнежевић и Јелене Лалатовић, 2019; у даљем тексту: Приручник (<https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr/akademski-kutak/publikacije/prirucnik-za-upotrebu-rodno-osetlivog-jezika> 1. 7. 2021; <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://mto.gov.rs/extfile/sr/1899/Priruc%CC%8Cnik%20za%20upotrebu%20rodno%20osetljivog%20jezika_latinica_0.pdf > 16. 6. 2023

9 В. приказ наведене публикације у Мацановић 2021.

С друге стране, *Нормативна граматика српскога језика* садржи поглавље посвећено категорији рода у стандардном српском језику и статусу и употреби социјалних фемининатива (2022: 56-60). У њему се, наиме, најпре дефинишу социјални фемининативи – као „именичке изведенице женског рода које имају значење професионалног или неког другог друштвеног статуса" (2022: 57). У српском језику, наравно, постоје и социјални фемининативи који нису изведенице од именица мушког рода (нпр. бабица, примабалерина, првоpотка, неговатељица), а аналогно њима постоје и именице мушког рода које се искључиво односе на лица мушког пола (нпр. евнух, епископ, берберин, жиголо, плејбој) (2022: 57). У *Нормативној граматици* се истиче и то да се у српском језику именице мушког рода могу употребљавати у различитим функцијама: приликом обележавања особа мушког пола (нпр. *Милош је студент*), за денотирање особа женског пола (*Милица је студент*; поред такође стандардног *Милица је студенткиња*) или приликом реферисања о ентитетима оба пола (нпр. *Милош и Милица су студенти*). Кад је реч о употреби социјалних фемининатива и њиховој стилској маркираности, истиче се како је немали број ових форми веома распрострањен и стилски неутралан (нпр. певачица, учитељица, балерина, гимнастичарка, глумица, васпитачица итд.). С друге стране, наглашено је да процесе феминизације у језику не треба вештачки ни убрзавати ни успоравати, те да сваку форму с аспекта нормативне прихватљивости треба посматрати понаособ. У том смислу, у српском језику постоји низ неологизама – новоскованих лексичких јединица, које се не могу сматрати одликом „доброг књижевног језика" (2022: 58): нпр. агенткиња, аласкиња, апостолка, архимандрица, астролошкиња, епи-

скопа, филолошкиња, герилка и сл. Коначно, закључује се да је за природну стабилизацију одређених нових форми неопходно време које би указало на неопходност задржавања датих форми или пак на њихову неприхватљивост, а истиче се да би обавезна употреба фемининатива могла водити и двосмислености:

„...реченица *Она је најуспешнија руководилица у том институту*, поред тога што у српском језику не постоји реч *руководилица*, значила би да је та особа најуспешнија међу женама, а не међу особама и мушког и женског пола на руководећим местима, а када се каже *Она је најуспешнији руководилац у том институту* јасно је да је успешнија од свих других особа на руководећим местима независно од њиховог пола" (2022: 58).

Посебна пажња у овом тексту посвећена је инсистирању „на обавезном истицању мушког и женског пола именицом означене особе", за које се каже да је не само „у супротности са законима развоја српског језика, него је скопчано и са проблемима синтаксичке и комуникацијске природе" те да су стандарднојезички прихватљиве једино формулације попут: „Студенти би морали да се упознају са радовима других истраживача који су се бавили тим питањима", за разлику од: „Студенткиње и студенти би морале и морали да се упознају и с радовима других истраживачица и истраживача које су се и који су се бавиле и бавили тим питањима" (2022: 58).

4.1. Одбор за стандардизацију српског језика и Матица српска упутили су о овој теми допис Националном просветном савету, уз сагласност свих србистичких катедара у земљи. У Допису се напомиње да се у уџбеницима мора примењивати стандардни српски језик, уз примену постулата из *Нормативне граматике српскога језика* и *Право-*

писа српскоīа језика (2020), као и то да одредбе Закона које се односе на родно осетљив језик ступају на снагу тек маја 2024. године, те да је непотребно две године унапред инсистирати на њему. Допис је усвојен на састанку Националног просветног савета и враћен је ЗУОВ-у на исправљање, а након неколико седница ЗУОВ је одлучио да Предлог привремено буде повучен.

5. За све то време држава ћути и чуди се ниском степену писмености грађана ове земље, непознавању језичке норме и културе изражавања, те малом броју ученика заинтересованих за студије српског језика и српске књижевности. Ако се језичка политика једне државе води на овај начин, онда чуђењу нема места, а уколико држава коначно не окрене нови лист на пољу образовања и јасне језичке и културне стратегије која ће бити вођена у тесној сарадњи са науком, основни темељи овог друштва биће најозбиљније пољуљани.

ЛИТЕРАТУРА

Бјелаковић, И. Облигаторност родно осетљивог језика – одлика стварних потреба друштва или идеолошко наметање? *Положај српскоī језика у савременом друшшву*. Д. Станић, С. Танасић (ур.). Нови Сад: Матица српска – Одбор за стандардизацију српског језика. 2021, 157–162.

Мацановић, А. Језик наш родно осетљиви у приручној литератури. *Положај српскоī језика у савременом друшшву*. Д. Станић, С. Танасић (ур.). Нови Сад: Матица српска – Одбор за стандардизацију српског језика. 2021, 357–369.

Положај српскоī језика у савременом друшшву. Д. Станић, С. Танасић (ур.). Нови Сад: Матица српска – Одбор за стандардизацију српског језика. 2021.

<chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/Polozaj%20srpskog%20jezika.pdf>

Пипер, П., И Клајн, Р. Драгићевић. *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2022.

Пешикан, М., Ј. Јерковић, М. Пижурица. *Правопис српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2020.

*

Gender-Neutral Language in the European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/151780/GNL_Guidelines_EN.pdf> 1. 7. 2021.

Rodno neutralan jezik u Europskom parlamentu. <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187100/GNL_Guidelines_HR-original.pdf> 1. 7. 2021.

Проф. др Драгана Новаков[10]

ЗАКОН ПРОТИВ ЈЕЗИКА И ПРОТИВ ПАМЕТИ

Хвала на поверењу да данас будем говорник о овој изузетно значајној теми (не и *говорница* јер говорница може да буде, на пример, место иза којег неко стоји и сакрива своју срамоту иза које брбља).

Ја о свему овоме имам своје мишљење и не желим од њега да одступим. Имам такође и амбицију да сачувам своје ставове, а то је данас, веома тешка амбиција.

Наравно и да о овом проблему може свако да прича, али ако хоћемо лингвистички, онда најпре треба да кренемо од дериватологије, а уз њу иде и семантика. А оне имају и веома прецизне творбене механизме и јасно дефинисана значења.

И по томе се одувек знало да је именица ђак подразумевала и мушко и женско дете, али се поставља питање с којом памећу се сада може објаснити потреба да имамо и *ђачицу*?

Српски језик је у својој природи давно кодиран, патријархалан, патријархално устројен, а ако га се поједини стиде (коме смета патријархалност) боље да га се одрекну. Но, језик се не да уништити, он нам се смеје и свима нама даје прилику да се на њему сви поломимо или да се пред њим сви обрукамо. Језик има *своје* законе и у складу са њима се и понаша: не води рачуна ни о чијим *спољним* налозима нити *унутрашњим* фрустрацијама и увек је надживљавао све оне који су хтели да га тероришу или да му се ругају, а

10 Ванредни професор на Државном универзитету у Новом Пазару.

вазда у најбољем дослуху био с онима који су га разумевали и који су умели да се према њему управљају. Зато је језик моћан и све ће нас надживети и неће се потопити (сем у случају да му у томе помогну његови носиоци, а посебно његове *носилице* – неки би рекли – *носиље*, а у том случају извесно је да ће се потопити сви – и о истом трошку).

Језик има уткан патријархални поглед на свет који се показао и у моменту ознаковљења стварности. То значи да је патријархалност у ознаковљењу стварности, а то значи да је мушки род проглашен за неутрални, јер језик касни и не можемо га увести у трку за неким друштвеним или цивилизацијским променама. Ако језик сматра да треба да стигне, треба га пустити нека сâм стигне. Зато што је језик архаична структура, не може да пропрати савремене обрасце мишљења. Дакле, та идеја о разним иновацијама, помодарству, не може проћи, јер се не може ништа уденути у језик, и никако не може насилно. Он је архаичан, ми га не можемо изменити, он ће стићи, ово о чему се сад говори за један век, можда, али му сад наметати није могуће. Стога се не сме експериментисати ни са једним језиком, па ни са српским! И наравно да се сада треба борити за најплеменитије вредности које са собом носи српска патријархалност, а које су – без сваке сумње – одражене у нашем језику.[11] И језиком се могу најлепше изразити, али и људским понашањем према ближњима, према своме роду – и посебно ставом према његовим највишим вредностима.

А шта је „родно осетљив језик”? Ја бих рекла да је то покушај да се удари у суштину људскога бића, да се језик заузда и подвласти, да му плитка памет издаје налоге по којима се мора понашати. А тамо где се то догоди ваља

11 О патријархалном духу као извору народног стваралаштва, в. Јовановић 2004-2005.

очекивати и Закон којим ће се укинути и Закон о земљиној тежи, али и закони којима ће се ударити у природни поредак, те да се законима негирају развојни механизми језика. И цела прича нема никакве везе са женама, него са џендерима и преображајем српскога језика и сваког природног језика у језик џендера. То је насиље над природним законима, да не кажем Божијим.

Због свега овога професор Милош Ковачевић напомиње да се „Закон о родној равноправности показује законом против српског језика прије свега што негира либералну језичку политику као темељ српске нормативистике, и намеће хрватску директивну језичку политику. Њиме се врши насиље над српским језиком онемогућавањем слободе употребе свих уобичајених изражајних могућности српскога језика, будући да се прописује, уз пријетњу драконским казнама, искључиво неологистички начин исказивања форми родно сензитивног језика. Преводиоци су већ констатовали да послије овог наметнутог закона ако он заиста заживи Срби „више неће имати ни свој језик"" (Ковачевић 2021: 42).

И није изненађујуће што се овоме оштро противи и Српска православна црква. Владика бачки, Иринеј Буловић, о овом проблему каже: „Најновију претњу српском језику представља, на нашу жалост и срамоту, наметање такозваног родно осетљивог језика, озваничено изгласавањем ваљда најбесмисленијег и најапсурднијег закона у досадашњој историји српског законодавства, донетог практично без опште јавне провере његове оправданости и упркос готово једногласном противљењу наших лингвиста, филолога, писаца, познавалаца и изучавалаца српске књижевности" (Буловић 2021: 10).

О свему овоме најпре треба да се изјасне биолози, потом антрополози, а филолози могу једино да кажу да у нашем атару то једноставно – не може!

У последње време људи као да нису свесни шта значи померање читавог језичког система, те све, чини се, као да иде поред здравога разума, паралелно, и иде у ко зна ком смеру.

Такође, могу се чути лексеме попут форсиране творенице, *психолошкиња*, која је, како видим, ушла у медије (не у све), који су прихватили тзв. родну идеологију и врло агресивно има амбицију да уђе у српски језик. А ја се питам, зашто по истом критеријуму не може и *психологуша*, *психологача*, или још боље, *психологаљка*, као на пример, певаљка, јер је то много ближе народу који би тако нешто много лакше усвојио.

Професор Драгољуб Петровић овај Закон зове „Закон о сакаћењу језика" и поставља питање – „докле може досегнути оштећење које ће прописати да се, рецимо, ***ђак*** и ***ђачица*** морају раздвајати, као и ***деца*** — на 'мушко' и 'женско' (мада знам за неке просторе на којима и то може), да може ***професорка***, а не може ***професорица***, да је ***режисерка*** коректније него ***режисеруља***, да ***мајкан*** мора бити регуларан парњак речи ***мајка***, по истом обрасцу по коме ***трудњак*** стаје уз ***трудницу*** или ***породиљац*** уз ***породиљу***" (Петровић 18/23. мај 2023).

Из свега овога што се тражи (обавезно)[12] можемо видети да именице треба да постану трансродне речи да би се задовољила „родна осетљивост". Но, из ове ковачнице се не може створити именица *трудњак*, ако имамо трудницу,

12 О оваквим насилним интервенцијама пише и Рајна Драгићевић: „Ни говорници српског језика, а ни српски лингвисти, за разлику од неких других народа и њихових лингвиста, никада нису трпели насилне, вештачке интервенције у лексици и ниједан такав покушај није заживео. Они који би да насилно уводе фемининативе очекују од лингвиста не само да се сложе с тим идеолошким и језичким насиљем, већ и да учествују у њему измишљајући речи и прописујући њихову пуноправност у лексичком систему српског језика" (Драгићевић 2021: 34).

јер то не дâ језик, баш као што нема речи за мушку породиљу, а поставило би се и питање шта би значила лексема *мајкан*? Дакле, ово не може да се гура у лингвистички модел јер лингвистички модел то не трпи.

Само инсистирање на називима и граматичком роду односно социјалним феминативима, то јест, маскулинативима, као основним средствима за остваривање „родне равноправности" у српском језику јесте сасвим неприхватљиво и када је у питању његова структура и начин на који функционише именички род и како се уобличавају појмови.

Као дијахроничар српскога језика могу да кажем да овога у дијахронији никада није било, јер се одувек знало шта је значила именица отац (у индоевропском *wiHros, *h2nēr и *mon) и ког је рода именица мајка. У нашем патријархалном друштву *мајка је светица*, постоји и пословица, ***Мајку** и Бої има*. Но, ми немамо писане трагове када је српски језик патријархално устројен (и та се вредност не сме злоупотребљавати) јер у митолошком корпусу у претхришћанском периоду имамо богове и богиње који су седели у пантеону. Међутим, тога у хришћанству нема.

Виктор Савић сматра да се овим на временској равни „прекида нит која спаја језик из нашег времена с језиком из прошлости" и двоструко „нарушава основна функција књижевнога, а сада стандарднога језика: да остварује културно-комуникацијску кохезију међу припадницима исте заједнице у времену и простору", а „без језичкога јединства, не може бити народнога јединства – ни у садашњости, ни с генерацијама у прошлост" (Савић 2021: 156).

И све се ово никаквим Законом не може уређивати, јер је језичка еволуција веома стара и не јавља се сада да бисмо је одмах применили, него се језички закони уређују миленијумима. Сви ти такви предлози које данас чујемо

нису субстандард, јер то у језику не живи и не може тек тако бити стандардизовано. А за нас филологе нешто што не постоји, ако није присутно у језику јесте само статистичка грешка. А све то што се сада еуфорично прави, то се прави, чини се, само у нашим главама.

Веома је тешко да се нешто прича сада, post festum, када је Закон већ донет. Но, ипак о томе треба говорити на сваком месту, кроз медије, јер ово може бити и борба да се такав Закон повуче. Наравно, то је много тежа борба. Сад се даје парастос: *Боī да ӣрости*.

Управо о томе председник Одбора за стандардизацију српског језика, академик Срето Танасић, каже: „Пошто овај закон крши сва основна људска права у мери у којој то није чинио ниједан тоталитарни режим новијег времена, он се мора безусловно укинути. Нови закон о заштити равноправности мањине и већине, једног и другог пола, мора се писати с правим циљем, а не против српског језика, и ништа у вези са српским језиком не сме се написати против мишљења Одбора за стандардизацију српског језика" (Танасић 2021: 20).

Дакле, ова обавезност у употреби „родно осетљивог језика", која је прописана Законом у име идеологије супротна је мишљењу науке о српском језику, уз увођење цензуре, вербалног деликта и драконских казни. Тиме је уведен језички тоталитаризам и прекршено уставно право сваког грађанина Републике Србије, односно право на слободу мишљења и изражавања (чл. 46 Устава). Стога Исидора Бјелаковић истиче да „употреба родно осетљивог језика у Европској унији, за разлику од Републике Србије, није обавезујућа у свим доменима његове употребе. У Закону о родној равноправности Републике Србије није, дакле, реч о примени европских вредности, него о наметању идеоло-

гије једне групе, која не само да није у складу са општим начелима Европске уније него се њеном применом суочавамо са тоталитаризмом противуставне природе, којим се забрањују основна права човека – права на слободу мишљења и изражавања" (Бјелаковић 2021: 161).

Невољно ово говорим, али примећујем да се у последње време пласирају приче како ни сви србисти не мисле исто, да су подељени, али неспорна јесте чињеница да некако лингвисти сада радије бирају да причају (част изузецима) о неутралнијим темама, а о „родно осетљивом језику" као да сви шапућемо да нам се не свиђа и као да нам није драго да о томе говоримо.

Такође, предлаже се када је Закон већ донет и кад нико не може више ништа да учини (?) да се еминентни стручњаци-филолози окупе и бар договоре о ономе што би се још могло учинити да се заустави кошмар који се српском језику припрема и да се „узме реч" оним језичким *носиљама* и да им се ускрати право на то да се с језиком изругују и да га свлаче на своју памет. То је чиста девалвација српскога језика и дилетантизам јер се не може на шачици примера говорити о свему овоме на такав начин. Зашто то кажем? Зато што не можемо ми да се окупљамо, него нас треба језик да окупи. И може се договарати само онда, ако се донесе сва грађа које у овом тренутку једноставно - нема. Овде није реч о нама, него о језику који то неће. Дакле, треба да се донесе сва грађа: из научних текстова (свих наука), из медија (свих), из уџбеника, са пијаце, са аутобуске станице, из правнога дискурса, из религијскога дискурса, из далеких планинских села. Зато што таква грађа не постоји, нема је, па се она измишља, а то су онда све спорадични случајеви. Тек када се сва грађа прикупи, онда се мора дати најпре дескриптивистима да је опишу, да покажу разлику

у роду, па након тога да се она дâ нормативистима да се види да ли се нешто уклапа у творбене и семантичке моделе српскога језика. И ту више нема расправе јер језик ово не препознаје. Зато што грађа није оно што се измишља, него оно што се прикупља. Дакле, нема грађе и ту се завршава прича. Тренутно је ово нашем језику страно. Ми треба да слушамо језик, који ово уопште није препознао, а не некакве *ґрупације*. Где су ти облици да би морао неко да их нормира, опише и прави измишљене речнике? Где је језик одреаговао на то? Дакле, све ненаучне ствари треба бацити и бавити се искључиво науком. А сама расправа о свему овоме јесте потпуно бесмислена јер се поставља питање коме ово даље треба да се објашњава? Лингвистима дакако не, јер ово излази изван оквира Лингвистике.

Ја не знам шта је Закон о родној осетљивости, али ме више брине што не знам зашто се за ову борбу пригрлио и језик, јер то је онда промашај века, пошто та примена на језику није могућа. Наравно, све је ово требало много раније спречити за све време наше очајничке борбе за Српски језик. Да не помињем да и данас имамо армију неписмених људи, више правописа, као и парчање Српскога језика на читаву палету нових назива с тенденцијом увећавања, за шта се све до сада, нажалост, није нашло никакво решење.

Једно је сигурно: од свега овога треба заштитити школство, то је наше право и обавеза јер смо просветни радници, и поставити услов да се не дирају уџбеници и дечје душе, које ћемо и овим збунити или застрашити. Заправо, ово би могао бити злочин над децом и психичко разарање њихових душа.

Будалетина може да буде и мушко и женско, док уз реч човек, код Добрице Ћосића налазимо и лексему *човечина*, у шумадијском крају има и *човечица*, а која постоји и у

преводу *Новоīа завеша*. Но, код нас у Шумадији, овај оказионализам у дијалекту није nomina agentis, он представља жену која се пред људском слабошћу може зауставити, али пред налогом људскости на то неће никад пристати.

А Српски језик, као сведок историје и људскости човека не трпи оно што се ради ни против њега самог ни против саме људске памети!

ЛИТЕРАТУРА

Исидора Бјелаковић 2021: *Облиīашорносш родно осешљивоī језика – Одраз сшварних īошреба друшшва или идеолошко намешање?*, Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења. – Зборник саопштења са округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године, Нови Сад (Матица српска), Београд (Одбор за стандардизацију српског језика), 157-162.

Епископ бачки Иринеј Буловић 2021: *Положај срīскоīа језика у савременом друшшву*, Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења. – Зборник саопштења са округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године, Нови Сад (Матица српска), Београд (Одбор за стандардизацију српског језика), 9-12.

Рајна Драгићевић 2021: *Насилна феминизација као нāад на флексибилносш лексичке норме срīскоī језика*, Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења. – Зборник саопштења са округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године, Нови Сад (Матица српска), Београд (Одбор за стандардизацију српског језика), 33-38.

Јелена Јовановић 2004-2005: *У одбрану īашријархалноī духа. О варијацији īословица и смисаоним варијаншама.* Радови Филозофског факултета, Број 6-7, Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале, Пале, 137-166.

Милош М. Ковачевић 2021: *У каквом су односу Закон о родној равноравности и Закон о језику и писму*, Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења. – Зборник саопштења са округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године, Нови Сад (Матица српска), Београд (Одбор за стандардизацију српског језика), 41-55.

Срето Танасић 2021: *Закон против српскоī језика* – Прилог рушењу српског идентитета, Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења. – Зборник саопштења са округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године, Нови Сад (Матица српска), Београд (Одбор за стандардизацију српског језика), 13-20.

Драгољуб Петровић 2023: *Некима се још хоће - дечје крви*, https://izmedjusnaijave.rs/%D1%9B%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B2-%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4-%D1%83-%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD-%D1%98%D0%B5%D0%B7%D0%B8/

Виктор Савић 2021: *Укидање језичке норме поништава људске слободе и разара природу и јединство српскоīа језика*, Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења. – Зборник саопштења са округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године, Нови Сад (Матица српска), Београд (Одбор за стандардизацију српског језика), 147-156.

Доц. др Катарина Беговић[13]

ЈЕДАН ВИД САВРЕМЕНОГ ОСТРАКИЗМА – ОБЛИГАТОРНОСТ У УПОТРЕБИ ТЗВ. РОДНО ОСЕТЉИВОГА ЈЕЗИКА

If liberty means anything at all, it means the right to tell people what they do not want to hear.
(George Orwell, Animal Farm, 1945)

1. Закон

По усвајању Предлога закона о родној равноправности и Предлога закона о изменама и допунама Закона о дискриминацији на седници Владе Републике Србије 22. априла 2021. године, усвојен је Закон о родној равноправности 20. маја 2021. године у Скупштини Републике Србије. Овај закон подразумева интервенцију и у сфери језика: чл. 73. Закона о родној равноправности прописује обавезно увођење тзв. родно осетљивога језика до 2024. године (ЗоРР).

1.1. Прво, мора се истаћи чињеница да је овај закон, по мишљењу српскога Високог савета судства, сагласном мишљењу Одбора за стандардизацију српског језика – „противуставан и супротан другим постојећим законским решењима" (ОССР, *Насиље над српским језиком*, 31. 5. 2021). Противуставност наведенога закона очитује се већ у њего-

13 Доцент на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

ву имену – Устав Републике Србије не познаје категорију рода, већ само категорију пола.

1.2. Друго, начелно, у вези са језиком. Овим се законом хоће деловати на употребу језика у професионалној, али и **приватној сфери**: 73. чланом прописује се **обавезно** увођење тзв. родно осетљивога језика до 2024. године. То је „[ј]език којим се промовише равноправност жена и мушкараца и **средство којим се утиче на свест оних који се тим језиком служе у правцу остваривања равноправности, укључујући промене мишљења, ставова и понашања у оквиру језика којим се служе у личном и професионалном животу**" (чл. 6, т. 17) (истакла К. Б.). Овакав захтев о облигаторној употреби исконструисаног језичког идиома подразумева директан уплив идеологије у језик. Закон је, са правнога аспекта, са својим политичко-идеолошким одредбама, у директној супротности и са Законом о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма (усвојен 15. септембра 2021), који је кровни за регулисање употребе службеног језика. Према чл. 7, т. 6 овога закона, стандардизација српскога језика мора бити заштићена од идеолошких и политичких покрета.

1.3. Најважније, у општем цивилизацијском контексту, захтев за облигаторном употребом тзв. родно осетљивога језика представља преседан – први пут се у историји српскога језика, културе и законодавства улази у језичку материју и модификација језичкога ткива прописује се законом.[14] Реперкусије обавезне употребе језика не само

14 Устав Републике Србије у делу Надлежност Републике Србије, чл. 97, нити у делу Надлежност Народне скупштине, чл. 99, не предвиђа обликовање било којег језика. „Држава Србија може да даје спољне оквире у којима ће функционисати одређена материја, али

у јавној већ и у приватној сфери и коришћење језика као средства за промену мишљења су несагледиве. Уводи се **цензура** до остварења „пожељне језичке активности" и **вербални деликт** – казна за „недозвољену језичку активност", у исто време док Устав Републике Србије штити слободу мишљења и изражавања, брани цензуру у медијима и јемчи слободу научног и уметничког стварања (Устав, чл. 46, 50, 73) (Савић 2021: 155). Дакле, облигаторност у употреби родно осетљивога језика имплицира једну врсту савременог остракизма. Ако све жене **морају** да буду докторке или докторице наука, а у ЗоРР-у пише да морају, то значи да **не смеју** да буду доктори наука – закон о којем је реч предвиђа и новчане казне за непослушне (чл. 68, т. 2, 9). Најдалекосежнија последица оваквог ауторитарног принципа јесте урушавање демократске цивилизацијске парадигме, све под велом либералности, и улазак у орвеловски свет, у којем се можемо кретати само у оном језичком, а затим и менталном простору који нам је дозвољен.

1.4. Јавност још једном треба упознати са чињеницом да нити у једној европској земљи употреба тзв. родно осетљивога језика није облигаторна. Према правилнику *Gender-neutral Language in the European Parliament*, употреба тзв. родно осетљивога језика **препоручује се** „у оној мери у којој се не нарушава структура датог језика, са тим да се посебна пажња обраћа на уважавање става сваког појединца о томе како жели да се декларише" (Бјелаковић 2021: 160). Из наведеног се недвосмислено закључује да су „[п]редлагачи Закона [су] обманули и Народну скупштину и председника државе пошто су препоруку представили

не може да задире у саму материју која постоји независно од ње; брига о материји као о добру (посебно када је оно од изузетног значаја) у делокругу је посебне струке" (Савић 2021: 147).

као обавезу, која је потом преточена у законску норму" (Матица српска 2021: 2).

1.5. Заштита се угрожених категорија, овде женâ и оних који се изјашњавају као жене[15], не може спровести језиком, а положај женâ се не може поправити обилатим коришћењем фемининатива. Такав концепт утицаја језика на стварност у социолошким, културолошким, филозофским и, на крају, лингвистичким оквирима, подразумева магијску функцију језика, у коју људска заједница верује пре културно-цивилизацијскога скока са наивнога на научно мишљење. У идеолошкој призми у којој је тзв. граматички род именица у језику крајње поједностављено и лингвистички нетачно поистовећен са женским полом или друштвеним конструктом женскога рода, треба истаћи да има језика у којима је тзв. женски род општи – граматички неутралан, а положај жена у тим друштвима изразито неповољан, као, на пример, у племену Масаија. Не постоји нужно корелација између језика, а нарочито не граматике у ужем смислу речи и друштва.[16]

15 Иако су у чл. 6 различито дефинисани, термин „род" се користи као синоним за „пол". То се види, између осталог, већ и по дефиницији „родне равноправности": то је „равномерно учешће и уравнотежена заступљеност жена и мушкараца у свим областима друштвеног живота". Ако то имамо у виду, не види се зашто је требало мењати назив „Закон о равноправности полова". Међутим, у неким случајевима се употребљава само „пол": у чл. 11 каже се да се статистички подаци морају разврстати „по полу и старости", али не и по роду. Такође се примећује да није јасно ни колико родова има. У Закону се у вези с родом говори о мушкарцима и женама, помињу се и „осетљиве групе", тако да се обим појма „род" оставља отвореним. У осетљиве друштвене групе у Закону се убрајају и групе које се издвајају на основу родног идентитета и сексуалне оријентације (чл. 7). Заправо, појам рода се у ЗоРР-у разликује од појма пола једино ако се узме да се број полова и број родова не поклапају (извод из усменог саопштења проф. др Д. Кликовац, Сив, 27. март 2023).

16 Једна од темељних премиса целе савремене лингвистике јесте арбитрарност језичкога знака (фр. *l'arbitraire du signe*). Врло поје-

2. Струка

Обавезујућа употреба тзв. родно осетљивога језика у ЗоРР-у обесмишљава рад свих институција које се језиком баве, а нарочито Матице српске и Одбора за стандардизацију српског језика. Матица српска је најстарија књижевна, културна и научна иституција српскога народа, старија од државе у којој живимо; она традиционално издаје нормативне приручнике српскога књижевног (овде стандардног) језика. Одбор за стандардизацију српског језика, са друге стране, представља кровну институцију са делегатима из свих установа србистичке струке, која уређује српски стандардни језик и прописује његову фукционално поливалентну употребу у свим сферама друштвенога живота.

2.1. Одбор за стандардизацију српског језика се чак у три наврата огласио по овоме питању, а последњи пут 31. маја 2021. године, непосредно након што је ЗоРР донет. Гордана Чомић, тадашњи ресорни министар, у тренутку доношења овога закона нагласила је „да једино Одбор САНУ може да одлучи о називима занимања у женском роду, али да засад Одбор то није урадио" (ОССР, *Насиље над српским језиком*, 31. 5. 2021). Овиме су потпуно обмањени и посланици и јавност. Свако са приступом интернету може у неколико кли-

ностављено, то значи да је веза између некакве менталне представе о предмету или појави из стварности која се језиком означава и саме језичке етикете коју користимо за то означавање произвољна, не органска. У чувеној корелацији језика, мишљења и стварности унутар Огденовог и Ричардсовог троугла (који се данас у семантици готово по правилу даље усложњава) постоје законитости које важе за језик, али не важе за мишљење, а нарочито не за стварност која нас окружује, и vice versa, јер у свакоме тренутку говоримо о произвољно повезаним различитим феноменима. Вулгаризација је целе науке о језику свођење једне строго формалне граматичке категорије каква је тзв. род именица на пол њима означених особа и(ли) одговарајућу родну улогу.

кова проверити када се и како Одбор за стандардизацију српског језика оглашавао у вези са овим питањем.

2.2. Струка је такође убрзо по доношењу овога закона реаговала захтевајући да се закон укине и нови донесе у закључцима са округлог стола „Положај српскога језика у савременом друштву (изазови, проблеми, решења)", одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године. Реакције није било. Из наведеног може произаћи само то да је струка институционално изолована, што је за друштво које се жели звати грађанским недопустиво.

2.3. Јавност треба још нешто да зна у вези са положајем струке. Ми сви учествујемо у једном дубоко поларизованом дискурсу лингвиста и идеолога. И лингвистички став се обесмишљава тиме како су Одбор за стандардизацију српског језика и Матица српска у негативно конотираном кључу традиционалне и конзервативне институције, да се нема слуха за другачије мишљење, да влада искључивост и сл. Сигурно је да има плурализма мишљења и унутар институција. Међутим, оно што је врло важно истаћи јесте то да се плурализам мишљења **увек** заснива на идеологији, тј. на интерпретацији језичких чињеница тако да се оне уклопе у идеолошке конструкте.

2.4. Јавност треба упознати и са тиме ко све чини струку у расправама о родно осетљивом језику. На идеолошкој страни спектра о стандардизацији оваквога језичког израза говоре, поред појединих србиста, који у овоме дискурсу чине мањину, англисти, бугаристи, правници, политиколози, социолози итд. Приручник за употребу родно осетљивога језика, који је до скора стајао, у најмању руку као препорука, на Владином сајту, потписују колегинице којима је струка светска књижевност и социологија. Уз пуно

поштовање научнога интегритета свакога од учесника у овоме дискурсу, јавност мора да разуме да је брига о српскоме стандардној језичком изразу лингвистима истргнута из руку. И аргумент који се често у овоме дискурсу може чути, како се и несрбисти (попут, нажалост, покојних академика И. Клајна или П. Пипера) могу успешно бавити нормом нашега језика, само је изузетак који потврђује правило. Изнимни су аутори који нису србисти, а до танчина разумеју сву сложеност проблема тзв. родно осетљивога језика. И у оквирима саме србистичке струке не може се питати сваки србиста о свим језичким појавама; да би се реализовала апсолутна компетенција у одговарајућем научном пољу, оно неретко мора бити врло сужено. И ако саговорник за ову тему, са специјализацијом у било којем научном пољу, не зна историју српскога језичког система, историју стандардологије, ако не зна, на пример, да је лексема *учитељица* позајмљеница, ако не зна на који начин, када и од кога примамо велики део интернационалне лексике као abstractum терминолошкога апарата, ако не зна каква правила важе за терминологију као језички микросистем, ако не зна историју конгруенције и порекло тзв. граматичких родова и њихову функцију у језику, ако, на крају, не зна да лексеме *краљ* и *краљица* у корелацији никада не могу бити нити су биле исто као *директор* и *директорка*, нису компетентни за разговор о језичким питањима. Неговање језика не припада свима као што извођење операционих захвата не припада свима. То треба престати релативизовати.

3. Банализација лингвистичких закона као средство манипулације

О лингвистичкоме аспекту проблема компетентно су писали и пишу и даље релевантни стручњаци попут Ј. Ра-

дић, В. Савића, А. Милановића, М. Ковачевића, И. Бјелаковић, Р. Драгићевић, Р. Стијовић, М. Спасојевић, В. Ломпар, Н. Вуловић-Емонтс, А. Мацановић и др. Довољно је погледати појединачне радове Ј. Радић, В. Савића, А. Милановића или, пак, реферате у зборнику Матице српске *Положај српскога језика у савременом друштву – Изазови, проблеми, решења* – штампаном 2021. поводом усвајања ЗоРР-а. Циљ овога реферата није увид у лингвистичке проблеме које потенцијално изазива тзв. родно осетљив језик, но, упутићемо кратко на кључне тачке полемичког дискурса унутар којег се крећемо, у којима заговараоци тзв. родно осетљивога језика најчешће манипулишу лингвистичким подацима.

3.1. Представници агенде о употреби тзв. родно осетљивога језика полазе од претпоставке да мушки род у језику није неутралан, већ дискриминишућ, и да је последица инкорпорираних и неосвешћених патријархалних образаца дубоко утиснутих у језичко ткиво. У приручнику за употребу овог идеолошког конструкта термин „родно осетљив језик" „**uvažava činjenicu da muški rod nije neutralan**, već da treba koristiti i muški i ženski rod kada govorimo o ljudima" (Цветинчанин Кнежевић / Лалатовић 2019: 30) (истакла К. Б.). Но, за ово се не нуде никакви докази. Од те чињенице полази се као од аксиома. Потпуно је тачно да актуелне светске културе и цивилизације почивају на патријархалноме моделу. Тачно је и то да се неки од патријархалних образаца могу видети у језику. Али лингвистичка је неистина то да је неутралност тзв. мушкога рода у језику последица патријархалних образаца учитаних у језичко ткиво.

Прво, оваква тврдња лингвистички није доказива. Посредна аргументација у корист реченој хипотези подразумевала би матријархално уређење оних племена у чијем

је језику тзв. женски род у функцији општег, генеричког рода, но, већ је поменуто да природни језици показују другачије стање.

Друго, генеричка функција тзв. мушкога рода наслеђена је из дубоке старине, као и основни параметри конгруенције. Ако бисмо говорили о раном псл. периоду у историји језика, врло је важно имати у виду да не постоје докази који упућују на то да су сва ие. племена била патријархална. Код Словена је, на пример, познат феномен матрилинеарног наслеђивања, довољно је само прелистати Ф. Конта или Е. Гаспаринија да би се стекао увид у сву сложеност културе словенских племена. Сликовитости ради, Словени немају назив за оца као главу породице (*pater familias*), како је било у латинском, а такође грчком, германском и код свих осталих патријархалних Индоевропљана. За разлику од њих, Словени спадају међу оне Индоевропљане (нпр. Хетити, Балти, Албанци), код којих је *отац* (*отьць*) био само „мајчин муж" (универзална ономатопеја из дечијег језика). Могло би се на овоме месту још говорити о словенској култури, положају жена, нарочито жена ратника, полигамији, слободи у одабиру партнера итд. То наравно не значи да није било сегмената патријархалног уређења кроз историју или познијег преласка на патријархални културни модел, али то се не може доводити у везу са генеричком функцијом тзв. мушкога граматичког рода и параметрима конгруенције у вези са њиме.

На крају, у пие. перспективи, тзв. мушки граматички род је само остатак неутралног, општег рода у језику – он постаје мушки тек онда када се као посебан издваја тзв. женски у процесу формирања граматичких родова. Остаци овога праисторијскога процеса видљиви су управо у савременом језику.

3.2. Наведено се неспорно препознаје у конгруенцији – слагању речи у реченици према контролору конгруенције (одговарајућој именичкој или заменичкој форми):

(1) ***Ко*** *је дошао?* – упитна заменица за лица не разликује род, а предикат се са њом слаже у тзв. мушкоме роду; не можемо питати **Ко је дошла?* (тако бисмо питали управо када бисмо говорили језик Масаија);

(2) *Марија и Петар су ушли* – слагање предиката са напоредним субјектима у тзв. мушкоме роду када су субјекти именице тзв. мушког и женског граматичкога рода;

(3) *Мајка и дете су ушли* – слагање предиката са напоредним субјектима у тзв. мушкоме роду када су субјекти именице тзв. женског и средњег граматичкога рода;

(4) *Дете и куче су ушли* – слагање предиката са напоредним субјектима у тзв. мушкоме роду када су субјекти именице тзв. средњега граматичког рода;

(5) *Љубав и мајка су били цео мој свет* – слагање предиката са напоредним субјектима у тзв. мушкоме роду када су субјекти именице тзв. женскога граматичког рода које припадају различитим деклинационим обрасцима; неутрализација различитих деклинационих типова тзв. женскога рода постиже се конгруенцијом у тзв. мушком роду, што лаику можда најбоље предочава чињеницу да термин *женски граматички род* у науци о језику нема везе са полом њиме означених особа или њиховом родном улогом.

3.3. Можда је за јавну расправу о тзв. родно осетљивоме језику најзначајнија управо поменута чињеница – категорија именичког рода „лингвистички је **конструкт** и могла је бити названа било којим именом, које се не би могло без остатка повезати с објективним или (данас) субјективним појавама у природи и друштву (граматички род смо, нпр., могли назвати разредом, разделом или

сл.)” (Савић 2021: 150). Постоји и глаголски род, глаголе делимо на прелазне, непрелазне и повратне, и то никоме не смета. Термин *род* у граматичкој теорији нема везе са оним што му се у радикалној феминистичкој или трансродној идеологији приписује. Могли бисмо родове назвати, на пример, класама и истргнути највећи део аргументације заступницима агенде о имплементацији тзв. родно осетљивога језика из руку.

3.4. Само неки од проблема са којим се српски књижевни (и стандардни) језик сусреће у идеолошкој пројекцији новоговора јесу разарање терминолошкога апарата и сужавање семантичкога опсега именицама тзв. мушкога граматичког рода које припадају класама nomina agentis или nomina professionis. Наиме, лексеме *лекар*, *доктор*, *професор*, *социолог*, *педагог*, *филолог*, *гинеколог*, *архитекта*, *економиста и сл.* у терминолошкој номенклатури означавају занимање, професију, њихова семантичка корелација са конкретном особом која се послом бави је секундарна, а корелација са полом и(ли) родном улогом особе је редундантна – тај посао би требало да обавља исто и жена и мушкарац, и оне се у терминолошком апарату једнако односе на жену као и на мушкарца. То не значи да се неће изградити фемининатив ако за њим постоји потреба у непосредној комуникацији (мада, иронично, многе од лексема које припадају овим класама врло ретко користимо у интерперсоналној комуникацији, или их не користимо уопште), али њихово увођење у abstractum терминолошкога апарата имплицирало би да **социолошкиња* није исто што и *социолог*, тј. да пол и(ли) родна улога чине диференцијални фактор у обављању овога посла.

Неутралност тзв. мушкога рода код поменутих именица најједноставније је представити реченицом *Она је нај-*

боља од свих професора. Лексема *професор* овде подразумева генеричку употребу тзв. мушкога рода да означи особе и мушкога и женскога пола, па је наведена професорка боља од свих мушких и женских професора. Уп. и „Грађанин мора да поштује закон (сваки, без обзира на пол, веру итд.), Човек је смртан (и мушкарац и жена), Ученик не сме да касни на часове, Има ли ова издавачка кућа лектора? ... Ову особину именице женског рода немају. Када питамо: Ко је најбоља ученица гимназије „Ј. Ј. Змај"?, добићемо одговор ко је најбољи међу девојкама, не и међу младићима који иду у ту гимназију, док ћемо на питање: Ко је најбољи ученик гимназије „Ј. Ј. Змај"? добити одговор ко је најбољи од свих који похађају ту гимназију, и младића и девојака (Стијовић 2021: 83).

М. Ивић (1995: 156), један од највећих српских лингвиста 20. века, деведесетих година наводи следеће примере:

(1) Жену лекара тај заостали свет још није видео (заостали свет није видео ниједну жену која је лекар);

(2) Лекарку тај заостали свет још није видео (постоји нека одређена лекарка, коју свет о коме је реч још није видео).

Сама чињеница да генерички ниво језика има способност да припадност полу изрази на различите описне начине, попут *жена лекар* или *жена професор*, *професор доктор Рајна Драгићевић* и сл. само је врх леденога брега сложености граматичког и лексичкога система српскога језика и његових изражајних могућности.

3.5. Много би се простора морало посветити свој сложености односа тзв. граматичкога рода и пола јединке означене одговарајућом лексемом. Међутим, само летимичан поглед на неке лексеме у српскоме језику показује колико су заговорници тзв. родно осетљивога језика у заблуди када мисле да је довољно да се именица завршава

на *-а* да бисмо је приписали женама или онима који се изјашњавају као жене:

(1) постоје именице тзв. женског граматичког рода које се односе на лица мушкога пола: (та) *јуначина*, *људина*, *мушкарчина* / (те) *јуначине*, *људине*, *мушкарчине*;

(2) постоје именице које су у једнини тзв. мушког, али су у множини тзв. женског рода, а указују на лице мушког пола: (тај) *владика*, *дипломат*, *аристократ*, али (те) *владике*, *дипломате*, *аристократе*;

(3) постоје именице тзв. средњега рода за бића женског или мушког пола: (то) *девојче*, *женче*; *момче*, *Бугарче*;

(4) постоје именице тзв. мушкога рода за особе женског пола: (тај) *девојчурак*, *бабац*, *цуретак*;

(5) постоје две врсте двородних именица: а) оне и тзв. мушког и женског граматичког рода и могу да означе бића мушког и бића женског пола: *велики пијаница* и *велика пијаница* и б) оне или тзв. мушког, или женског, или средњег рода, али могу да означе и мушко и женско биће: *то закерало*, *та свађалица*, *тај професор* (в. даље у Стијовић 2021: 82).

3.6. Јасно је да радикални феминизам и трансродну идеологију занимају пре свега именице nomina agentis i nomina professionis (лексеме попут *педагог*, *филолог*, *социолог*, *економиста*, *архитекта* и сл.), па је најављена интервенција својом селекцијом и дискриминишућа. Да ли Илија, Никола и Матија треба да мењају своја имена јер су дискриминисани сада? И када се оде даље у деконструкцију система, да ли треба од именице женскога рода *особа* или *личност* да направимо *особ* или неки други фиктивни облик јер се *личност* већ као именица тзв. женског рода завршава на консонант (попут *љубав* и многих других)?

Пошто не идемо ка неутрализацији израза, као на пример, у енглескоме језику, где *policeman* и *policewoman* по-

стају *police officer*, већ се крећемо у оквирима у којима се равноправност постиже бесомучним истицањем, зашто да у језику не буде видљива расна, национална, верска припадност, сексуална оријентација итд. Да кошаркаш који је белац буде *кошаркаш*, а на пример, да црнац буде *кошаркашац* или нешто слично. Да се направи диференцијација између лексема *йсихолоїица*, *йсихолоїиња*, *йсихолошкиња*, па можда једна да буде резервисана за хетеросексуалну Српкињу, на пример, друга за хомосексуалну, трећа за трансродну особу. А онда решити посебно друге националности. Нарочито се, наравно, фокусирати на потенцијалне друштвене улоге које нису мушка ни женска родна улога, како се ради годинама уназад на Западу, јер сада сви сигурним кораком хитамо ка хакслијевском врлом новом свету.

***

Све ово подсећа на један догађај који се у америчкој историји популарно назива *Indiana Pi Bill*. Наиме, 1897. године Амерички сенат је предложио да се број пи сведе на 3,2 уместо на 3,14 не би ли се површина круга рачунала путем површине квадрата. Можда би математичку истину и дефинисао закон који би се изгласао на седници да се један физичар није на њој затекао и спречио доношење закона.

На крају, можемо само по ко зна који пут апеловати на то да се србистичкој струци врати достојанство и да се пусти да води бригу о стандардноме језику, да не бисмо завршили у идеологизованој стварности у којој ћемо круг сводити на квадрат.

Литература

Бјелаковић 2021: И. Бјелаковић, „Облигаторност „родно осетљивог језика" – одраз стварних потреба друштва или идеолошко наметање?", у: Д. Станић, С. Танасић (ур.), *Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења*. Зборник саопштења с округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године. Нови Сад: Матица српска / Београд: Одбор за стандардизацију српског језика, 2021, 157-162.

Ивић 1995: М. Ивић, „Нека запажања о броју и роду". *О зеленом коњу. Нови лингвистички огледи*. Београд: Словограф, 1995, 128-172.

Матица српска 2021: *Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења, Закључци са скупа*. Нови Сад: Матица српска.

Одбор за стандардизацију српског језика (ОССР), Комисија за односе са јавношћу и решавање неодложних питања, Комисија бр. 7 од 31. маја 2021. године, Одлука бр. 74, *Насиље над српским језиком.*

Савић 2021: В. Савић, „Укидање језичке норме поништава људске слободе и разара природу и јединство српскога језика", у: Д. Станић, С. Танасић (ур.), *Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења*. Зборник саопштења с округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године. Нови Сад: Матица српска / Београд: Одбор за стандардизацију српског језика, 2021, 147-156.

Стијовић 2021: Р. Стијовић, „Да ли род именица дисквалификује родну равноправност?", у: Д. Станић, С. Танасић (ур.), *Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења*. Зборник саопштења с округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године. Нови Сад: Матица српска / Београд: Одбор за стандардизацију српског језика, 2021, 81-86.

Цветинчанин Кнежевић / Лалатовић 2019: H. Cvetinčanin Knežević, J. Lalatović. *Priručnik za upotrebu rodno osetljivog jezika*. Beograd: Centar za ženske studije, 2019.

Проф. др Виктор Савић[17]

ИСКЉУЧИВАЊЕ МАТИЧНЕ СТРУКЕ И ЊЕНИХ ОРГАНА ПРИЛИКОМ УВОЂЕЊА „РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА" У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

1. Наше друштво често муче поделе и неслога. Зато на први поглед није изненађење што смо, после свега, увучени и у поделу око српскога језика. Међутим, то није смело да се догоди јер се подразумева да морају постојати одређене границе. Језик би требало да нас уједињује јер је језик основно везиво свакога друштва, чак и када се у савременој животној стихији уруше други заједнички и наслеђени стубови на којима је то друштво традиционално почивало – вера, обичаји, начин живота, култура, свест о властитој повезаности, историја, блиска сећања, „заједничке вредности" итд. Није случајно што се у Закону о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма налази и одредба унета на захтев представника србистике: „заштита српског језика од утицаја идеолошких и политичких покрета на његову стандардизацију" (чл. 7, т. 6). Тиме се желела избећи неподношљива ситуација језичког хаоса и друштвеног несклада који, иначе, има и много других узрочника. Овај закон, као кровни закон за област регулисања службене упо-

17 Филолошки факултет Универзитета у Београду и Институт за српски језик САНУ.

требе српскога језика (уједно и као последњи закон донет у вези с овом материјом, 15. септембра 2021) у супротности је са Законом о родној равноправности (донет 20. маја 2021), па би у домену језичких одредаба морао имати предност. Али, то се у припремама за примену језичких одредаба Закона о родној равноправности, практично уз непрестано насиље над језиком у готово свим медијима и пре почетка важења законске принуде, потпуно игнорише. Једна од основних улога стандардног језика јесте дугорочна подршка трајности и стабилности друштва које га користи. Нама је ускраћена ова његова мисија и то Уставом загарантовано право: језик подвргнут произвољном инжењерингу (в. т. 6.1) сâм је постао извором друштвене нестабилности, индивидуалне и колективне несигурности. Овакав однос према службеном језику Републике Србије не угрожава само већински народ, него све заједнице које се њиме служе – то је, дакле, опасност за цело друштво, без разлике. Истовремено, то је проблем за све говорнике српскога језика којима је он матерњи или га само користе, и изван Србије – у тзв. региону, једнако у матичним областима српскога језика, као и у читавом свету.[18]

2. До сада смо готово безуспешно указивали на недаћу која је снашла главни инструмент наше друштвене кохезије и наше културне самосвојности, али доносиоци одлука нису нас чули. То је било зато што смо желели остати у оквирима своје струке, што истовремено није важило

18 Иако су живи говор који се усваја у породичном окружењу и стандардни језик различити феномени, уколико су блиски – они се активно укрштају на свим нивоима. Тако, граматичке промене у једном идиому утичу на граматичке промене у другоме, што доносилац Закона о родној равноправности без устезања намеће и у приватном животу у једнакој мери као и у професионалном и у јавној сфери (чл. 6, т. 17). Ово је област у коју језичка политика не би смела задирати.

за друге који су свој приступ правдали ширим интересом друштва. Разлог је и у томе што нисмо политизовали питање које је у политичко-идеолошкој „лабораторији" смишљено и спроведено. Први пут смо дошли на скупове оних који су тај проблем произвели тек недавно, post festum, када је Закон већ био донет, када нам се срећним стицајем околности указала прилика, иако сами организатори нису рачунали с правим представницима струке.[19] Сада се отворила могућност да о свему расправљамо тамо где је проблем добио законске оквире – у Скупштини Републике Србије, и зато смо се, с пуним осећајем одговорности, одазвали. Нас се не тичу политичке и друге разлике међу онима који су у скупштини и сазивају овај скуп: желимо да се проблем реши, желимо да се напокон чује наш глас. Овакви форуми нису ни прилика ни место на којима се може расправљати о лингвистичким питањима која изискују специјализоване скупове у складу с академским стандардима и „добрим обичајима", али дају могућност да се разговара о невољама које су други изазвали у језику и о томе како помоћи српскоме језику (а то значи и српскоме идентитету) из угла разних професија, нарочито правним средствима, кроз државне институције.

19 У организацији Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог 27. марта (!) ове године одржан је у Палати Србија у Београду тзв. друштвени дијалог „Како до родно осетљивог језика", на који нису били позвани Одбор за стандардизацију српског језика и Матица Српска, и ниједна од других установа у којима се српски језик помно изучава. Србисти су, међутим, противно очекивањима организатора, дошли као представници Српске академије наука и уметности и Београдског универзитета. Наиме, Српска академија је проследила позив Институту за српски језик САНУ, а Ректорат Универзитета у Београду Филолошком факултету, чија је управа позвала Катедру за српски језик са јужнословенским језицима. Тако се догодило да је први пут једном таквом састанку присуствовало неколико србиста међу десетинама представника невладиних организација и других активиста и заступника „родне" идеологије.

3.1. Када је доношен Закон, прескочени су органи струке и струка као целина. Изговор за овакав културни, научни, правни, али и политички преседан је бесмислен: за одређени језик се не занимају само стручњаци за тај језик него и социолози, психолози и сви други интердисциплинарно,[20] под којима се често подразумевају активисти и припадници разних невладиних организација, иначе без легитимитета у организованој струци или без политичког легитимитета на директним изборима – дакле појединци и организације који су сами себе бирали да учествују у доношењу одлука од прворазредног значаја за друштво и државу.[21] Примерице, и за здравље појединца и нације заинтересовани смо сви појединачно и сви заједно, али у стручним стварима не питамо се сви, него само појединци образовани у области медици-

20 Као да интердисциплинарност може да замени основно познавање појединачних дисциплина и њихових предмета! Слично овоме, испражњена од конкретног садржаја и неодржива је интернационалност која се не темељи на конкретним националностима: контакт и узајамност јесу пожељни, али они не могу да замене постојање онога што треба да ступи у тај контакт. Ако „ми" сами не постојимо, како ће постојати „однос између нас и других". Ако не постоје „нације" и „народи", како ће постојати „међунационални" и „међународни односи"! Ако се не даје за право србистици, али се даје за право политичкој лингвистици, тзв. социолингвистици, како ће се изучавати, а из угла нормативистике неговати, чувати и унапређивати структура српскога језика? Исто важи и за сваки други језик на свету.

21 Овакав начин доношења законâ у Републици Србији и тзв. „промовисање вредности" (заправо наметање другачијих погледа на свет и приоритетâ у друштву) под притиском тзв. „цивилног друштва" доводи у питање државно-политичко уређење, јер се даје предност уско формираним и међународно повезаним интересним групама над редовно формираним органима власти произишлим из непосредних избора и регуларног делегатског система, а за стручна питања и над органима различитих струка, по правилу независним од политичког живота (нпр. Институт за српски језик САНУ као институција, или Одбор за стандардизацију српског језика као међуинституционално радно тело, ни у вођењу научне политике, ни у доношењу појединачних одлука, ни у извршавању давно постављених задатака, не руководе се политичким одлукама и у своме раду нису повезани с политичким организацијама).

не, с одговарајућим искуством и специјалношћу, делегирани по утврђеним процедурама. Исто тако је и у свим другим областима живота. Изговор о укључивању свих других осим лингвиста, и то нарочитих стручњака у посебним институцијама и специјалистичким телима, дубински упознатих с предметом, којима припада матичност у проучавању одговарајуће области, дакле – отпада.

3.2. Струку у погледу стандардног српскога језика који је у службеној употреби у Србији заступа Одбор за стандардизацију српског језика. Њега су основале три академије наука, Матица српска, Институт за српски језик САНУ, седам факултета и Српска књижевна задруга.[22] Напомињемо да струку не чине појединац или појединци, ма колико образовани или утицајни били, непристрасни или руковођени лукративним, опортунистичким или другим недостојним разлозима, односно интелигентни или ограничени у своме расуђивању. Одбор за стандардизацију заједно с Матицом српском објављује нормативне приручнике за српски језик и надлежност Одбора и Матице је универзална, она је и изван територије Републике Србије. Стручна заједница је у своме наставно-научном де́лу хијерархијски организована преко матичних научних и наставно-научних институција, а у своме наставном делу преко одговарајућих друштава (Друштво за српски језик и књижевност

22 Сасвим недавно, упркос шестомесечном року одређеном Законом о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма (чл. 11), са закашњењем од годину дана формиран је Савет за српски језик при Министарству културе (конститутивна седница одржана је 15. маја 2023), тело које би требало да чини мост између србистике и државних органа, с првим задатком „да прати и анализира стање у области употребе српског језика у јавном животу", поред праћења употребе ћириличког писма (чл. 4). И ово тело се заузело за укидање Закона о родној равноправности, али без икаквог одјека у јавности или реакције државе.

Србије и Друштво наставника српског језика и књижевности Републике Српске). Заобилажење Одбора и Матице српске, под било којим изговором и из било којих разлога приликом доношења језичких одредаба у Закону о родној равноправности је неприхватљиво. Због тога, као и због свих других формалних или суштинских разлога, тај Закон мора бити поништен. Не прерађен или допуњен, него поништен. И не само то: и Одбор и Матица су у више наврата јавно негодовали због припрема овога и оваквога закона и упућивали су писма свим надлежним државним органима, тако да су они недвосмислено били упознати са становиштем званичне србистике и са штетношћу припреманих прописа, па опет су, упркос томе, Закон донели.

4. Иако је постало очигледно да лингвистичка аргументација на оваквим скуповима или у широј јавности нема смисла, што је и објашњиво из више разлога, у кратким цртама ћемо се осврнути на неке чињенице које би требало узимати у обзир, без претензија да изнесемо све до чега смо у досадашњем току расправе дошли, засићени од говорења у празно, од добијања прилике да излажемо када је држава у садејству с невладиним организацијама већ све унела у правни систем и отворила могућност да се преко медија (из)врши неповратна промена језичког система променом језичке праксе. Доживели смо да наша држава чини нашем друштву исто оно што нам западни наддржавни системи, такође отуђени од изворних демократија и воље властитих друштава деценијама чине, подвргавајући нас „операцији наживо", с циљем „промене реалности". У јавности још провејава негодовање, понекад врло бурно, због вештачког и планског мењања нашег друштвеног окружења и начина живота, као и могућности за опстанак на целом своме ет-

ничком и културном простору. Некада у тој критици „учествују" и представници државних органа, али тек сада недвосмислено видимо да су се наши државни органи сродили с истим хибридним и са стране увезеним механизмом, помажући му у овој дехуманизујућој, а у крајњој линији и денационализујућој мисији, чинећи нам и у начину и циљу исто оно што нам чини и тај, у другим областима већ препознат и огољен противник. Има у српскоме језику, као и у већини култивисаних језика у свету, једна реч за такву врсту понашања, нећемо је овде изговорити.

5. Дакле – мушки граматички род је, баш као и женски и средњи род заправо тзв. „мушки", односно „женски" и „средњи" род - то је само класификациона етикеција која је могла бити одређена и на било који други начин. Једнако се могло говорити о „разредима" или о било чему другоме. То је техничка терминологија преузета из европске граматичке („граматичарске") традиције. У њој нема ничега „мушкога", „женскога" или „средњега". Однос између „ознаке" и „означенога" је, као што је то разјаснила десосировска лингвистика пре више од столећа (!) – произвољан. Упоредна граматика индоевропских и словенских језика показује, такође, да „мушки род" уопште није био повезан с мушким принципом у природи и да је с његовим пореклом остала до данас прикопчана његова основна вредност у систему – генеричка. То нам даје за право да проблематизујемо устаљену терминологију и да говоримо о „такозваном мушком граматичком роду", следствено томе и о осталим граматичким родовима као о „такозванима".

6.1. Забуна у терминологији и с њоме повезана семантичка сугестивност послужила је поборницима „родне" идеологије да јавно говоре о једноме, иза чега се све време

прикрива нешто друго. Већ у упрошћеном усвајању градива из српскога језика у школском систему, односи међу граматичким „родовима" нису до краја разјашњени ученицима, као ни њихова корелација с тзв. природним родом, односно ученици (па можда и неки њихови наставници, а свакако и неки од заступника „родне" идеологије, ако не и велика већина од њих) не разумеју до краја сложени однос између (1) „референцијалне стварности", (2) мишљења и (3) језичког система, односно језичког израза. У склопу идеолошког погледа на свет најпре се инсистира на обавезности везе, и то праволинијског типа, између друштвених односа или друштвених појава и терминологије и граматичких правила која треба да прате терминологију.[23] А затим, захтева се апсолутна доследност, у нашем случају заклоњена иза законске присиле. Оваква врста банализације не може се захтевати ни од једнога природним путем развијенога људског језика јер вештачко увођење доследних корелација уз фабриковање неограниченог низа нових јединица с наметањем неизбројивих граматичких прилагођавања у конкретним комбинацијама (тамо где су неке појаве развијене само ограничено или спорадично и са специфичним статусом у систему) јесте „насиље над језиком",[24] односно „језички инжењеринг", како се данас често

23 У Закону о родној равноправности захтева се употреба „родно осетљивог језика" у именичкој терминологији: „у називима радних места, положаја, звања и занимања" (чл. 25), односно „у […] класификацијама, звањима, занимањима" (чл. 37, т. 4.3) и вероватно у граматичкој конгруенцији, ако добро разумемо речи: „језика који је у складу са граматичким родом" (чл. 37, т. 4.3).

24 Израз „насиље над језиком" увео је у науку о српскоме језику проф. Александар Белић пре равно 90 година, критикујући са становишта књижевнојезичког израза необичан језик Момчила Настасијевића (в. Александар Белић, *Насиље над језиком*, Наш језик, I/3 (1933), 257–262). У „силовање језика", баш поводом забринутости због наметања „родно осетљивог језика", израз је престилизовао проф. Ранко Бугарски у разговору с новинаром Блица, 2017. го-

може чути. У упрошћеној перцепцији просечно образованог „грађанина” мушки (граматички) „род” исто је што и „мушки род”, а то је, „ваљда”, „мушки пол”, и тако редом, па се „подразумева” да су „мушки и женски род” исто што и „мушки и женски пол” (?!). Ништа од тога, међутим, није исто: ни „пол” ни „род” нису исто, ни „ознака” ни „означено” нису исто, али то не смета заступницима „родне идеологије” да говорећи о „женском роду”, односно о „особама женског рода” без зазора сугеришу јавности – а јавност у то из речених разлога верује – да се ради о „женском полу”, односно о „женама”.

6.2. Да бисмо уклонили главни разлог забуне, али и да бисмо поштедели стандардни српски језик и његове разговорне варијетете од семантичких варваризама упитног садржаја,[25] усвајамо као технички термин изворни неологизам – *џендер* (енгл. *gender*), и даље на њему градимо одговарајућу номенклатуру.[26]

дине: https://www.blic.rs/vesti/drustvo/akademici-za-blic-o-rodno-osetljivom-jeziku-da-li-su-ataseica-i-trgovkinja-nepotrebno/0k799r6).

25 И уопште, зашто би становиште једне једине идеологије, и то увезене са стране, нужно мењало цео наш језички систем?! Како примећује проф. Предраг Пипер, „учењем о „роду” америчког сексолога Џона Манија, које су „радикалне феминисткиње” и „борци за права нетрадиционалних сексуалних оријентација” здушно прихватили, фактички се жели прогласити ненаучном сва психолошка, социолошка, антрополошка, теолошка, филозофска и друга литература о полу, која је вековима настајала” (*Поводом Закона о родној равноправности*, Положај српскога језика у савременом друштву. Изазови, проблеми, решења, Зборник саопштења с округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године, Нови Сад – Београд, 2021, 22).

26 Флуидан је семантички садржај онога што се подразумева под појмом ‘gender identity’ на основу чега се артикулише сваки појединачни случај „рода” којем неко припада (тачније, за који се „опредељује”). У употреби термина *џендер*, *џендерологија*, *џендеролог* ослањамо се на изворно *gender studies*, не хотећи да употребом термина *род*, и оних који би се наслањали на њега, насилно мењамо семантички садржај опште лексике у српскоме језику, наслеђене још из прасловенскога

7. Лингвистичка је чињеница – и то се у расправама често истиче – да је у српскоме језику тзв. мушки граматички род у својој основи граматички неутралан, што је од посебне важности за генеричку, односно општу употребну вредност у језику (уп. т. 5). А ово је, опет, од суштинског значаја за именовање носилаца занимања, звања, дужности и сл. (в. нап. 6) ‑ управо тамо где Закон захтева системске и систематске промене, тј. располућивање и даљу мултипликацију појмовно-терминолошког апарата. Да би се наметнула примена „родно осетљивог језика" речена чињеница је морала бити прикривена или игнорисана, иначе језичке одредбе Закона саме по себи не би имале смисла. То је и законодавац знао, али је, да би омогућио себи самоме нормално изражавање, констатовао: „Термини који се користе у овом закону и прописима који се доносе на основу њега, а који имају родно значење, изражени у граматичком мушком роду, подразумевају природни женски и мушки пол лица на које се односе" (чл. 6). Неминовно се изводи закључак да је цео случај производ свесне и опасне манипулације. Дакле, сâм законодавац признаје једно, а грађанима прописује друго.

8. Будући да је из генеричког, тј. општег рода у давној прошлости у специјалним случајевима који се у почетку,

---

времена. Неком пуристи би могао засметати гласовни склоп основног термина *џендер*, па би могао препоручивати изговор према писању, *гендер*, али нема разлога за то; одавно се енглески облик имена *George* преноси као *Џорџ*, а не *Ђорђе* или сл. – мноштво је других примера, а у датоме случају свакако не треба да будемо превише сентиментални, па да баш у њему инсистирамо на традицији када се преко њега наша традиција и руши. Из термина треба одмах да буде јасно о чему се ради: да је читав појмовно-терминолошки апарат увезен са стране, да је несводив на било шта до сада постојеће, да нема везе с односима у природи, да је у сукобу с традицијом и постојећим појмовно-терминолошким апаратом који жели истиснути и заузети његово место, с искључивошћу каква до сада није била виђена.

по свему судећи, нису ни односили на жене, издвојен одређујући граматички род који технички зовемо „женским", само у случајевима директног разликовања облик генеричког рода је привремено попримао на себе улогу коју називамо „означавањем мушкога рода". Другим речима, тзв. женски род је старији од тзв. мушкога рода иако је позиција „мушкога" као генеричког рода примарна (т. 5). Примера ради, некаква именска реч попут савремене именице *човек* од почетка је означавала припадника људске врсте уопште, а с појавом именске јединице којој одговара данашња именица *жена*, она је могла означавати и мушкарца, али је пре свега и даље означавала људско биће, како је остало и до данас. Са́ма именица *жена* (пие. $*g^{w}en(e)h_2$), као карактеристичан израз савременог појма тзв. женскога граматичког рода, накнадно је – граматичком реинтерпретацијом – постала именицом „женскога граматичког рода", што нам помаже да раздвојимо план израза од плана садржаја, лексичко-граматички облик од одговарајућег значења. Уобличени појмовни и лексички систем овде је трочлан: 'људско биће'/*човек* => 'људско биће мушкога пола'/*мушкарац* : 'људско биће женскога пола'/*жена*.[27]

9. Постоје различити обрасци грађења речи и улога̂ које те речи имају у језику (да се једноставније изразимо); тј. не владају исти односи између ознаке и означенога у речима попут *цар/царица*, *ӣлумац/ӣлумица* или *директор/директорка*. Заступници џендер-идеологије захтевају да се у целом језику произведу вулгарне разлике у означа-

27 Уп. *Положај срӣскоӣа језика у савременом друшӣву: изазови, ӣроблеми, решења. Закључци са скуӣа*, Положај српскога језика у савременом друштву [...] 2021, 272–273 (т. 12); Јованка Радић, *Сврха и ӣоследице „уродњавања" срӣскоӣ језика*, Положај српскога језика у савременом друштву [...] 2021, 69–71.

вању ценде̂ра, а не полова (уп. т. 6.1). Важан је принцип да у језику на појмовној равни посебне речи заиста имају посебно значење (нпр. *домаћин* и *домаћица* нису исто, а жена може бити и *домаћин* у кући[28]).[29] Тако, ако напоредо постоје *судије* и *суткиње*, то више скупа нису „судије", него „судије и суткиње", дакле особе с различитим дужностима, што доводи у питање функционисање правног поретка (осим тога, *судије* су у множини већ у граматичком „женском роду", за шта представници идеологије не хају). Када се ово примени на комплетне спискове звања, занимања, положаја [...] у дипломама, називима радних места и свеукупној документацији, добићемо *психологе* и **психолошкиње*, *архитекте* и **архитектиње* (нека неко покуша да изговори ову реч без заплитања језиком!), *водиче* и **водичице*! Прећимо лексичкој асиметрији с ове стране: у природи „мушкарац" не може да буде „жена" и „жена" не може да буде „мушкарац",[30] док „директор" обавља исту дужност као и „директорка" („директорица") и обрнуто.

28 Валентина Питулић, *Родна равноправност и одговор усмене традиције*, Положај српскога језика у савременом друштву [...] 2021, 206–207.

29 Али, *попадија* не може заменити *попа*, као ни *поп попадију*, док *кнегиња* може *кнеза*, као кнегиња Милица кнеза Лазара после Косовскога боја (1389), али они и даље нису исто, што нема никакве везе с појмовима 'једнакости' или 'равноправности', који се данас неискрено подмећу као императив у међуљудским односима. Шта то значи „бити равноправан"? Људи, пре свега нису исти, сваки човек на свету има своју личност и сваки случај је за себе! Ради се о идеолошкој матрици која даје одрешене руке идеолозима и њиховим комесарима да прекрајају друштвене односе, мењају уставе и законе и да с високе „моралне" позиције управљају људском врстом.

30 Свој исказ ограничавамо на природне феномене и односе међу њима, имајући у виду регуларне случајеве. Природан људски језик (природан је и стандардни језик, али то још више важи за народни језик) одражава природу, сваки на свој начин, с уникатно таложеним хиљадугодишњим искуством под чијим утицајем је образован језик сваке заједнице, као средство за споразумевање и њено културно-идентитетско обликовање.

Док се значење именице *мушкарац* дефинише као ‘особа, људско биће мушког пола, особа полно супротна жени’[31], а именице *жена*, као антонима (што овде искључује значење ‘супругē’), као ‘људско биће које има способност рађања, полно супротно мушкарцу’[32], све то је немогуће и крајње бесмислено укључити у значењску дефиницију именице *директор*, односно *директорка* (*директорица*). Јер, особе које обављају дужност директора, без обзира на њихове личне, а то значи приватне карактеристике (међу које спада и пол) нису „супротстављене” међусобно; директор није „супротан” директорки, директорка није „директор који може да рађа”, а није ни „супротна” директору. Уопште, полне, а секундарно данас и „родне” карактеристике појединца у овим случајевима су небитне и оптерећујуће за назив функције коју неке особе обављају. Именице попут *директор* и сл. нужно је дефинисати неутрално (по обрасцу ‘особа која + обавља [...]’, а облици попут *директорка* (*директорица*) нису самосталне лексичке јединице, него пароними оказионално могући у систему, да би се из перспективе 3. л. референцијално ближе одредио пол особе о којој је реч, благодарећи аналогији са заменичким системом који располаже секундарно развијеним заменицама 3. л. (*он*/*она*/*оно*).[33] То значи да у живом говору, примера ради, можемо начинити следеће формулације: (а) *Директор је рекао* (неутрално, без обзира на конкретну личност, неодређујућег пола; осим опште информације, може се односити и на мушкарца); (б) *Директор је рекла*

31 *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007, s. v., 746.

32 *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007, s. v., 369.

33 Из дубоке старине су заменице 1. и 2. л., као и заменица сваког лица (*себе*/*се*), задржавајући у свим случајевима неутралан облик, док је заменица 3. л. развијена хиљадама година касније, тек у историји појединачних словенских језика, укључујући и српски међу њима.

(неутрално на лексичком плану, с посредним морфолошким упућивањем на пол конкретне особе јер се имају у виду особине одређене личности, уз редукцију подразумеваног детерминатива у односу на који се врши конгруенција у тзв. женском граматичком роду: [*жена-*]*Директор* (тј. *Директор* [*који је жена*] *је рекла*);[34] (в) *Директорка је рекла* (експресивно на лексичком плану, с узимањем у обзир личних особина директора, па тако и уз морфолошко прилагођавање). Овим исказом „директорка" не престаје бити „директором", што значи да је неутрална ознака и даље, све време – *директор*, како је одувек стајало и како и треба да стоји „у називима радних места, положаја, звања и занимања" (в. Закон о родној равноправности, чл. 25; уп. нап. 6). Било би, барем у лингвистици, јасније да се у нашој лексикографији примењује образац који је пре више деценија био разрађен на српско-хрватском лексичком материјалу: на пример, „*realizator* m (m i ž spol)"; „*brkonja* ž (m spol)"; „*spadalo* sr (m i ž spol)" и сл.[35]

10.1. Будући да се тзв. женски граматички род у праисторији јавио као одређујући род (као што имамо односе међу придевима неодређеног и одређеног вида, типа *добар/добри*) (уп. нап. 17), свако стварање посебног облика за женски граматички род у односу на генерички род јесте посебно одређење, што значи да је савремени облик *коле-*

34 Понекад се у нормативистици негодује на овакву конгруенцију јер се испушта из вида да се овде, ништа мање него у случају с творбеном адаптацијом неутралног назива (именичком моцијом), врши привремено прилагођавање језичкој ситуацији из перспективе 3. л., по моделу заменице 3. л. у склопу ширег обрасца [лексичко]-граматичке одређености.

35 Vladimir Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*. Drugo, dopunjeno izdanje, Zagreb, 1996, s. vv. [прво издање 1991]. Уп. *Положај српскоīа језика у савременом друшīву: изазови, īроблеми, решења. Закључци са скуīа*, Положај српскога језика у савременом друштву [...] 2021, 273–274 (т. 12).

īиница у односу на *колеīа* експресиван, наглашен или другим речима дискриминаторан, а не неутралан, који се сам по себи дâ дефинисати. То значи да код назива занимања на овај начин добијамо именичке облике (рекосмо већ да то нису употребно и значењски потпуно самосталне речи) који су дискриминативни, некада само грађењем и смислом, а некада конотацијом и звучањем: нпр. код облика **доценшкиња* видимо да се њиме представља особа женског ценде̄ра као да то одређује њено занимање и положај у друштву који има, а не године успешног школовања и регуларан избор у звање, уз професионално обављање дужности – тамо где не сме бити разлике међу појединцима засноване на личним особинама под изговором „позитивне дискриминације" и тамо где би сваки избор по „кључу" изван професионалног рушио темеље академског кодекса, дајући предност идеологији и политичкој коректности над компетенцијом. Уз вештачко наметање равнотеже међу ценде̄рима, тако што ће се стратегијом за „родну равноправност" давати предност ценде̄ру над стручношћу (нпр. приликом запошљавања или формирања стручних тимова), релевантношћу (нпр. у избору теме за научно истраживање) или у крајњој линији над личном жељом (нпр. приликом одабира будућег занимања), свиме овиме се врши груба дискриминација. Није ли Уставом Републике Србије речено: „Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу" (чл. 21)? У размишљању о односу између тзв. дискриминације и позитивне дискриминације (која се тобоже не сматра дискриминацијом) треба имати у виду да инверзија „мањинских" и „већинских" права исходи стварањем нових „мањина", јер „већина" постаје обесправљеном мањином. Треба увести појам 'недељиве равноправности' – инвазивна „рав-

ноправност” није „људско право” ако се њоме угрожавају постојећа права, што посредно тврди и Устав Републике Србије: „Достигнути ниво људских и мањинских права не може се смањивати” (чл. 20).[36]

10.2. Код облика **возачица* или **војникиња* видимо и подругљиву форму која урушава достојанство особе на коју се односи; уосталом, у великом броју оваквих примера тзв. женски граматички род баш зато што је тзв. „женски” и није резервисан за човека него за ствар, уређај и сл. – *ӣосланица* је ‘писмо’, *ӣоворница* је ‘место с којега се говори’, *косачица* је ‘справа за кошење траве или жита’, *ӣочеѿница* је ‘буквар’, *музилица* је ‘уређај за мужу крава’, *држалица*, односно *дршка* или *држаља* јесте ‘део предмета издуженог облика који се држи у руци и њиме се управља’ итд.[37] *Посланик* је ‘особа изабрана да заступа народне интересе у скупштини’, *држалац* је ‘особа која нешто посе-

36 Другим речима, да приближимо то свакоме човеку: нови станар у једној згради не може узнемиравати све дотадашње станаре и не могу се затечени житељи уклапати у његове обрасце понашања и доживљај стварности, него обрнуто.

37 Присталице спорне идеологије овде би устврдиле да смо „заостали”, да се језик мења, да баш то илуструју наведени примери. Мења се језичка пракса зато што је под притиском идеолошких и политичких покрета који не бирајући средства спроводе своју у иностранству осмишљену „агенду”, да употребимо њихов израз, али стандардни језик не може се тек тако променити. Услови за прихватање позајмљеница доживљених као новотвореница („неологизама”) и нових, идеологизованих значења, тема су за себе и о њима не можемо опширно говорити на овоме месту. Приметимо само да појава и коришћење специјалних облика прописаних Законом није искључиво ствар једног језичког нивоа, нпр. морфологије или синтаксе, то је проблем система као целине. Рецимо још само успут, да би новотворенице биле прихваћене у оквиру норме једнога стандардног језика, па и српскога, оне морају бити (1) структурно-творбено ваљане, (2) оправдане и (3) устаљене. Из објективних лингвистичких разлога чак и идеолошки необележене новотворенице морају да прођу дуг пут до прихватања у норми једнога култивисанога језика.

дује или нешто држи, одгаја' итд. – увек вршилац радње или сл., без обзира на пол – било мушкарац или жена. То је доказ више да су облици тзв. мушкога граматичког рада у оваквим случајевима неутрални, чим постоји тежња да се граматичким женским родом искаже штогод друго. Ма шта заступници спорне идеологије тврдили, значајно је само оно што је објективна чињеница, а то је да је тзв. „родно осетљив језик" творница увредљивих и дискриминативних израза и садржаја. По томе питању, као што већ рекосмо – Устав Републике Србије је јасан (в. т. 10.1).

11. Промотери проблематичне идеологије славодобитним помињањем примера попут *десӣоӣица* и *учиӣељица* којима не знају порекла ни начина како функционишу у језику, баш као што не разумеју ни улогē тзв. мушкога као генеричког рода у последњих стотинак година у нашој култури – изгледају неозбиљно. Механичким збрајањем примера из различитих епоха и из различитих извора показују колико мало се разумеју у лингвистику. Српски језички стандард има своју традицију развоја и нормирања, другачију од других словенских, више или мање блиских или генетски повезаних стандарда и свако подразумевано угледање на друге унапред је промашено.[38] А наши „ценде-ролози", како их популарно зовемо – биће да се угледају на познати им хрватски случај (много је очигледних примера, нпр. *линīвисӣ/линīвисӣкиња-линīвисӣица*[39]), па је зато и

38 На пример, српски језички израз био је крајем XIX и почетком XX века под снажним утицајем француског, док је хрватски, иако се ради о једном језику, био под утицајем немачкога.

39 Иако се обично говори о стварању новотвореница, заправо се ради о неинвентивном преузимању готових решења (и тобожњих запитаности, нпр. да ли је „боље" рећи **ӣсихолошкиња* или **ӣсихолоīиња*, односно **ӣсихолоīица*). Природу овога поступка разоткрива, примерице, читава класа примера попут реченога *линīвисӣкиња*

запажено да је „уродњавање” српскога језика – кроатизација, управо поништавање српскога језика!

12. Осим што следбеници речене идеологије не разумеју механизме на основу којих функционише српски или било који други природан језик, „комесари” исте идеологије претпостављају да и лаици, тј. обичан свет неће разумети сложену лингвистичку аргументацију (в. т. 6.1), зато рачунају с тиме да ће шира јавност бити на њиховој страни прихватајући упрошћену слику света, неспремна да се удубљује у проблеме. Уопште, нормална је ситуација када се обични говорници аутоматски служе језиком, а не размишљају о граматичким и другим правилима; није нормално обрнуто. Закон о родној равноправности наметнуо је бригу свакоме појединцу да ли је „родно коректан” и обавезу да прилагођава и мења свој језик. То је истовремено и аутоцензура и цензура од стране наметнутих ауторитета, а све због свести о вербалном прекршају у моралном и законском смислу речи, чиме је озакоњен вербални деликт. А где постоји вербални деликт, морамо говорити о тоталитарном систему (уп. нап. 1). Ово је у потпуној супротности са слободарским духом нашег народа, јединственим у Европи!

13. Као што џендер-идеологија занемарује улогу генеричког рода, код нас је још законским путем наметнута идеја о обличким разликама међу граматичким родовима. Те разлике су пре свега разлике међу наставцима за облик (в. нап. 6), али тзв. граматички род се у српскоме језику не изражава на тако једноставан начин. Много је он сложени-

(у Србији и Црној Гори) и *линѝвистӣца* (у Републици Српској), изведених на лажном парњаку, *линѝвистӣ* – какав ни не постоји у српскоме стандарду, али његово тобожње постојање (уместо облика III деклинације) „захтева” творбу „женских” ликова!

ја појава јер нулти наставак може бити и код именица тзв. мушкога и код именица тзв. женскога рода (нпр. *краљ-ø*, *маши-ø*, *сшаросш-ø*), као што и наставак *-а* може бити код оба ова граматичка рода (нпр. *жен-а* и *слуī-а*).[40] Законска обавеза да се на овај начин стварају нове серије речи мења природу граматичког рода именица у нашему језику и оне постају „трансродним" речима (ово је својеврсна „језичка пластична хирургија"; уп. т. 6.1). На пример, по Закону о родној равноправности укида се могућност да именица *ēпидемиолоī* означава 'стручњака за епидемиологију' и њоме се мора означавати 'мушки џендер који је стручњак за епидемиологију', баш као што се прописује стварање етикете **ēпидемиолошкиња* у значењу 'женски џендер који је стручњак за епидемиологију', са законским основом да сваки други џендер такође добије своју етикету.

14.1. Закон обавезује на доследно обликовање исказа према новоствореним речима, односно „слагање у граматичком роду", ако га добро разумемо (уп. нап. 6), али свакако видимо „препоручену" језичку праксу и „препоручене приручнике", који не заслужују више ни речју да их поменемо. Уз услов игнорисања генеричког рода то значи стварање симетричних парова различитих само у „трансродним" наставцима: нпр. *Ученици и ученице су дошли и дошле* или *Ученици/ученице су дошли/дошле*. Овакве реченице не постоје ни у једном природном језику јер се опиру закону економије и законитостима људског мишљења. Закон о родној равноправности, дакле, намеће један неприродан, вештачки

40 Ових морфолошких подударности био је свестан чак и српски преводилац списа *Осам врсша речи* у средњем веку (в. Гордана Јовановић, Мирослав Вукелић, *Хиландарски сūис О Осам врсша речи – ūревод са срūскословенскоī језика и коменшари*, Зборник радова Византолошког института, LIII (2016), 293-322). Зато нећемо сматрати за сходним да у овој прилици указујемо и на лингвистичку литературу из XX века која ставља тачку на ово питање.

језик, за једну вештачку реалност, другачију од оне у којој је људска врста настала и обликовала се кроз миленијуме.

14.2. Уколико је Закон обавезујући за све, сви вољно и невољно морају пристати на џендер-етикецију, односно морају учествовати у џендер-комуникацији. То значи да сви који се служе „родно осетљивим језиком" аутоматски постају џендери. И не само ја лично (хтео то или не!), него и сви становници Србије, и монаси, и деца, и рођени и нерођени и умрли када се о њима говори. Не каже ли се у Уставу Републике Србије: „Физички и психички интегритет је неповредив" (чл. 25). Пошто ми који се служимо српским језиком, мимо оних који би желели да се служе „родно осетљивим језиком" – а то не можемо никоме појединачно бранити, чинимо једну заједницу (па била она већинска или не), то јесте део „нашега" психичког интегритета! Осим тога, ако не желимо да мењамо „свој" језик, не може нам нико наметнути супротно, нити ми можемо трпети дискриминацију од државе због тога, јер Устав Републике Србије вели да је забрањена свака дискриминација (уп. т. 10.1), „а нарочито по основу [...] вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика итд." (чл. 21). Такође, дужност Републике Србије је да заштити употребу српскога језика (чл. 10) пред покушајем увођења „родно осетљивог језика", односно „родно сензитивног језика", управо „џендер-сензитив ленгвиџа" (*gender-sensitive language*).

15. Чак и да је наметање идеологије у којој би сви људи морали да се опредељују којем џендеру припадају „прихватљиво", није ли понижење за свакога од нас да се морамо у јавности свести на једну обичну етикету. „Декларисање" и „изјашњавање" о своме роду или џендеру јесте управо то –

присиљавање и свођење човека на идеолошки конструкт, отуђен од природе. Излагање своје сексуалности или нечега што је с њоме повезано не само да је неумесно, него је до крајњих граница понижавајуће. Нема ту ничега што би могло да служи за „понос" или „афирмацију" човека, то човека дехуманизује и урушава оно из чега се састоји његова личност, што у себе укључује и људско достојанство. Не каже ли се у Уставу Републике Србије: „Људско достојанство је неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите" (чл. 23; уп. чл. 19)?

16. Лукави заступници увезене идеологије осетили су да неки од њихових противприродних захтева заиста могу иритирати јавност и почели су објашњавати да Закон „и није тако строг", да „није у свему обавезан", да „мало може да се примењује, а мало и не мора", да је „довољно стварати социјалне фемининативе, а да остало не мора да важи", на пример напоредне конструкције, да „казне и не морају да се плаћају", и томе слично.

17. О концу, треба рећи оно од чега треба кретати даље у сваком следећем разматрању проблема „родно осетљивог језика" и закона који га прописује. Под „родом" су се до скора само подразумевали родитељи и преци и они који су рођени, народ, односно цео људски род, људска врста. Сада се под „родом" више не подразумева људски род, него се он дели на родове! Уопште, лексичка база *род-* у српскоме језику, а овде нам у помоћ притиче целокупна историја српскога народног језика с инословенским аналогијама, везана је искључиво за појам 'рађања' (уп. у творби *рођак*, *родица*, *сродник*, *родбина*, *сродство*, *родовски*, *народ*, *пород*, *рађати*, *родити се*, *родан*, *рођени*, *рођење*, *(по)*

родиља, *нероткиња*, *(по)родилиште*, *породица*, *родитељ*, *Богородица*, *родољуб*, *одрод*, *изрод*, *родина*, *природа* итд.). Прасловенско **ròdъ* тицало се рађања у људској врсти и у природи (није се односило на животиње), па је означавало 'рађање' (отуда и 'порекло, породица, племе, родбина') и 'ницање плода' (отуда и 'плод, летина, принос, воћка, оно што је сазрело'). Исти семантички спектар задржао је српски језик на почетку XIX века, што је положено у темеље лексичко-семантичког фонда српскога књижевног језика који се од тада развијао. За Вука Караџића именица *pôд* (ген. *pôда*) означавала је 1. 'сродника' (нпр. „он ми је род"), 'порекло' (нпр. „господскога рода"); 2. 'плод на биљци' (нпр. „виноград под родом"), а глагол *pòдити (се)* тицао се само људскога бића и сунца на исти начин, односно биљака, не и животиња (нпр. „родило се дијете", „родило се сунце"; „родиле јабуке").[41] Када се све ово узме у обзир, јасно је да у српскоме језику, односно у свим његовим варијететима, *род* није могао природним, унутрашњим развојем постати ознаком сексуалне или примарно на сексуалности засноване поделе међу људским, а нарочито не међу животињским јединкама. Другим речима, у српскоме језику *род* није могао природним путем постати синонимом за *пол*. Тек у XX веку посредовањем друштвене теорије или некритичким усвајањем појмовно-терминолошког апарата (као што наш народ углавном чини и у свему другоме) у нашој комуникацији појавило се као позајмљеница – а ми

41 *Српски рјечник, истолкован њемачким и латинским ријечма*, Скупио га и на свијет издао Вук Стефановић, у Бечу, 1818, s. vv. Pôд, Pòдити, 730. У речнику издатом после више од три деценије, средином столећа, именици је додато само значење 'врста' (нпр. „људски род"), проистекло из значења 'порекло', с којим дели латински еквивалент, *genus*, *Српски рјечник, истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*, Скупио га и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, у Бечу, 1852, s. v. Pôд, 652.

бисмо рекли и семантички варваризам – и ово значење. Међутим, оно је по својој природи флуидно, јер зависи од значења у језику даваоцу (уп. нап. 9), у којему *gender* никако није више ограничено на дихотомију мушко/женско (изворно специјалног граматичко-терминолошког карактера).[42] И ту се опет враћамо на Закон о родној равноправности у којем се „родни идентитет" равноправно набраја уз „национално порекло", „пол", „сексуалну оријентацију", „старост" итд., као особине око којих се формирају „осетљиве друштвене групе" (чл. 6, т. 2). Није нам познато да се у нашем друштву на овај начин формирају групе (нпр. не сматрамо да мушкарци и жене или нешто слично, имајући у виду појам „родног идентитета", чине посебне групе!); зато сматрамо да се Законом о родној равноправности (као и другим законима у којима се говори о оваквим друштвеним групама) подстиче сегрегација.[43] Док су у Закону

42 И у самом енглеском језику *gender*, као позајмљеница из средњовековног француског, поред хиљадâ других, у почетку је зависио од семантичког развоја у језику даваоцу, па се с те стране наслањало на латински еквивалент грчкога, *genus* (ген. *generis*), пандан словенскога **ròdъ*, такође са значењским спектром концентрисаним око 'рођења', све до 'врсте, рода' (*Latinsko-hrvatski rječnik za škole*. Izdanje drugo, Priredio Mirko Divković, u Zagrebu, 1900, s. v., 448), како је за *genre* остало и до данас у француском (уп. нашу позајмљеницу *жанр*). На почетку новога века у енглеском језику се уз *gender* оказионално везивало и значење 'пол', задржавајући експресивни карактер до касног XX века (због књишког порекла, јер се проширило с ознаке граматичке категорије), с колоквијалним и шаљивим тоном у изразу, којем је свесно дата предност у односу на синонимно *sex*, које је у међувремену добило еротску конотацију (в. https://www.etymonline.com/word/gender). Како је појам полности на Западу у другој половини XX и почетком XXI века мењао свој биолошки и друштвени садржај, тако је мењано и значење речи *gender*.

43 Виктор Савић, *Укидање језичке норме уништава људске слободе и разара природу и јединство српског језика*, Положај српскога језика у савременом друштву [...] 2021, 156. Уп. Јованка Радић, *Сврха и*

„пол” и „род” недвосмислено одвојени, премда иду руку под руку, тако да је њихово међусобно преливање могуће и подразумевано, у јавности се, међутим, о „роду” говори као о „полу” и позивање на примену Закона о родној равноправности, између осталога и тражење оправдања за примену „родно осетљивог језика” почива на привременом уклањању разлике међу овим појмовима – да би се наша јавност преварила, док се не навикне на „нову реалност” и док законски оквири не буду у целости измењени. Манипулација, као што рекосмо, почива на недовољном познавању (или разумевању) језичког система и на конкретној изоморфији: просечно образован грађанин зна да српски језик располаже мушким, женским и средњим граматичким родом, с упрошћеном представом да мушки род „доследно” (јер како би другачије?!) реферише на мушки пол, женски род на женски пол (а за средњи, ваљда, није сигуран, то „није ни важно”), из чега се „подразумева” да су „мушки и женски пол” исто што и „мушки и женски род” (в. 6.1). Све је ово праћено наглашеном бригом за „права” „жена” и „сузбијањем насиља над женама” и „у породици” (што имплицитно инкриминише „мушкарца”) и у наш правни систем је уведено ратификовањем Истамбулске конвенције Савета Европе из 2011. године („Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици”), у којој је појам ‘пола’ замењен појмом ‘рода’. Када, дакле, Закон говори о равноправности међу „родовима” (што у себи подразумева постојање сегрегације, а заправо је тек ствара (!), како рекосмо), а то исто чине и заступници спорне идеологије у јавности, „преплавивши” медијски простор, обичном грађанину не преостаје дру-

последице „уродњавања” српског језика, Положај српскога језика у савременом друштву [...] 2021, 68.

го до да закључи да се овде збиља ради о „бризи за права жена” у нашему друштву. Рекли смо већ како се та забуна може уклонити (6.1).

18. Нико не спори, а то најмање чине лингвисти, да појединци који сматрају да имају „родни идентитет” могу да развијају такав осећај или карактеристично понашање, без улажења у детаље и питање злоупотребе незаштићеног појединца кога, по нашем дубоком уверењу, државни систем подстиче на пропаст уместо да му стварно помогне. Не залазимо ни у то како ће се та област правно регулисати. Молимо, међутим, да се престане с манипулацијом и наметањем другог „система вредности” целоме друштву на приказани начин, злоупотребом лингвистике. Пре свега молимо да се обустави насилно мењање језика у службеној употреби у Србији, у овом случају српскога који је дискриминисан у односу на мањинске језике. Неки мањински језици имају граматичку структуру која не трпи описани језички инжењеринг. Сви мањински језици заштићени су и изузети из Закона о родној равноправности међународним конвенцијама о посебној заштити мањинских језика. Захтевамо да се ствари назову правим именом и да се оно што је уз кршење језичких законитости или оглушење о здрав разум спојено у једном закону раздвоји и посебно регулише, без угрожавања српскога језика и већинскога дела друштва. Не може изузетак постати правилом, али – нека постоје и изузеци и правила.

Проф. др Душка Кликовац[44]

О ЈЕЗИКУ „РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ" И У ВЕЗИ С ЊИМ

1.Увод

У овом тексту скренућу пажњу на нека начелна питања – она која сматрам најважнијим – у вези с језиком „родне равноправности", тј. „родно осетљивим" језиком, како се одређује у *Закону о родној равноправности* и следећим пратећим приручницима:

– Hristina Cvetinčanin Knežević, Jelena Lalatović, *Priručnik za upotrebu rodno osetljivog jezika*, Beograd: Centar za ženske studije, 2019.[45]

– Jelena Stefanović, Saša Glamočak, *Priručnik za uvođenje rodne perspektive u nastavu srpskog jezika za prvi ciklus obrazovanja*, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije, 2019.

– Svenka Savić i Marjana Stevanović, *Vodič za upotrebu rodno osetljivog jezika u javnoj upravi u Srbiji*, OEBS, 2021.[46]

---

44 Редовни професор на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

45 Једна од ауторки овог приручника, Јелена Лалатовић, иступила је против наметања родно осетљивог језика, сматрајући га „ауторитарним решењем" које „ограничава слободу говора". Наиме „[s]vaka agresivno plasirana jezička norma, bilo ona koja fanatično proteruje ženski rod iz zvanične komunikacije, bilo ona koja slovom zakona strogo propisuje upotrebu rodno osetljivog jezika, preti da ograniči slobodu izražavanja" (https://www.vreme.com/vreme/jezicka-norma-i-sloboda-govora/).

46 Овај приручник је подељен учесницима првог Друштвеног дијалога „Како до родно сензитивног језика", одржаног у Београду, 27. марта 2023, у организацији Министарства за људска и мањинска права.

Велики део онога што ћу рећи налази се и у другим текстовима посвећеним овом питању. Један број њих сабран је у зборнику *Положај српскога језика у савременом друштву – Изазови, проблеми, решења (Зборник саопштења с округлог стола одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године)*, Нови Сад: Матица српска / Београд: Одбор за стандардизацију српског језика, 2021. (у даљем тексту: *Зборник*). У њему се на више места износе неки општепознати лингвистички подаци о српском језику и указује се на очигледне тешкоће и противречности у вези с „родно осетљивим" језиком и његовом обавезном применом. Те опште и општеразумљиве ставове нећу цитирати, али ћу се на радове из *Зборника,* као и на другу литературу, позивати по потреби.

2.Шта језик чини „родно осетљивим"?

Закон о родној равноправности (одсад: ЗоРР), који је заменио *Закон о равноправности полова*, у члану 37 налаже „органима јавне власти и послодавцима који [...] обављају послове у области образовања и васпитања" „*коришћење родно осетљивог језика, односно језика који је у складу са граматичким родом*" (истицање моје – Д. К.). Свакоме ко се иоле разуме у граматику јасно је да израз „језик који је у складу са граматичким родом" не значи ништа, али зато у приручницима налазимо објашњења, упутства и примере. У њима се препоручују односно користе овакве формулације:

(1) Umesto: Državni sekretar pomaže ministru, navesti: Državni sekretar ili državna sekretarka pomaže ministru/ministarki. (*Vodič*, стр. 46)

(2) Kad dođe kondukter/kondukterka, morate mu/joj pokazati kartu. (*Vodič*, стр. 35)

(3) Ovaj koncept, između ostalog, podrazumeva da je učenik/ca aktivan/a u procesu

konstruisanja znanja, da se u obzir uzimaju njegova/njena prethodna znanja i iskustva i sloboda izražavanja, odnosno da se uloga nastavnika/ce menja iz predavačke u ulogu organizatora/ke nastave, motivatora/ke i partnera/ke u pedagoškoj komunikaciji. (*Priručnik za uvođenje rodne perspektive,* стр. 8)

Схватамо, дакле, да ЗоРР налаже обавезну употребу именица чији се граматички род поклапа с природним родом (= полом означене особе) и, заправо, још уже – да се особе женског пола морају означавати именицама женског рода.

3.Неколико језичких чињеница

Суштинско питање овде јесте – да ли се граматички род именице и пол означене особе морају поклапати и, нарочито, да ли се именице мушког рода у српском језику могу употребљавати да означе особе оба пола. Лингвистички одговор је јасан: могу.

Наиме, у српском језику постоје именице које могу означавати особе оба пола. Те именице могу бити женског рода (*избеглица, придошлица, странка, муштерија, тврдица, кукавица* итд.), средњег (*зановетало, блебетало*), али су најчешће мушког рода, кад означавају вршиоца радње или носиоца занимања, звања, титула, својстава и сл. (*професор, пекар, доктор, жирант, пешак* итд.).[47] Такво

47 Са гледишта „родне равноправности" проблематичним се сматрају, међутим, само именице мушког рода: ако је жена *професор*, то је дискриминаторно, али не и ако је мушкарац *избеглица*. За то се износи аргумент да именице мушког рода изазивају менталну слику мушкарца. То може бити тачно; међутим, реч узета изоловано није исто што и реч употребљена у контексту, који јасно сугерише њено значење. Још важније од тога јесте колико то има утицаја у стварном животу (в. о томе т. 10 у овом тексту).

значење именица из ове последње групе (тзв. генеричко значење) очитује се у свакодневној језичкој пракси:

(4) На наш факултет ове године се уписало хиљаду студената. (= и момака и девојака)

(5) Кочи, пешак хоће да пређе улицу! (= мушкарац, жена или дете)

(6) Треба ми неки добар преводилац. (= било мушкарац било жена)

(7) Разочарани и обесхрабрени, присутни су се разишли. (= и мушкарци и жене)

Мушки род се, дакле, употребљава као неутралан. То се, иначе, не огледа само „на површини језика", у лексици, него и „дубље" у његовој структури – у граматици. На пример, ако је једна именица женског рода, а друга средњег, предикат ће се с њима слагати у мушком роду: *Књиīа и īеро су* ***лежали*** *на сшолу*. Исто важи и ако су обе именице средњег рода: *Перо и īисмо су* ***лежали*** *на сшолу*. Даље, ако женској особи говоримо „Ви", предикат ће опет бити у мушком роду: *Госīођо,* ***заборавили*** *сте кишобран* (а не *заборавила*, како је нпр. у чешком језику). Предикат заменица *ко, нико, свако* стоји такође у мушком роду: *Ко је то* ***рекао?*** (а не нпр. *Ко је то рекла/рекло?*) итд.

Али вратимо се лексици. Именице мушког рода могу, наравно, означавати и само мушкарце, али је то потребно посебно назначити у контексту, нпр.: *Имаше ли ове īодине некоī сшудента на īрупи, или су опеш све девојке?* Постоје и говорне ситуације кад је неопходно употребити именицу женског рода, односно истаћи пол особе; то се догађа онда кад идентификујемо одређену женску особу: ако мислимо на жену коју знамо, рећи ћемо *Лекторка је рекла да*

није било много грешака (именица мушког рода – *Лектор је рекао...* – означавала би у том случају мушкарца и завела би слушаоца на погрешан пут).[48] Треба, најзад, истаћи да именица мушког и женског рода могу носити различито значење, у оваквим примерима:

(8) Марија је наша најбоља сликарка. (= најбоља међу женама сликарима) : Марија је наш најбољи сликар. (= најбоља међу и мушкарцима и женама сликарима)

Ниједан обичан говорник српског језика не би високо оценио реченице 1, 2. и 3, дате као модел за „родно осетљиви" језик. Зашто? Зато што оне нарушавају један од принципа успешне комуникације (тзв. максиму квантитета, добро познату у прагматици): „Буди онолико, и само онолико информативан колико то захтева тренутна сврха комуникације."[49] Тако је у пр. 2 битно да може доћи особа чији је посао да прегледа карте; неважно је да ли би она била мушкарац или жена. У пр. 5 возач треба свакако да прикочи, независно од тога ког је пола (па и узраста и других одлика) особа која прелази улицу.

Зашто, дакле, постоје лексеме неутралне у погледу пола означене особе? Зато што је то комуникативно најсврсисходније, тј. управо зато да се не би морали појединачно набрајати сви случајеви онда кад то није важно у датој ситуацији.

48 Други начин да се нагласи род, који се често јавља у пракси, јесте конгруенција: *Подносилац захтева је написала...* Изгледа да решење којем ће говорник српског језика спонтано прибећи зависи од прихватљивости именице женског рода (*подносилица, подноситељка* и сл. противило би се обичном језичком осећању).

49 Максиме се формулишу у императиву, али оне нису налози, него интуитивни и неизречени принципи за које се претпоставља да воде конверзациону интеракцију. Има и других максима, које одсликавају претпоставку да ће саговорници говорити истину, бити релевантни и трудити се да буду језгровити и јасни.

4.Како се према тим чињеницама односе приручници?

Малочас изнесено стање ствари граматике не *про*писују, него *о*писују; то су језичке чињенице која не зависе од тога да ли је граматику писао мушкарац или жена нити од теоријског приступа на којем је она заснована (традиционалном, структуралистичком, когнитивистичком или неком другом). У поменутим приручницима, међутим, ово стање ствари представља се као одлука граматичарâ (и то мушкараца), која се по жељи може игнорисати (истицање у цитатима моје – Д. К.):

Podaci pokazuju da su uputstva za pripremu teksta za štampu zasnovana na teoriji strukturalizma, koji jezik sagledava kao sistem znakova namenjenih komunikaciji nezavisan od društvenih tokova i novina upotrebe. Ovaj teorijski okvir ne uviđa povezanost jezika i roda i, u pogledu imenica koje znače zanimanja i titule, podrazumeva da u jeziku postoji opšta, neutralna forma, a to je oblik gramatičkog muškog roda, i iz nje *izvedena* forma ženskog roda. Tu **teorijsku tvrdnju** u našem pristupu **zaobilazimo**, jer ne doprinosi rodnoj ravnopravnosti."

[...] postojeća gramatička pravila [су] **deo konstrukcije jezikoslovaca**, a **ne samog jezika**." (*Vodič*, стр. 11 одн. 59)

[...] predstavnici/e strukturalne lingvistike insistiraće, na primer, na upotrebi muškog roda koji je, **po njihovom mišljenju**, *neutralan* i *generički*, zanemarujući pritom društvene promene koje utiču i na promene u jeziku. Međutim, treba imati u vidu da **ovakav stav ne proističe iz same jezičke strukture**, već iz patrijarhalnog kulturnog modela i tradicionalne jezičke ideologije [...]." (*Priručnik za uvođenje...*, стр. 7)

А у *Priručniku za upotrebu rodnog osetljivog jezika* особина именица мушког рода да означе особе оба пола помиње се само у следећем контексту (стр. 21):

Međutim, kada imenice koje su muškog roda koristimo da označimo osobe ženskog pola, to je jezički zbunjujuće (*Ginekolog je obavila dve operacije danas* umesto *Ginekološkinja je obavila dve operacije danas*.) ili nepotrebno opterećuje rečenicu (*ginekolog Marija Petrović* umesto *ginekološkinja Petrović* ili pak samo *ginekološkinja*).

У том примеру није реч о генеричкој употреби именице *гинеколог*, него је пример одабран тако да се означава *одређена* особа женског пола – случај у ком би се, како смо видели, свакако морало назначити да је у питању жена. Непријатна граматичка чињеница да именице мушког рода имају генеричко значење је избегнута.[50]

Дакле, читав пројекат обавезне употребе именица женског рода за означавање жена заснован је на нетачности да је својство именица мушког рода да означе особе оба пола „теоријска тврдња", „мишљење представника структуралне лингвистике", нешто што „не проистиче из саме језичке структуре" – иако је то, видели смо, својство језика које граматике само бележе. Као такво, оно се не може произвољно занемарити.

5.Језички ефекти „родно осетљивог" језика

Језик који ЗоРР прописује, а приручници илуструју (в. пр. 1-3) има две најважније последице.

50 За означавање особе женског пола у том примеру се вероватно не би употребила именица *гинеколошкиња*, него *докторка* или *лекарка* – због тога што су *докторка/лекарка* именице које припадају тзв. основном нивоу категоризације, на којем се обавља свакодневна комуникација; именица *гинеколошкиња* би припадала нижем нивоу категоризације (тј. има специфичније значење), на којем постоји више детаља него што је то уобичајено потребно. Стога бисмо се тој особи обратили са *докторка*, а не са *гинеколошкињо* (као што бисмо се обратили са *доторе* одн. *докторка* и особи мушког одн. женског пола која је кардиолог, интерниста, ортопед итд.).

1) Именицама које означавају вршиоца радње, носиоца занимања, својстава итд. ускраћује се право да означавају *и* мушкарце *и* жене – дакле, одузима им се „половина" семантике. Тако именица *кондуктер* мора означавати мушкарца и не може никако означавати жену. То је дубок, системски захват у семантичко ткиво српског језика.

2) Реченица постаје оптерећена, неекономична, мање разумљива, често бирократизована. До њеног смисла се теже долази – треба прво „разгрнути" све двоструке речи и облике. И то управо, како то ЗоРР захтева, у медијима и уџбеницима – управо тамо где би језик морао бити нарочито јасан и „прозиран". С друге стране, онај ко пише текст бива стављен на муке, јер непрекидно мора размишљати о томе да ли именица мушког рода има женски парњак и да ли је ставио у оба облика све конгруентне речи; ако ли то не учини, институција за коју ради биће новчано кажњена.

Подвлачим да суштина проблема није у томе *на који начин* су сковане именице женског рода: језик пронађе решење и направи реч ако му она затреба, те ће реч која данас звучи необично лећи у ухо ако буде обављала потребан посао. Проблем је у томе што 1) *мора* да се употреби и именица мушког и именица женског рода, 2) *мора* да се назначи пол и онда кад то није релевантно и кад неко можда то не жели (било да је у питању особа која употребљава језик или жена означена именицом женског рода).

6. Да ли генеричком значењу именица мушког рода прети нестанак?

Да ли све ово значи да ће, ако се ЗоРР буде примењивао, именице са генеричким значењем нестати? Неће: сачуваће их, парадоксално, сам ЗоРР, који у чл. 6 каже: „Термини који се користе у овом закону и прописима који се доносе

на основу њега, а који имају родно значење, изражени у граматичком мушком роду, подразумевају природни женски и мушки пол лица на које се односе."[51]

А како се у том погледу понаша *Vodič*? На првих четрдесетак страна 29 пута доследно се удвајају називи вршилаца радњи одн. носилаца занимања (*појединци и појединке, говорник/ица, теоретичари/ке, аутори/ке* и сл.), а 25 пута се то не чини, него се мушки род употребљава као генерички. Налазимо чак и ову формулацију, где су више пута облици мушког рода употребљени генерички (стр. 15, истицање моје – Д. К.):

Svi *smo u jezičkoj zajednici* ***pozvani*** *da u tom procesu učestvujemo* [...]. *Ovo se posebno odnosi na zaposlene u javnoj upravi* [...]. ***Oni*** *su* ***kreativni akteri*** *promena, ne samo* ***pasivni konzumenti*** *ili* ***sprovodnici*** *dogovorenog* [...].

Остављам читаоцу да „преведе" ове реченице на „родно осетљиви" језик.

Дакле, ни сам ЗоРР ни *Водич* не примењују овакав језик – ЗоРР уопште не, а *Водич* не доследно. Зашто? Па зато што то није погодно, а то значи, у крајњој линији, ни изводљиво.

7. Могући ванјезички ефекти „родно осетљивог" језика

Онај ко сматра да овакве интервенције у језику нису неопходне или пожељне налази се у незахвалној ситуацији да га прогласе конзервативним и назадним, неким ко манифестује „nespremnost patrijarhalne svesti da prihvati ulogu žene u ozbiljnijim područjima javnog života" (*Vodič*, стр. 66). Ово све утолико пре што заговорници идеје о „родно осе-

51 Куриозитета ради, у ЗОРР-у чак пише и ово (члан 33): „Време током којег је **запослени одсуствовао** са рада **због трудноће**..."

тљивом" језику наступају с идејама „saradnje, tolerancije, izgradnje mira i suživota", те „dobrih odnosa" (*Vodič*, стр. 68).

„Родно осетљив" језик се уводи „s pretpostavkom da se takvim jezičkim ponašanjem može uticati na promenu patrijarhalne svesti i predstava o inferiornom položaju žene u društvu" (стр. 22) и јер „[v]erujemo da način govorenja ili pisanja utiče na promene u našoj okolini" (стр. 67).

Вероватно нико не би порицао да жене и мушкарци нису у равноправном положају,[52] нити би порицао потребу да се такво стање промени; кључно питање је, међутим, да ли се оно заиста може променити „споља", речима. Ни сами приручници о „родно осетљивом" језику нису навели ниједан доказ да може; „verujemo da način govorenja ili pisanja utiče na promene u našoj okolini" још увек није исто што и „засигурно знамо".

Оно што засад пак знамо потиче из једног истраживања из 2017. и 2018, којим је утврђено да се вештачки створене именице женског рода употребљавају у српској штампи у двама врстама дискурса: или у феминистичком (и глобалистичком) или у разговорном и новинарском – али у овима другим са омаловажавањем (*стручњакиња, ђакиња, јатакиња, витешкиња*) (в. Р. Драгићевић, *Зборник*, стр. 35-36). Дакле, захваљујући оваквом наступу жене ће заиста постати видљивије, али није сигурно да ће то бити на начин који ће им се допасти и који је за њих повољан.

А ево и мишљења неких социолингвиста о таквим поступцима. Лингвиста Џејмс Меколи је скренуо пажњу да убацивање на сваком месту дублета „он или она" (у енглеском) „доприноси борби против сексизма исто толико ко-

52 Узгред, разлози томе, у које овом приликом не можемо улазити, сложени су, и сводити их на патријархално наслеђе било би варљиво поједностављење.

лико реченица ’Црнцима улаз дозвољен’ доприноси борби против расизма – то значи да су жене нека посебна категорија бића која су изостављена из опште слике, ако се не би додала нека посебна реч која би их експлицитно укључила” (према: С. Антонић, *Зборник*, стр. 218). А Р. Бугарски каже ово: „Veštačko uspostavljanje gramatičke simetrije ne uklanja razlike u pravima i statusu žena u stvarnom životu nego ih, moglo bi se reći, samo podvlači. Kao i u drugim životnim domenima, društvena neravnopravnost ne otklanja se intervencijama u jeziku [...].”[53]

8. Дакле, шта радимо?

Да резимирам: ЗоРР-ом присилно уводимо језичку политику 1) која је супротна правилима успешне комуникације и, као што је већ очигледно, 2) која се не може доследно спровести у пракси, 3) која засигурно има лоше последице, а 4) не знамо поуздано да ли ће имати и повољне последице, али 5) која је скупа: за њено спровођење треба ангажовати и људе и време и новац (војска „језичких полицајаца” треба да проверава да није случајно нека именица мушког рода употребљена генерички и да ли су све конгруентне речи употребљене у двоструким облицима). А присилно увођење „родно осетљивог” језика прилика је и да се српски народ подели и по тој основи – као да му досад није било довољно подела.

9. Да ли је Србија морала „родно осетљиви” језик да учини обавезним?

Није морала. То је и једини случај, макар у Европи, да се таква употреба језика законски *пропису*је, а не *препору-*

53 R. Bugarski, „Pol i rod u jeziku”, *Jezik i kultura*, Beograd: XX vek, 2005, str. 64.

чује. У правилнику Европског парламента *Gender-neutral Language in the European Parliament*[54] употреба „родно осетљивог" језика се само препоручује, и то прилично опрезно. А у приручнику за хрватски језик (*Rodno neutralan jezik u Europskom parlamentu*)[55] стоје упутства од којих су нека управо супротна ономе што налаже ЗоРР: ако се текст односи „općenito na dužnost koju neka osoba izvršava", употребљава се мушки облик, „koji u tom slučaju stoji za oba spola" (*europski ombudsman, kvestor, predsjednik*); множински облици у мушком роду означавају оба пола, „kako bi se izbjeglo navođenje udvojenih oblika" (*Zastupnici mogu obavijestiti...*, а не *Zastupnik/zastupnica može obavijestiti...*); не препоручује се непотребно удвајање (*odvjetnik/odvjetnica*); а кад се упућује на поједине особе, „svakako treba uzeti u obzir i stav tih osoba o tome kako one same žele da ih se naziva na njihovim radnim mjestima".

10. Шта је прокламовани циљ „родно осетљивог" језика?

Како се каже у *Vodiču*, циљеви су „da se žene u javnom prostoru učine vidljivijim" (стр. 22), да се обезбеди „vidljivost žena na važnim društvenim položajima" (стр. 18) и специфичније, на пример, да се у конкурсима за упражњена радна места именицом мушког рода не би „evocirala pomisao da se na konkursu traži muška osoba za dati posao" (стр. 32). Јер: „Jezička vidljivost žena u javnoj sferi, koju u srpskom jeziku u dobroj meri obezbeđuje upotreba zanimanja i titula u gramatičkom ženskom rodu, najvidljivije dekonstruiše patrijarhalne kulturne obrasce" (стр. 22).

Да су ти „патријархални културни обрасци" већ у великој мери „деконструисани", те да жене нису помислиле

54 https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/151780/GNL_Guidelines_EN.pdf

55 https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187100/GNL_Guidelines_HR-original.pdf

да су нека занимања резервисана само за мушкарце упркос томе што се у конкурсима занимање назива именицом мушког рода, не само што показује српска стварност него признаје и сам *Vodič*: „Činjenica je da danas ima mnogo žena u nekim profesijama (novinarstvo, zdravstvo, obrazovanje, farmacija, stomatologija, psihologija, lingvistika, informatika), pa se ovim zalaganjem zapravo samo pretače stvarnost u jezički izraz" (стр. 37).

Стварност се и иначе спонтано „претаче у језички израз" – тако је било одвајкада – и сигурно је да би и такво стање ствари да жене заузимају важне функције у друштву и даље постајало све очигледније и у језику (и то можда на начине који се не могу предвидети ни унапред прописати). Зашто се, онда, то чини насилно?

11. Језик и идеологија

Међу препорукама које даје *Vodič* налазе се и ове: треба доследно употребљавати форму женског рода за именовање занимања и титула жена где год је то могуће; треба избегавати скраћенице, него титуле и занимања жена треба писати у пуном облику; треба користити паралелне форме уколико се изречено односи и на мушкарце и на жене. Све те препоруке се противе принципу економичности у комуникацији. Што се тиче вештачког прављења именица женског рода, „[p]rincip vidljivosti žene u društvu nadređen je principima jezičke derivacije" (*Vodič*, стр. 36). Дакле, захтев да се жена учини „видљивом у језику" важнији је од комуникативних начела и правила инхерентних језику.

Тиме се имплицира да је пресудни елемент идентитета неке особе њен пол/род; па тако пол особе треба увек истицати, и кад је релевантан и кад није – што не важи, рецимо, за националност, године или брачни статус (*Vodič*,

стр. 65 и другде). У питању је, дакле, одређена идеологија.[56] Та идеологија прописује и кад ће се правила која она сама налаже примењивати, а кад не: пол жене треба истицати свугде где се то може, али не и њеним презименом – па треба *Брнабић је потписала* (в. *Vodič*, стр. 65), иако није добро, како смо видели, *Гинеколог је обавила*...

То није први пут у нашој средини да је идеологија узурпирала језик. У језику политичке бирократије, који је у Југославији харао нарочито од почетка седамдесетих година прошлог века, учитељ је био „наставник разредне наставе"; сада се ситуација променила утолико што је учитељ – „учитељ или учитељица", или „учитељ/ица". Али ова идеологија иде још даље, јер дира не само у лексику него и у граматику (творбу речи, структуру реченице и конгруенцију).

Питање идеологије води нас у једно семантичко разматрање.

12.Шта је, заправо, *род*?

ЗоРР за *пол* и *род* (у члану 6) даје различите дефиниције, али, као што је већ примећено (Б. Ристивојевић, С. Орловић, *Зборник*, стр. 249-250), употребљава их синонимично. То се види, између осталог, већ и по дефиницији „родне равноправности": то је „равномерно учешће и уравнотежена заступљеност **жена** и **мушкараца** у свим областима друштвеног живота". Слично се каже и у *Водичу*: „Родна равноправност претпоставља да особе **оба пола** (**мушкарци и жене**) имају једнаке могућности за остварење људских пра-

56 Р. Бугарски реченице као што су у пр. 1-3 назива „čudovišnim čedima trijumfa ideologije nad gramatikom" и „drastičnim primerima ne samo obične nepismenosti nego i ideološki indukovanog nasilja nad jezikom" („Nisu problem borkinje nego borci i borkinje", *Saga o ćirilici*, Beograd: XX vek, 2021, str. 77, 78).

ва"; исто тако, као синоним за ***родно*** *засновано насиље* даје се *насиље засновано на **полу*** и дефише као „насиље које трпе **жене** (и **мушкарци**) као облик дискриминације" (истицање у свим случајевима моје – Д. К.). Остаје онда питање: зашто *родна равноправност*, а не *равноправност полова*?

Могући одговор је свакако тај што је тај термин модеран – нарочито у престижном западном свету (*gender equality*). Али шта он заправо значи? Можда одговор налазимо у члану 7 ЗоРР-а, где се помињу „осетљиве групе", у које спадају и особе „другачијег родног идентитета". Шта је „родни идентитет" – није објашњено. Да ли је, онда, *род* оно што је дефинисано у ЗоРР-у као „друштвено одређене улоге [...] које одређено друштво сматра прикладним за жене и мушкарце [...]" – дакле, нешто што је суштински везано за пол, или је то „родни идентитет" – појам који далеко надилази појмове мушког и женског пола? Заправо, појам рода се у ЗоРР-у разликује од појма пола једино ако се узме да су они нешто потпуно различито, тачније – да се број полова и број родова не поклапају.[57]

Дакле, иако смо се навикли на израз *родна равноправност* и почели да га употребљавамо по аутоматизму, треба да знамо шта под тим подразумевамо. А из ЗоРР-а видимо да подразумевамо или 1) равноправност *полова* (кад реч *родни* постаје излишна), или 2) равноправност тзв. *родова*, који нису исто што и полови и нема их исти број колико и полова. Дакле, морамо бити свесни тога шта говоримо и видети да ли је то баш оно што желимо да кажемо и што мислимо. Стога и термин „родна равноправност" у овом тексту употребљавам под наводницима.

57 О измени појмова рода и родног идентитета у односу на њихово изворно значење у феминистичкој литератури в. и текст Ј. Лалатовић (https://respublicacasopis.net/2023/03/07/reakcija-na-tekst-bojana-bilica/).

У ЗоРР-у се помињу и „родни стереотипи", које треба „уклонити"; није, међутим, тачно дефинисано шта они све обухватају. Недефисаним обимом појма „родни стереотипи" отвара се могућност да ти стереотипи прогутају биолошке датости, односно полне стереотипе, који такође постоје: један од њих јесте да су мушкарци типично јачи од жена, због чега се нпр. такмиче у спорту у различитим конкуренцијама. Мушкарци и жене су исти духовно, али се биолошки разликују. И ту разлику треба чувати,[58] јер на њој почива опстанак људског рода. Ако нема те разлике, нема ни привлачности међу половима ни продужења врсте. А то нас води и до шире слике читаве ове ствари.

13. Шира слика

Полови у савременом свету – и код нас, и тамо одакле су увезени појмови о којима је овде реч – налазе се у кризи, а с њима су у кризи и односи међу половима. Један од израза тих криза види се и у Европској унији: у њој већ више од деценије умире више људи него што се рађа, те евентуални позитиван природни прираштај одржава огроман број имиграната.[59]

А како стоје ствари у Србији?

Ево шта пише у раду И. Марковића „Демографска слика Србије", из 2020.[60]

58 ЗоРР у члану 11 – „Родна равноправност у области спорта" – предвиђа посебне мере у области спорта, које обухватају, између осталог, „подршку спортским програмима који се финансирају из јавних средстава који доприносе промовисању родне равноправности и *деконструкцији родних стереотипа*" (истицање моје – Д. К.). Да ли је, рецимо, дизање тегова као спорт којим се типично баве мушкарци родни или полни стереотип? И коме (или чему) би служила његова „деконструкција"?

59 https://www.euronews.rs/evropa/vesti/55146/u-evropskoj-uniji-broj-stanovnika-u-padu-drugu-godinu-zaredom-172000-ljudi-manje-nego-lane/vest

60 https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2683-6106/2020/2683-6106200109 9M.pdf

„Мало је земаља у свету које се суочавају са тако интензивном депопулацијом у мирнодопским условима каква постоји у Србији. [...] Негативни природни прираштај се евидентира од 1992. године. Од тада је (1992-2019) умрло око 780.000 становника више него што се родило. [...] Треба очекивати да популациона величина Србије [у новом попису] буде као пре шест деценија, али са знатно другачијом старосном структуром. Становништво је прешло пут од младе популације до једне од најстаријих популација на свету. [...] Највероватније је да ће већ за око десетак година, у време пописа 2031, број становника Србије бити нижи од оног из 1948. године."

И даље: „Анализа узрока смрти показује да је становништво у Србији оптерећено високим стопама смртности од болести срца и крвотока и да оне чине више од половине укупне стопе смртности. [...] Осим болести циркулаторног система, велики удео у укупној смртности имају и тумори (око петине укупних смрти). [...] [К]арциноми из године у годину бележе пораст."

И још: „Алкохол је у Србији у широкој употреби, а према истраживањима више од половине становништва конзумира алкохол."

А Медицински факултет Универзитета у Београду нуди и податак да између 20 и 25 одсто становника Србије повремено или свакодневно узима седативе.[61]

Шта ми за то време радимо? Ломимо копља око тога да ли сме да се каже *Она је кондуктер* или мора *Она је кондуктерка*.

Академик П. Пипер је написао да је овде на делу „позната техника манипулисања јавним мњењем путем сми-

61 https://www.slobodnaevropa.org/a/sedativi-srbija/30416487.html

шљеног померања фокуса са битног на мање битно” (*Зборник*, стр. 25). Ми, наравно, не можемо поуздано знати да ли се јавним мњењем у том погледу манипулише; али кад би се манипулисало, то би изгледало управо овако.

Протојереј-ставрофор др Велибор Џомић

ЗАКОН О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ У ФУНКЦИЈИ НАСИЉА НАД СРПСКИМ ИДЕНТИТЕТОМ

У Васкршњој посланици за 2023. годину, Његова Светост Патријарх српски г. др Порфирије је, заједно са отачаственим архијерејима Српске Православне Цркве, упутио следећу поруку свештенству, монаштву и свим синовима и кћерима наше свете Цркве:

„Стоїа данас ми, архијереји Пећке и Беоїрадско-карловачке Патријаршије, односно Срйске Православне Цркве, айелујемо да се найредак друшшва, а йре свеїа народна йросвеша и кулшура, їраде на јеванђелским шемељима, на којима су и насшале. Посебно йозивамо на очување срйскої језика и ћириличної йисма на којима је изїрађена срйска кулшура. Айелујемо да се нормира уйошреба ћириличної йисма у јавном йросшору, као и да се обусшави насиље над срйским језиком и укину одредбе законâ који шо насиље намећу, нарочишо кроз йрошивусшавни закон који намеће шакозвани родно осешљиви језик иза коїа се крије борба йрошив брака и йородице као боїоусшановљених свешиња и йриродних облика човекової личної и саборної живоша. На јеванђелским шемељима смо їрадили и изїрадили свој начин живоша, свој ешос, свој систем вредносши, у коме су брак и йородица, засновани на љубави йрема Боїу и на ме-

ђусобној љубави, претпоставка склада у животу народа, друштва и државе".[62]

Иако је јасно одређен и познат не само адресант него и адресати Васкршње посланице, у јавности су се огласили они којима ова порука уопште није упућена. Нико, ни у најкошмарнијим сновима, није могао да сања да толика количина вишеслојне мржње и вербалног насиља у тако кратком временском периоду може бити усмерена на јерархију Српске Православне Цркве. Против цитираног дела Васкршње посланице су се највише и најчешће оглашавали они који, а то треба и рећи и поновити, по слободној вољи не припадају Српској Православној Цркви.

Јерархија Српске Православне Цркве на челу са Патријархом српским г. Порфиријем се није „умешала у политику", али јесте изнела вредносни суд о јавној политици која је 2021. године нормирана у Закону о родној равноправности.[63] Стари/нови генератори и подржаваоци мржње, говора мржње и насиља над и према Српској Православној Цркви су, како се видело у медијима, они којима су уста пуна приче о демократији, људским правима, владавини права и универзалним вредностима људског друштва.

Отачаствени Архијереји Српске Православне Цркве су се на начин који је примерен цивилизацијским вредностима и савременим правним системима заложили за „укидање одредби закона" којим се врши насиље над српским језиком.

62 Васкршња посланица Српске Православне Цркве за 2023. годину, званична интернет страница Српске Православне Цркве, 16. април 2023. године, https://spc.rs/vaskrsnja-poslanica-srpske-pravoslavne-crkve/, приступљено: 16. јул 2023.г.

63 Закон о родној равноправности од 2021. године, „Службени гласник Републике Србије", бр. 52/2021

Разуме се, један закон може да „укине” или, правнички прецизније, стави ван снаге законодавни орган, а то је у овом случају Народна скупштина Република Србије. Дакле, искључиво је тражено институционално, а не ванинституционално поступање у овом случају, али и то, како се видело, смета старим/новим генераторима и подржаваоцима мржње, говора мржње и насиља над Српском Православном Црквом.

Мрзитељи хришћанства и посебно морала као цивилизацијских вредности су више него непримерено реаговали на принципијелни став Српске Православне Цркве који одражава наш вековни систем вредности на коме је духовно утемељен српски народ на својим историјским просторима. Свети Архијерејски Синод и Свети Архијерејски Сабор Српске Православне Цркве на челу са Патријархом српским посвећују дужну пажњу питању последица усвајања и примене Закона о родној равноправности, јер је то важно не само за наш верни народ него и за црквену јерархију. У свим, а посебно у оваквим и сличним приликама треба знати и то да се народ, и то онај верни и већински у Републици Србији, не може одвајати од црквене јерархије и Српске Православне Цркве. И зато када се год помене Српска Православна Црква неизоставно треба имати у виду да се у њеном саставу не налазе само епископи, свештеници и ђакони него и верни народ.

Изнећу неколико личних правних ставова о Закону о родној равноправности. Постоји нешто што јесте опште и принципијелно у праву, а што уче студенти Правног факултета из предмета који се зове „Номотехника”. Они којима је поверена одговорна дужност припреме закона и других општих правних аката уз познавање права морају добро да познају друштвене односе које треба да нормирају и да добро познају српски језик и друге важне научне

дисциплине. Питање је колико је то примењено приликом припреме Закона о родној равноправности.

О Закону о родној равноправности може и треба доста тога да се каже. Пре свега, треба истаћи да Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог од марта ове године, у различитим градовима Србије, организује округле столове под насловом *„Како до родно осетљивог језика”*. Округли столови под тим насловом су до сада одржани у Београду и Новом Пазару, а следећи је најављен у Новом Саду. У међувремену, одштампани су и приручници[64] и водичи[65] за употребу тзв. родно осетљивог језика. Прво, уочљиво је да је овај по много чему споран закон припреман и усвојен без суштинске и инклузивне јавне расправе у време трајања посебних мера због пандемије коронавируса. И уместо да се на јавним расправама, имајући у виду осетљивост теме и дубину не само правничког захвата у србистику него и у темељне вредности идентитета већинског српског народа у Србији, расправљало у време припреме закона, доведени смо до ситуације да се расправља о примени усвојеног закона!?! Апсурд свој врхунац оваплићује у чињеници да Министарство у чијем се званичном називу налази и реч „дијалог” у то време, а ни сада није отворило истински дијалог. Постојање папира и огласа по сајтовима, сложићемо се, може да изгледа лепо, али то није озбиљан дијалог и не може се подвести под озбиљну расправу о једном важном друштвеном питању. Друго, у расправи о примени без адекватне претходне расправе о припреми Закона, Министарство за људска и ма-

64 Х. Цветичанин-Кнежевић, Ј. Лалатовић, *Приручник за употребу родно осетљивог језика*, Центар за женске студије, Београд, 2019.

65 S. Savić, M. Stevanović, *Vodič za upotrebu rodno osetljivog jezika u javnoj upravi u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji, Beograd, 2021.

њинска права и друштвени дијалог је, заправо, признало да ни две године после усвајања овог Закона не зна „како до родно осетљивог језика". Наравно, предлагачу и законодавцу уопште није сметало да предлажу и усвајају закон за који ни они нису знали, као што ни данас не знају, како да га примене! Драконске новчане казне, како видимо, не представљају решење! Готово сам сигуран да предлагач и законодавац у овом случају нису знали древну изреку да „од луда језика у закону долазе многе неприлике".

У случају Закона о родној равноправности су евидентни бројни проблеми. Они који су припремали овај закон и који имају одговорност за његов нормативни садржај и институционални оквир нису, на жалост, добро познавали друштвене односе које су више него претенциозно обухватили законским нормама и нису добро познавали српски језик. Наши србисти су то доказали научним аргументима које, на жалост, доносиоци одлука у овом случају нису хтели ни да чују, а камоли да уваже.[66] Треба знати да се правници, приликом припреме и израде закона и других општих правних аката, не могу држати колоквијалних израза, нити имају право да поред кодификованог или стандаризованог српског језика користе тзв. говедарски језик.

Закон о родној равноправности се не може посматрати као изоловани случај или као један инцидент у правном поретку Републике Србије. Без сумње, Закон о родној равноправности представља саставни део читавог процеса разарања идентитета пре свега српског, али и других народа у Републици Србији. Законом о родној равноправности је нормирана тзв. џендер идеологија у Републици Србији.

66 *Положај српског језика у савременом друштву – изазови, проблеми, решења*, пр. И. Бјелаковић, В. Савић, Матица српска, Одбор за стандардизацију српског језика, Нови Сад, Београд, 2021. г.

Упознајући се са нормама Закона о родној равноправности у помоћ сам призвао и сопствено црквено и правничко искуство из Црне Горе, јер сам дуже од четврт века служио у Митрополији црногорско-приморској. У Црној Гори смо били доведени у ситуацију да бранимо не само православне храмове и друге светиње од покушаја отимања и подржављења него и српски језик и ћириличко писмо као стубове на којима је почивао историјски идентитет Црне Горе.

Обрачун са историјским идентитетом Црне Горе је започео режимским обрачуном са српским језиком и ћириличким писмом. Прво је, по унапред осмишљеном плану, извршено преименовање наставног предмета „Српски језик и књижевност" у „Матерњи језик и књижевност". Извођачи овог пројекта су тада јавност нештедимице уверавали да се „не мења назив језика него назив наставног предмета". Подсетићу да је српски језик ијекавског изговора те 2004. године, сходно Уставу Републике Црне Горе од 1992. године, био једини службени језик у Црној Гори.[67] У исто време, у медијима са препознатљивом антисрпском и антицрквеном уређивачком политиком у Црној Гори је отворена прича о тзв. црногорском језику. Ти медији су, све до тада, углавном игнорисали главног заговорника идеје о тзв. црногорском језику Војислава П. Никчевића, професора Философског факултета Универзитета Црне Горе у Никшићу.[68] Идеја о тзв. црногорском језику јесте сепаратистичка и антисрпска идеја која је претходила референдуму

67 Чл. 9 ст. 1 Устава Републике Црне Горе од 1992. године, „Службени гласник Републике Црне Горе", бр. 48/1992.

68 Војислав П. Никчевић је од 1990. године објављивао књиге као што су „Историја црногорског језика" (два тома), „Правопис црногорског језика", „Граматика црногорског језика" и друге. Истовремено, био је и један од оснивача невладине организације под називом „Црногорска православна црква".

о независности Црне Горе од 21. маја 2006. године. Рад на изради новог устава независне Црне Горе је започет одмах после одржаног референдума и издвајања из заједничке државе са Србијом 2006. године. Носиоци сепаратистичке идеје и програма су се отворено залагали за уставно нормирање тзв. црногорског језика као јединог службеног језика у Црној Гори. Јавност су у почетној фази уверавали да се „ради о једном истом језику који ће се само назвати по држави Црној Гори која је обновила своју независност". Идеолози сепаратизма у Црној Гори нису крили намеру да непостојећи тзв. црногорски језик нормирају у Уставу Црне Горе као једини службени језик без обзира на стручне ставове лингвиста који су били супротни. То је и учињено, па се у Уставу Црне Горе од 2007. године нашла одредба којом је прописано да је „службени језик у Црној Гори црногорски језик".[69] Политички представници Срба су се, уз помоћ јавности, на једвите јаде изборили да се у Уставу Црне Горе нађе и одредба да су „у службеној употреби и српски, босански, албански и хрватски језик"[70], а касније и да се наставни предмет у основним и средњим школама назове „Црногорски – српски, хрватски, бошњачки, албански и др. језик и књижевност"!?! У исто време, у државним органима све три гране власти – законодавне, извршне и судске – као и у свакодневном животу није било ни помисли да се примењује уставна одредба по којој су „ћириличко и латиничко писмо равноправни".[71] Упорно и систематски је вршен изгон ћириличког писма на коме је написано све што вреди у Црној Гори. Деца чији је српски језик матерњи

69 Чл. 13 ст. 1 Устава Црне Горе од 2007. године, „Службени лист Црне Горе", бр. 1/2007.

70 Исто, ст. 3

71 Исто, ст. 2

језик у школама су једино по поднетом захтеву могла да добију школска сведочанства, уверења и дипломе као јавне исправе на српском језику и ћириличком писму. Ни мало не чуди што је обрачун са историјским идентитетом у Црној Гори почео борбом против српског језика и ћириличког писма на којима је утемељена историјска Црна Гора.[72]

Уставна норма о равноправности ћириличког и латиничког писма у Црној Гори је остала мртво слово на папиру. Исто се може констатовати и за уставну норму о српском језику као једном од језика у службеној употреби у Црној Гори. Наведене уставне одредбе су углавном биле у функцији шиканирања деце и родитеља који су у школама у Црној Гори захтевали да им се јавне исправе издају на српском језику и ћириличком писму. Ствар је била, а и данас је тако постављена да су у обавезној употреби тзв. црногорски језик и латиничко писмо док се српски језик и ћириличко писмо могу употребљавати искључиво по личном захтеву и после спроведене процедуре. На том принципу, судећи по важећим правним нормама, у погледу обавезне примене тзв. родно осетљивог језика почива и Закон о родној равноправности.

У наредној фази обрачуна са историјским идентитетом у Црној Гори се отишло још даље, па то више није

72 Детаљније у В. Џомић, *Ћириличко писмо у модерној државности Црне Горе*, у „Српски језик и ћирилица - основе српског идентитета", Српски национални савјет Црне Горе, Књижевна заједница Српског народног вијећа, Подгорица 2014, стр. 85-93; В. Џомић, *Српски језик и ћириличко писмо у Уставу Црне Горе од 2007. године*, у „Насиље над српским језиком", Књижевна задруга Српског народног вијећа, Подгорица 2014, стр. 174-180; В. Џомић, *Православни идентитет у уставности и законодавству Књажевине и Краљевине Црне Горе*, у „Политика, идентитет, традиција", Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица 2015, стр. 495-511.

био тзв. црногорски језик који је тако назван по називу независне државе Црне Горе него је приказан као стари, а заправо „нови" некодификовани и нестандардизовани језик као државни пројекат монтенегринског дела Црне Горе. У Уставу Црне Горе од 2007. године је, силом на срамоту, нормиран непостојећи, нестандардизовани и некодификовани тзв. црногорски језик и као такав је, противно свим научним достигнућима, постао једини службени језик у Црној Гори!?! Није познато да је било где у модерној државности у уставу нормиран службени језик без граматике, правописа и речника!!!

Влада Црне Горе је, одмах после усвајања и ступања на снагу Устава Црне Горе од 2007. године, наставила обрачун са српским језиком тако што је донела читав низ одлука којим је тзв. црногорски језик, противно свим лингвистичким правилима, уводила у нормативни, институционални и јавни простор. Прво, Влада Црне Горе је 2008. године донела Одлуку о образовању Савјета за стандардизацију тзв. црногорског језика.[73] Савет је било надлежан да „припреми Приједлог Правописа црногорског језика; припреми Приједлог Граматике црногорског језика; припреми Приједлог Рјечника црногорског језика".[74] Из цитиране одредбе се јасно уочава да је тзв. црногорски језик прво нормиран у Уставу Црне Горе или да је „правно рођен" 2007. године, а тек од 2008. године је покренут процес да добије „правопис, граматику и речник"!?!

Доносиоци ове одлуке су били свесни да се баве непостојећом лингвистичком категоријом, па су Савет прав-

73 Влада Црне Горе, Одлука о образовању Савјета за стандардизацију тзв. црногорског језика, „Службени лист Црне Горе", бр. 10/2008. и 39/2009.

74 Исто, чл. 2 ст. 1

ним нормама овластили да „образује посебне комисије за израду Нацрта Правописа црногорског језика, Граматике црногорског језика и Рјечника црногорског језика; доноси план рада комисија и усклађује њихов рад; организује семинаре и друге облике едукације чланова комисије; промовише културу црногорског стандардног језика у писаној и говорној комуникацији; стара се да црногорски стандардни језик добије адекватну улогу у процесу приступања Црне Горе Европској унији; предлаже политику развоја и очувања црногорског језика; ради на развоју и промовисању науке о црногорском језику - монтенегристике, као најмлађе славистичке науке и врши друге послове и активности на стандардизацији црногорског језика".[75] Иако се у том Савету нашло најмање лингвиста, а највише дукљанских академика, може се констатовати да су се тим послом највише бавили Украјинка Људмила Васиљева, лингвиста са Свеучилишта Ивана Франка у Лавову у Украјини, Хрват Јосип Силић, лингвиста са Свеучилишта у Загребу у Хрватској, и Црногорац Миленко Перовић, философ са Универзитета у Новом Саду.

Влада Црне Горе је, ради изгона српског језика, 2010. године донела Одлуку о оснивању Института за тзв. црногорски језик и књижевност[76], а 2014. године Одлуку о оснивању Факултета за тзв. црногорски језик и књижевност[77] као самосталног факултета изван састава постоје-

75 Исто, чл. 2 ст. 2

76 Влада Црне Горе, Одлука о оснивању Института за тзв. црногорски језик и књижевност од 2010. године, „Службени лист Црне Горе", бр. 56/2010.

77 Влада Црне Горе, Одлука о оснивању Факултета за тзв. црногорски језик и књижевност од 2014. године, „Службени лист Црне Горе", бр. 28/2014.

ћег Универзитета Црне Горе. Није на одмет да се напомене да је тзв. црногорски језик и књижевност прво почео да се „проучава" крајем XX века у Хрватској.

Показало се да заговорници тзв. црногорског језика, односно припадници екстремне монтенегринске „језичке" деснице нису били јединствени о томе који је и какав је то тзв. црногорски језик. „Монтенегринисти" су се поделили око јотоване и нејотоване верзије тзв. црногорског језика. Радикална монтенегринска струја је у том сукобу победила, па је „црногорска азбука" добила и два нова слова - меко „Ш" (Ś) и меко „Ж" (Ź), с апострофом изнад, који ће се писати у латиничној и ћириличној верзији тзв. црногорског језика. Нису успели да се усагласе и око трећег слова „црногорске азбуке" – „ДЗ". На жалост, ни ту није био крај монтенегринског обрачуна са историјским идентитетом Црне Горе.

У време док је у Црној Гори увелико трајао рат против српског језика, Повереник (а не Повереница) за заштиту равноправности у Републици Србији Невена Петрушић је 2015. године припремала обрачун са српским језиком у Србији. У сажетку Посебног извештаја за заштиту равноправности је 2015. године предложено 40 мера које је требало предузети „ради заштите равноправности". У исто време, тзв. Скупштина тзв. Републике Косово је донела готово идентичан тзв. пропис о родној равноправности. И на основу површног упоређивања Закона о родној равноправности од 2021. године и тзв. косовског прописа о родној равноправности од 2015. године[78] лако се уочава да је реч о готово истоветном тексту који је, по свему судећи, диктиран из иностраних центара. У Народној скупштини Републике

78 Haxhi Gashi, *Komentar tzv. Zakona o rodnoj ravnopravnosti*, Tzv. Ured tzv. Premijera tzv. Vlade tzv. Republike Kosovom Tzv. Agencija za ravnopravnost polova, Priština, 2017. godine

Србије је, шест година касније, у врло деликатној друштвеној и политичкој ситуацији, по тзв. copy-paste методологији усвојен Закон о родној равноправности у коме се налази готово идентичан текст као и у тзв. косовском закону, али и у другим таквим прописима у региону. Готово идентичан закон је усвојен и у Скупштини Црне Горе.[79]

У исто време када је припреман и усвајан Закон о родној равноправности, припреман је и Закон о истополним заједницама. Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве је надлежним државним органима упутио примедбе на Предлог закона о истополним заједницама[80], а јавности је упућено саопштење за јавност у коме је, поред осталог, наведено да је „поменути предлог закона за Српску Православну Цркву неприхватљив, јер је огромна већина предложених одредби у супротности са Јеванђељем Христовим и свеукупним искуством и праксом Цркве на којима је духовно и морално утемељен наш српски народ, као и целокупна европска цивилизација".[81] Истовремено, у процедури се нашао и Предлог закона о изменама Закона о забрани дискриминације, који је усвојен.[82]

Овако радикалан законодавни захват у врло важне и осетљиве друштвене односе је припреман после ратифи-

79 Закон о родној равноправности од 2007. године, „Службени лист Републике Црне Горе", бр. 46/2007, „Службени лист Црне Горе", бр. 40/2011 – други закон и 35/2005.

80 Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве, бр. 306 од 23. марта 2021. године

81 *Синод СПЦ против закона о истополним заједница*, „Политика", електронско издање, 25. март 2021. године, https://www.politika.rs/scc/clanak/475681/Sinod-SPC-protiv-zakona-o-istopolnim-zajednicama, приступљено: 12. август 2023. године

82 Закон о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације од 2021. године, „Службени гласник Републике Србије", бр. 52/2021.

кације Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици или тзв. Истамбулске конвенције Савета Европе у Народној скупштини Републике Србије 31. октобра 2013. године[83] и њеног ступања на снагу у Републици Србији 1. августа 2014. године.

Не треба заборавити да је претходни режим (Демократска странка, Социјалистичка партија Србије и остали) још 2009. године политички стао иза овог пројекта, јер је у Народној скупштини Републике Србије усвојен Закон о равноправности полова[84] на који западни цензори и пратиоци „процеса усклађивања прописа са прописима Европске уније" нису имали примедби.

Појам „рода" у законској регулативи Републике Србије није исти 2009. и 2021. године. Наиме, у члану 10 став 1 тачка 2 Закона о равноправности полова од 2009. године род је у значењу појмова дефинисан као „појам који означава друштвено успостављене улоге, положаје и статусе жена и мушкараца у јавном и приватном животу, а из којих услед друштвених, културних и историјских разлика проистиче дискриминација заснована на биолошкој припадности одређеном полу". У члану 10 став 1 тачка 1 Закона о родној равноправности од 2021. године род је у значењу појмова дефинисан на следећи начин: „род означава друштвено одређене улоге, могућности, понашања, активности и атрибуте, које одређено друштво сматра прикладним за жене и мушкарце укључујући и међусобне односе мушкараца и жена и улоге у тим односима које су друштвено

83 Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици од 2011. године, „Службени гласник Републике Србије – међународни уговори", бр, 12/2013.

84 Закон о равноправности полова од 2009. године, „Службени гласник Републике Србије", бр. 104/2009.

одређене у зависности од пола". За дивно чудо, законски појам „пола" није претрпео драстичну интервенцију, па је одредбом из члана 10 став 1 тачка 1 Закона о равноправности полова од 2009. године дефинисан тако да се „односи на биолошке карактеристике лица", а одредбом из члана 6 став 1 тачка 3 Закона о родној равноправности од 2021. године као „биолошка карактеристика на основу које се људи одређују као жене или као мушкарци". У српском народу и српском језику, род је синоним за сродство и односе који се успостављају рађањем, као и условни назив за једну граматичку категорију. У тзв. џендер литератури до сада је евидентирано 72 „рода"!?! Ипак, до данас нисмо добили ваљано образложење због чега је Закон о равноправности полова од 2009. године стављен ван снаге, а усвојен Закон о родној равноправности 2021. године.

У вези са применом више спорних одредби Закона о родној равноправности треба имати у виду да још из времена римског права важи следеће правило: lex posterior derogat (legi) priori. Наиме, Народна скупштина Републике Србије је 15. септембра 2021. године, дакле само неколико месеци после усвајања Закона о родној равноправности, усвојила Закон о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма.[85] Одредбе тог закона су супротне одредбама Закона о родној равноправности којим се радикално задире у стандардизовани српски језик. Поштујући древно правило римског права по коме потоњи закон дерогира, суспендује претходни, ми имамо обавезу да инсистирамо на доследној примени Закона о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очу-

85 Закон о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма од 2021. године, „Службени гласник Републике Србије", бр. 89/2021.

вању ћириличког писма. Влада Републике Србије је, сходно одредби из члана 4 тог Закона, донела и одлуку којом је формирала Савет за српски језик.[86]

Посебно треба обратити пажњу на правне и друге последице примене одредби Закона о родној равноправности. Без сумње, у друштвеном животу и правном саобраћају, уколико се одредбе Закона о родној равноправности буду примењивале по замисли и намери његових идеолошки форматизованих и острашћених писаца, наступиће озбиљне, трајне и штетне последице и створиће се хаос, а нисам далеко од закључка да стварање хаоса у правном саобраћају и друштвених сукоба мањег или већег интензитета по овом питању представља циљеве бораца против српског језика и српског историјског идентитета.

Писци Закона о родној равноправности или, прецизније, идеолози тзв. џендер идеологије су се својски потрудили да циљеве идеолошког обрачуна са српским језиком и српским историјским идентитетом остварују уз коришћење монопола физичке принуде којим располаже држава. Иако су им уста пуна приче о „европским вредностима" ни у примисли им није било да се, рецимо, присете стандарда Европског суда за заштиту људских права у Стразбуру по коме у закону треба прописати блаже казне уколико се и њима постиже жељени циљ. Санкције које су прописане Законом о родној равноправности управо сведоче супротно што указује да је циљ доношења овога закона заправо насилно наметање тзв. џендер идеологије у Србији.

„Приручник за употребу родно осетљивог језика" (2019. г.) и „Vodič za upotrebu rodno osetljivog jezika u javnoj upravi

86 Влада Републике Србије, Одлука о образовању Савета за српски језик од 2023. године, „Службени гласник Републике Србије", бр. 21/2023.

u Srbiji" (2021. г.) само потврђују да су Патријарх српски и архијереји Српске Православне Цркве не само имали право него и пастирску обавезу да јавно иступе против тзв. џендер идеологије која је нормирана у Закону о родној равноправности од 2021. године. Овај пропис не задире само у српски језик и историјски идентитет српског народа него и у учење Православне Цркве. У тзв. речнике, специјално припремане за овај небивали случај, унети су и следећи изрази који су у супротности са Светим Писмом и учењем Православне Цркве: апостолка, теолошкиња, теологица, првосвештеница, свештеница, епископа, мироносац, верска исцелитељка итд.

Треба истаћи да је, када већ није било адекватне јавне расправе приликом припреме овог закона, од велике важности и то што скупови о важним друштвеним и правним питањима попут овог протичу у мирној и толерантној атмосфери. На жалост, такав приступ недостаје на нашим просторима. Неопходно је да се истакне и то да код објективних критичара одредби Закона о родној равноправности није у питању одсуство бриге о женама, нити је код заговорника тзв. џендер идеологије у питању брига о женама.

Напред изложено потврђује колико је опасан овако радикалан законодавни захват у језичкој сфери који је проф. др Бранко Ракић са пуним правом дефинисао као „дивљу градњу у сфери језика"[87], али се може додати и да је реч о дивљој градњи у сфери права. Циљ овог закона није да се нормирају постојећи друштвени односи него да се у Србији и свуда где се говори српским језиком креира нека нова, а ко зна где пројектована реалност, а томе се треба супротставити на сваки дозвољени и цивилизовани начин.

87 Б. Ракић, *Дивља градња у сфери језика*, „Социолошки преглед", бр. 3(2021), Српско социолошко друштво, Београд, 2021. г, стр. 771-805.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА:

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици од 2011. године, „Службени гласник Републике Србије – међународни уговори", бр, 12/2013.

Устав Републике Црне Горе од 1992. године, „Службени гласник Републике Црне Горе", бр. 48/1992.

Устав Црне Горе од 2007. године, „Службени лист Црне Горе", бр. 1/2007.

Закон о родној равноправности од 2007. године, „Службени лист Републике Црне Горе", бр. 46/2007, „Службени лист Црне Горе", бр. 40/2011 – други закон и 35/2005.

Закон о равноправности полова од 2009. године, „Службени гласник Републике Србије", бр. 104/2009.

Закон о родној равноправности, „Службени гласник Републике Србије", бр. 52/2021.

Закон о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације од 2021. године, „Службени гласник Републике Србије", бр. 52/2021.

Закон о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма од 2021. године, „Службени гласник Републике Србије", бр. 89/2021.

Влада Републике Србије, Одлука о образовању Савета за српски језик од 2023. године, „Службени гласник Републике Србије", бр. 21/2023.

Влада Црне Горе, Одлука о образовању Савјета за стандардизацију тзв. црногорског језика, „Службени лист Црне Горе", бр. 10/2008. и 39/2009.г.

Влада Црне Горе, Одлука о оснивању Института за тзв. црногорски језик и књижевност од 2010. године, „Службени лист Црне Горе", бр. 56/2010.

Влада Црне Горе, Одлука о оснивању Факултета за тзв. црногорски језик и књижевност од 2014. године, „Службени лист Црне Горе", бр. 28/2014.

Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве, бр. 306 од 23. марта 2021. године

Ракић Бранко, *Дивља градња у сфери језика*, „Социолошки преглед", бр. 3(2021), Српско социолошко друштво, Београд, 2021. г.

Положај српског језика у савременом друштву – изазови, проблеми, решења, пр. Бјелаковић Исидора, Савић Виктор, Матица српска, Одбор за стандардизацију српског језика, Нови Сад, Београд, 2021. г.

Savić Svenka, Stevanović Marjana, *Vodič za upotrebu rodno osetljivog jezika u javnoj upravi u Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji, Beograd, 2021.g.

Haxhi Gashi, *Komentar tzv. Zakona o rodnoj ravnopravnosti*, Tzv. Ured tzv. Premijera tzv. Vlade tzv. Republike Kosovom Tzv. Agencija za ravnopravnost polova, Priština, 2017. g.

Цветичанин-Кнежевић Христина, Лалатовић Јелена, *Приручник за употребу родно осетљивог језика*, Центар за женске студије, Београд, 2019. г.

Џомић Велибор, *Ћириличко писмо у модерној државности Црне Горе*, у „Српски језик и ћирилица – основе српског идентитета", Српски национални савјет Црне Горе, Књижевна заједница Српског народног вијећа, Подгорица, 2014. г.

Џомић Велибор, *Српски језик и ћириличко писмо у Уставу Црне Горе од 2007. године*, у „Насиље над српским језиком", Књижевна задруга Српског народног вијећа, Подгорица, 2014. г.

Џомић Велибор, *Православни идентитет у уставности и законодавству Књажевине и Краљевине Црне Горе*, у „Политика, идентитет, традиција", Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2015. г.

Синод СПЦ против закона о истополним заједница, „Политика", електронско издање, 25. март 2021. године, https://www.politika.rs/scc/clanak/475681/Sinod-SPC-protiv-zakona-o-istopolnim-zajednicama

Васкршња посланица Српске Православне Цркве за 2023. годину, званична интернет страница Српске Православне Цркве, 16. април 2023. године, https://spc.rs/vaskrsnja-poslanica-srpske-pravoslavne-crkve/

Др Душан Илић[88]

О ПОСЛЕДИЦАМА УСВАЈАЊА ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ

Како бисмо свеобухватно могли да полемишемо о Закону о родној равноправности, који је усвојен 2021. године, неопходно је осврнути се хронолошки на процесе и догађаје који су претходили његовом усвајању. Овде ће бити дат краћи хронолошки преглед кроз својеврсну уставноправну перспективу.

Наиме, Република Србија добила је свој први устав након распада заједничке државе 2006. године. Највиши правни акт наше земље чланом 15 гарантује равноправност полова и предвиђа да држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности. Овај члан спада у уводну главу Устава, у којој се прописују основна начела нашег уставног поретка, што значи да улази у ред најзначајнијих одредби највишег правног акта. У том контексту, не само да важећи Устав ни у једном свом члану не помиње категорију рода и са њим повезане категорије родне равноправности, родних улога, родно заснованог насиља, родног идентитета итд, него експлицитно признаје и штити равноправност полова, под којима подразумева искључиво две категорије – жене и мушкарце. С тим у вези, ваља напоменути, да у целокупној уставноправној историји како Србије, тако и српског народа

88 Истраживач сарадник Института за европске студије.

у целини, оваква терминологија није коришћена, нити је била правно препозната.

На основу поменутог члана 15 Устава Србије, три године касније, Народна скупштина усваја Закон о равноправности полова. Овај правни акт био је, и по свом наслову, који је у потпуности усаглашен са чланом 15 Устава, али и у претежном делу текста, у складу са највишим правним актом. Међутим, ово је један о првих, ако не и први закон који је у нашем правном систему употребио термине род и родна равноправност. Наиме, Закон о равноправности полова у уводном члану користи, поред уставног термина пол, и термин род, који Устав не препознаје. У члану 10, став 1, тачка 2 дефинише род као појам који означава друштвено успостављене улоге, положаје и статусе жена и мушкараца у јавном и приватном животу, а из којих услед друштвених, културних и историјских разлика проистиче дискриминација заснована на биолошкој припадности одређеном полу. Ово је први пут да се на овај начин употребљава овај, за наше прилике, нов правни институт. Но, након дефиниције, Закон више не користи појам рода, нити га детаљније регулише. Даље, Закон о равноправности полова има још једно спорно место. То је члан 39, став 4, који прописује да се у органима јединица локалне самоуправе, у оквиру постојеће организације и акта о унутрашњем уређењу и систематизацији, организује стално радно тело или одређује запослени за родну равноправност и обављање послова остваривања једнаких могућности, у складу са овим законом. Ово је једино место где Закон помиње категорију родне равноправности, али с обзиром на анализу осталих одредби, може се закључити да је писац Закона у овом случају термин родна равноправност грешком употребио уместо уставно признатог појма равно-

правности полова. Такав закључак проистиче и из чињенице да се ни на једном месту родна равноправност више не помиње, нити се, за разлику од термина род, игде дефинише, нити детаљније регулише.

Неколико година касније, Република Србија постаје потписник Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, познатије широј јавности под називом – *Истанбулска конвенција*. Законом о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, Србија ратификује овај акт 2013. године, а он ступа на снагу наредне, 2014. године. Њиме на велика врата у нашу земљу улази „џендер" правна терминологија. Наиме, ово је први правни акт опште правне снаге који је легализовао, односно детаљније регулисао институте рода, родне равноправности, родних улога, родних идентитета, родно заснованог насиља итд. На тај начин, наведеним Законом, који је истовремено акт ниже правне снаге, директно је прекршен члан 15 важећег Устава. Нажалост, нико од надлежних државних органа није реаговао на противуставна решења које овај Закон доноси. Две године касније (2015), Влада Републике Србије први пут предлаже Закон о родној равноправности. Но, у том тренутку, први пут реагује неко од надлежних органа. Републички секретаријат за законодавство Владе Србије пружа мишљење о наведеном предлогу, изразивши став да је он неуставан, имајући у виду члан 15 Устава и генерално опредељење највишег правног акта да доследно користи термин пол, а не род. У том погледу, Секретаријат за законодавство препоручује да се спорни предлог преименује у предлог Закона о равноправности жена и мушкараца, имајући у виду да је регулисао материју коју је већ покрио тада важећи Закон о равноправности по-

лова. Ово мишљење Републичког секретаријата за законодавство Владе Србије имало је утицаја и на овлашћене предлагаче који су по други пут покушали да предложе Закон о родној равноправности да, 2017. године, одустану од њега, понајвише из разлога његове неуставности.

Међутим, ово мишљење уопште није узето у обзир када је усвајан важећи Закон о родној равноправности 2021. године. Наиме, без обзира на изостанак озбиљне и транспарентне јавне расправе у условима Ковид кризе, упркос противљењу великог броја интелектуалаца (преко 300), представника политичких странака, група грађана, невладиних организација и традиционалних црквa и верских заједница, Народна скупштина Републике Србије, која је због бојкота избора, изузев једног посланика, практично била без опозиције, усвојила је овај Закон. Једно од образложења овлашћеног предлагача, министарке за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Гордане Чомић, било је да се Законом о родној равноправности уређује материја коју Устав није експлицитно детаљније регулисао, али да то није једини такав случај. Она је наиме, повлачећи аналогију, истицала да Устав не препознаје и не регулише категорију пива, али да то није спречило Народну скупштину да усвоји Закон о пиву 2010. године. У том погледу, тачно је да устав, као највиши правни акт једне државе, не може да регулише све друштвене односе, односно да дефинише све правне институте, већ се овакав акт фокусира само на оне најважније. Но, поставља се затим логично питање: да ли на основу образложења овлашћеног предлагача значи да Закон о родној равноправности регулише потпуно нову материју, коју сам Устав у тренутку усвајања није прописао, односно коју је пропустио да регулише? На први поглед могао би се дати потврдан одговор, имајући на

уму да Закон о родној равноправности у свом наслову, али и по терминологији коју користи заиста нема упоришта у Уставу Србије. Но, дилему рашчишћава члан 76 Закона о родној равноправности, који предвиђа да даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о равноправности полова. Овиме је јасно и експлицитно стављено до знања да Закон о родној равноправности и Закон о равноправности полова регулишу истоветну правну материју. У овом члану експлицитно је примењено древно начело римског права – *lex posterior derogat legi priori*, које важи и у нашем правном систему и које на српском гласи: каснији закон укида ранији. Наравно, подразумева се да се ради о законима који регулишу исте правне институте и друштвене односе, јер ово правило у противном не би имало смисла, јер не би омогућавало постојање више закона који покривају различите гране права. С тим у вези, ако пођемо од чињенице да оба наведена закона регулишу исту материју, треба поставити питање да ли су оба донета у складу са Уставом или је један од њих у колизији са највишим правним актом. Анализирајући наслове два закона, јасно се уочава да се Закон о равноправности полова терминолошки наслања на члан 15, док Закон о родној равноправности не може да се позове ни на једну одредбу важећег Устава. Док Закон о равноправности полова, са изузетком чланова 1, 10 и 39, користи уставом предвиђене категорије, те у сагласности са њим и регулише наведене друштвене односе, Закон о родној равноправности користи термине потпуно непознате нашој уставној и правној традицији. Поред рода, родне равноправности, родно заснованог насиља, родних улога и родних идентитета, овај акт нам доноси још један сет потпуно нових правних термина, попут уродњавања, родне анализе, родне перспективе, родно

осетљивог језика, родних стереотипа и томе слично, који немају никаквог упоришта, не само у Уставу, него ни у постојећем законодавству. Њима се, не само у потпуности обесмишљава Уставом заштићена равноправност полова, односно жена и мушкараца, него се и грубо нарушава низ одредби највишег правог акта, његова основна начела, темељи уставног поретка, али и досадашње антидискриминационо законодавство.

Стога, ваља поздравити предлог Закона о стављању ван снаге Закона о родној равноправности, те изразити наду да ће овај противуставни акт Уставни суд Србије оценити као неуставан. Ово би требало да буде само први корак у уклањању оваквих противуставних аката. С тим у вези, истоветну иницијативу би ваљало покренути и када је реч о Закону о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (*Истанбулска конвенција*), имајући у виду његов противуставни карактер. У противном, суочићемо се са бројним предлозима, попут предлога Закона о родним идентитетима, који би могли да доведу до даље ерозије нашег уставног поретка, као и до даљег кршења основних начела и конкретних одредби највишег правног акта. Чини се да промотери својеврсне „џендеризације" нашег правног система, односно употребе „џендер" терминологије, потпуно стране нашој правној традицији, не желе да, променом Устава, уведу у српски правни систем нове правне институте, него то покушавају да ураде противно постојећој уставној и законској процедури, примењујући тактику кнеза Михаила, да се великим бројем закона постојећи уставни оквир потпуно обесмисли, те једног дана у перспективи политички актери приморају на његову промену заобилазним путем.

Миленко Радић и Момир Радић[89]

„РОДНА РАВНОПРАВНОСТ" У ФУНКЦИЈИ НЕСТАЈАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА: ИСТОРИЈЕ – СРПСКОГ ЈЕЗИКА – –ЋИРИЛИЦЕ – КУЛТУРЕ – ТРАДИЦИЈЕ – – РЕЛИГИЈЕ – ПОРОДИЦЕ

ОДЛУКА СЗО - WHO
од 17. маја 1990. године

Полазећи од става Америчког удружења психијатара из 1973. да се хомосексуалност више не сматра менталним поремећајем, Генерална скупштина *Светске здравствене организације (СЗО, WHO)* је 17. маја 1990. године одобрила ревизију *Међународне класификације болести и сродних здравствених проблема*. Ова одлука била је историјска, и представљала је основ да се хомосексулаци прихвате и изједначе са осталима, без било какве дискриминације.

Пошто вишевековно наслеђе није могуће лако променити, чак ни у САД, Канади, Холандији, Белгији, Шкотској..., заговорници родне равноправности - полако, спорадично и од земље до земље све више указују на проблеме лезбејки, хомосексуалаца, бисексуалних и трансродних особа.

Постојећи **биолошки** појмови/идентитети мушкарац и жена, више или мање видљиво, од земље до земље, почели су да се претварају у више десетина или стотина **друштве-**

89 Адвокатска канцеларија Радић.

них појмова/идентитета (**gender identity).** Да би неко лице било сврстано у неки џендерски или друштвени идентитет зависи од тога **како се осећа** и изјашњава. Пол (**sex**) и џендер (**gender)** потпуно су различити појмови. Мушкарац и жена, са биолошким карактеристикама и осећајем да су мушкарац и жена постали су равноправни са више десетина других родних или друштвених идентитета.

РАСПАД СФРЈ И СТВАРАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Распад Југославије, бомбардовање и четворогодишња потпуна и херметичка међународна изолација Србије од 30. 05. 1992. до 22. 11. 1995, непризнавање државног континуитета Југославије, хапшење и на Видовдан испоручивање председника Србије Слободана Милошевића у Хаг, конституисање Србије као нове државе, пријава и регистрација у УН итд, оставили су неизбрисиве штетне духовне и материјалне последице.

У том периоду пресудна је била улога Владе Војислава Коштунице *(03. 03. 2004 - 07. 07. 2008)* у очувању, стварању и заштити нашег националног идентитета. Годину дана по његовом избору, већ 2005. године, усвојен је ***Закон о српској енциклопедији***[90]. Говорећи о овом пројекту, др Александар Поповић, тадашњи министар за науку и заштиту животне средине, изнео је План да до 2015. године буде штампано ћирилицом 10 томова енциклопедије уз могућност издавања скраћене верзије на енглеском језику, а вероватно и ЦД. „Мислим да је то реалност", казао је том приликом министар.[91]

90 „Службени гласник РС", број 110 од 12. децембра 2005.

91 https://www.vreme.com/vreme/enciklopedija-do-2015-godine/

Говорећи недавно о проблемима у вези са издавањем Српске енциклопедије, Драган Станић, председник Матице српске, изјавио је за „Политику" да је до сада издато 5 томова, и да ће са новцем који се добија од Министарства, ако се ништа не промени, пројекат Српске енциклопедије бити завршен за стотинак година.[92]

Истовремено са Законом о српској енциклопедији усвојен је и ***Закон о Речнику Српске академије наука и уметности***[93]. На основу података које смо добили од САНУ, за последњих 18 година није издат ни један том Речника српског језика, јер за то не постоји интересовање у САНУ и Институту за српски језик САНУ. Наменска буџетска средства која се годинама добијају за издавање Речника Српске академије наука и уметности користе се за издавање „***Речника српскохрватског књижевног и народног језика***". Издавање тог речника започето је 1959. године, до сада је издата половина планираних томова и може се очекивати да ће сви томови Речника **непостојећег** српскохрватског језика бити издати у наредних 60 година.

Бројне ургенције упућене председнику Вучићу, председнику Владе Ани Брнабић, претходном председнику САНУ Владимиру Костићу и однедавном председнику Зорану Кнежевићу да се изда Речник српског језика остале су безуспешне.

Наредне године, 8. новембра 2006, проглашен је ***УСТАВ Републике Србије*** који представља основ за заштиту и остваривање нашег националног идентитета. Он садржи посебно важне идентитетске одредбе:

*(1) Србија је држава српског народа и свих грађана; (7) Химна је „**Боже правде**"; (10) у службеној употреби су* ***срп-***

92 https://www.politika.rs/scc/clanak/555071/Neophodne-su-izmene-Zakona-o-rodnoj-ravnopravnosti

93 „Службени гласник РС", број 110 од 12. децембра 2005.

***ски језик** и **ћириличко** писмо; (15) полови су равноправни; (20) достигнути ниво људских и мањинских права не може се смањити; (37) пунолетство наступа са 18 година; (41) свако је слободан да испољава своју веру; (46) јемчи се слобода **мишљења** и изражавања; (62) брак се закључује на основу слободног пристанка мушкарца и жене, а његово закључење, трајање и раскид почивају на равноправности мушкарца и жене; (64) свако дете има право на лично име, **упис у матичну књигу рођених;** (65) **родитељи имају право и дужност да издржавају, васпитавају и образују своју децу**, и у томе су равноправни итд.*

Како су пренели медији, на пријему поводом проглашења Устава 08. 11. 2006. године изостали су амерички, британски и немачки амбасадори.

У наредним годинама, на основу члана 10. Устава, који предвиђа обавезну употребу **српског језика и ћирилице**, усвојено је тридесетак обавезујућих прописа као нпр:

- Закон о службеној употреби језика и писма
- Закон о употреби српског језика у правном животу и заштити и очувању ћириличког писма
- Закон о српској енциклопедији
- Закон о Речнику САНУ
- Закон о Српској академији наука
- Закон о Матици српској
- Закон о јавном бележништву
- Закон о јавном информисању и медијима
- Закон о јавним медијским средствима
- Закон о електронским медијима
- Закон о народној скупштини
- Закон о министарствима
- Закон о судовима
- Закон о парничном поступку

- Закон о кривичном поступку
- Кривични законик
- Закон о управном поступку
- Закон о Уставном суду
- Закон о адвокатури
- Закон о матичним књигама
- Закон о личној карти
- Закон о полицији
- Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја
- Закон о основама система образовања и васпитања
- Закон о предшколском васпитању и образовању
- Закон о средњем образовању
- Закон о основном образовању
- Закон о високом образовању
- Закон о уџбеницима
- Одлука о јединственом кодексу шифара за уношење и шифрирање података у евиденцијама из области рада,
- Правилник о Листи стручних, академских и научних назива,
- Јединствена методолошка правила за израду прописа,
- Јединствена методолошка правила за израду подзаконских прописа

ИЗЈАВА
усвојена 18. 12. 2008. године у Ген. Скупштини УН

Осамнаест година након што су хомосексуалци изједначени са другим лицима, када су међународни стратези оценили да су створени услови за даљи помак, група чланица УН је 18. 12. 2008. године, вероватно по предлогу САД, указала Генералној скупштини УН на „проблеме”

тих лица. Након веома супротстављених ставова, 66 земаља је гласало за предложену „Изјаву" која констатује да се људска права подједнако примењују на свако људско биће, без обзира на ***sexual orientation*** и ***gender identity***.

На тај начин, за разлику од вишевековног разврставања људи по полу, по **први пут** су у једном таквом међународном акту употребљене речи „**gender"**, односно „**gender identity**" за разврставање лица, не по полу, већ по томе **како се осећају,** као нпр: *жене које се осећају као жене, жене које се осећају као мушкарци, жене које се осећају флуидно, неутрално, транс итд. Исто тако и мушкарци који се осећају као мушкарци, који се осећају као жене, мушкарци који се осећају флуидно, неутрално, транс итд.*

За ту „Изјаву", као међународни акт који по први пут садржи реч „**gender",** усвојену 18. 12. 2008. године у Генералној скупштини УН, гласала је и Србија, док је 55 земаља било против, међу којима и САД.[94]

ПУЗЕЋИ НЕСТАНАК НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Прва Влада после 5. октобра 2000. године у којој није учествовала Демократска странка Србије Војислава Коштунице, била је Влада Мирка Цветковића од 07. 07. 2008. до 27. 07. 2012. Њени чланови су били: председник Мирко Цветковић, Ивица Дачић – заменик председника Владе, први потпредседник и министар унутрашњих послова; Млађан Динкић потпредседник и министар економије и регионалног развоја, Божидар Ђелић - потпредседник и министар науке и технолошког развоја, министри: Вук Је-

94 https://www.hrw.org/news/2008/12/18/un-general-assembly-statement-affirms-rights-all

ремић, Жарко Обрадовић, Драган Шутановац, Душан Петровић, Светозар Чиплић итд.

Већ након 5 месеци, на састанку одржаном **13. 02. 2009.** године, Влада је усвојила, **на штету националних интереса Србије** НАЦИОНАЛНУ СТРАТЕГИЈУ ЗА ПОБОЉШАЊЕ ПОЛОЖАЈА **ЖЕНА** И УНАПРЕЂИВАЊЕ **РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ**, на 40 страна, коју је потписао први потпредседник Владе – заменик председника Владе Ивица Дачић,[95] у којој се наводи:

1)„Овим документом утврђује се целовита и усклађена политика државе у циљу елиминисања дискриминације жена, побољшања њиховог положаја и интегрисања принципа **родне равноправности** у све области деловања институција система (…) у складу са политиком једнаких могућности прокламованих у Уставу Републике Србије (чл.15)". (…)

2)„Националном стратегијом за побољшање положаја жена унапређивање родне равноправности (у даљем тексту: Стратегија) обухваћене су области које се тичу учешћа жена у креирању политика и у доношењу одлука у области економије, образовања, здравља, насиља над женама, као и питања средстава јавног информисања и јавног мњења, пошто је кроз широку и демократску дискусију процењено да су ове области кључне за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности".

3)Такође, извршене су измене **кривичног**, радног и породичног законодавства.

4)Принцип родне равноправности укључен је у нацрте **Закона о забрани дискриминације** и **Закона о равноправности полова**, као и у неке од државних стратегија.

5)„У мањкавости образовног система у погледу родне равноправности могу се убројати још и недостатак аде-

95 „Сл. гласник РС", бр. 15/2009 од 27. 02. 2009.

кватног образовања о репродуктивном здрављу, недовољно подстицање девојчица на бављење физичком културом и спортом. Недостају и развијена родно сензитивна статистика, темељна истраживања о садржају уџбеника и наставних програма, утицај школе на формирање **родног идентитета** као и развијање методологије у овој области."

6)ст. 21. Активности: 1) Развијати **родно сензитивне**, антидискриминаторне и секуларне програмске садржаје и **родно осетљив језик** на свим нивоима образовања, укључујући и студије рода: Спровести родну анализу школских предмета и школског градива, како би се избегли родни стереотипи и анахрони приступи, обогатити школски програм садржајима који се односе на женски допринос цивилизацији, нарочито кроз историју и културу. Промовисати концепт родне равноправности и значај женских људских права кроз предмет Грађанског васпитања. Увести употребу родно осетљивог језика у школске програме, покренути питање стандардизације језика у институцијама, програм за редовне студије рода на заинтересованим факултетима и помоћи укључивање студија рода у систем високог школства.

7) ст. 37. Активности: 1) Промовисати кодекс **родно осетљивог извештавања у јавним гласилима.**

Овај Владин акт, иако **потпуно супротан Уставу и штетан по наш национални идентитет**, постао је **ОБАВЕЗУЈУЋИ кровни акт** за све будуће прописе, и тако је остало **све до данас**. Чак је и *„Закон о родној равноправности", који је усвојен 12 година касније,* скоро истоветан као поменута *„Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивања родне равноправности"*. **Овим актом,** у наш целокупни правни и друштвени живот уведени су **ПРВИ ПУТ,** као тројански коњи, још увек нејасни и необјашњени џендерски појмови „**GENDER**", „**gender**

identity", „**gender equality"** и то не као биолошки, већ као појмови **друштвених наука.** Ти енглески новостворени друштвени појмови, нејасни и у енглеском језику, замењени су нашим биолошким и идентитетски круцијалним и поливалентним појмом „РОД", дајући му **значење, за које нисмо успели да сазнамо: ко га је утврдио, када, на основу којих критеријума** и сл.

Имамо утисак да је све учињено у циљу довођења јавности у заблуду **ради прикривања стварних намера**, за чије остваривање се још нису створили услови.

Тако исфабриковани друштвени појмови настали од нашег биолошког појма „род" су: *„родна равноправност", „родно осетљив језик", „родно сензитиван језик", „родни идентитет", „родна перспектива", „уродњавање", „родно засновано насиље", „родно одговорно буџетирање", „родна анализа", „родна ограничења", „родна дискриминација", „родне разлике", „родни стереотипи", „родно значење" итд.* - и у склопу употребљених појмова и следећи појмови: *„граматички мушки род", „природни женски пол", „природни мушки пол" итд.*

У нашем језику, реч „род" и речи/изведенице настале од те речи, када се односе на људе имају биолошке и идентитетске карактеристике, као нпр: *„српски род" у српској Химни; синоним за мушки и женски пол; мушки род; женски род; пород; родити; новорођенче; породиља; рођендан; родитељ; родитељска кућа; породица; породични живот; сродство; родослов; прародитељи; родна груда; народ; народски; родољубље; родољубивост; благородан; родоначелник; препородити се итд.*

Подсећања ради, још пре 7 година допуњен је *Кривични законик* чланом 128. који предвиђа казну затвора до 5 година за лице које угрози људска права „***родног идентитета***", а до данас није објашњено шта значи тај појам.

И у *Закону о основама система образовања и васпитања* одавно је унет члан 110. који се односи на „***родни идентитет***", а до данас није објашњено шта значи тај појам.

И у Закону о Забрани дискриминације, још од 2009. године помиње се „***родни идентитет***", али без објашњења шта он значи.

Судећи по недавној изјави министра Жигманова: Министарство за људска права је у фази формирања радне групе која ће направити нацрт закона о родним идентитетима који ће, вероватно, разјаснити и потврдити да „**родни идентитети**" нису биолошки појмови, да немају ништа заједничко са полом, да су друштвени појмови, да су сви равноправни без дискриминације по било ком основу, да их тренутно има на десетине или стотине, да су мушкарац и жена такође родни идентитети итд.

Остваривање пуне **родне равноправности** *(равноправности свих родних идентитета)*, није једноставно и не иде планираним током чак ни у земљама у којима више нема верника, где су цркве празне или претворене у ноћне клубове, где више не постоје класичне породице, где су мајку и оца заменили родитељ 1 и родитељ 2, где дете са 4, 16 или 18. година може да одлучује о промени свог пола и родног идентитета, где неко може да се изјасни да је напола геј, а више флуидан, као што је за себе недавно изјавио познати амерички ди-џеј итд.

Говорећи недавно о остваривању родне равноправности у Србији, шефица канцеларије UN Women у Србији, Милана Рикановић, рекла је да **родна неравноправност** прожима готово сваки аспект живота, од друштвеног до економског. „*Недавно објављени индекс родне равноправности показао нам је напредак у одређеним областима,*

али је истовремено проценио да нам је до пуне родне равноправности ***потребно чак 59 година***", казала је она.[96]

Међутим, за постизање пуне родне равноправности у земљама ЕУ потребно је 60 година, како је констатовао Европски парламент у **Резолуцији** P9_TA(2023)0047 усвојеној 17. 02. 2023. године. Под првом тачком „А" наводи се: ***„****будући да је* ***родна равноправност*** *основна вредност ЕУ, садржана у члану 2 UEU-а и наглашена у члану 23 Повеље, те да се мора укључити у све политике, активности и програме ЕУ; будући да је* ***Evropski institut za rodnu ravnopravnost*** *(EIGE) приметио да ће* ***Европској унији*** *требати око* ***60 година да постигне родну равноправност садашњим темпом****; будући да је искорењивање родно заснованог насиља, а посебно насиља над женама и девојчицама, предуслов за постизање стварне родне равноправности"...*

У циљу испуњавања обавеза предвиђених „*Националном стратегијом за побољшање положаја жена и унапређивања родне равноправности*" **која се односе на промену националног идентитета**, у наредних неколико месеци, пре краја 2009. године, по хитној процедури усвојени су кровни и стратешки закони са трајним последицама:

1)ЗАКОН О ЗАБРАНИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ,[97] којим су прописане казне за неспровођење родне равноправности, повреде **родних идентитета** и слично;

2)ЗАКОН О ОСНОВАМА СИСТЕМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА,[98] којим су у основне циљеве образовања и васпитања унети појмови „**род**" и „**родни идентитет**";

96 https://www.politika.rs/sr/clanak/499170/Stakleni-plafon-za-zene-postoji-cilj-drustvo-jednakih-mogucnosti-za-sve

97 „Сл. гласник РС", бр. 22. од 30. 03. 2009.

98 „Сл. гласник РС", бр. 72. од 03. 09. 2009.

3)ЗАКОН О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА[99], који у члану 10. тачка 2. *даје значење појма „**род**”:*

„2) род је појам који означава друштвено успостављене улоге, положаје и статусе жена и мушкараца у јавном и приватном животу, а из којих услед друштвених, културних и историјских разлика проистиче дискриминација заснована на биолошкој припадности одређеном полу.”[100]

4)ЗАКОН О УЏБЕНИЦИМА И ДРУГИМ НАСТАВНИМ СРЕДСТВИМА[101]

Према саопштењу ОЕБС-а и Транспарентност Србија,[102] „Закон из 2009. године **укинуо је монопол Завода за уџбенике** и отворио тржиште за све издаваче уџбеника и у наредне четири године издато је 79 лиценци. То је довело до хиперпродукције уџбеника, али и подмићивања школа, директора и наставника од стране издавача да изаберу баш њихов уџбеник, односно издавачку кућу…”

99 „Сл. гласник РС”, број 104. од 16. 12. 2009.

100 **Напомена:**

25. 05. 2009. први потпредседник Владе и заменик председника Владе Ивица Дачић упутио је у скупштинску процедуру предлог Закона о равноправности полова. У овом Предлогу **не спомиње се појам „род”**.

У то време, па све до 07. 11. 2009. године у Савету за равноправност **полова**, као саветодавном телу Владе, налазили су се: др Наталија Мићуновић, помоћник министра рада и социјалне политике и директор Управе за родну равноправност, Весна Фила, помоћник министра просвете, проф. др Зорица Томић, Филолошки факултет у Београду итд.

Одлуком Владе о образовању новог Савета за **родну** равноправност, која је ступила на снагу 07. 11. 2009. године, стављена је ван снаге претходна Одлука о образовању Савета за равноправност полова од 20. 09. 2007. године, с тим што су поменути чланови наставили рад и по новој Одлуци.

После 7 месеци од поношења Предлога, Скупштина је **11. 12. 2009.** године усвојила Закон о равноправности полова у који је убацила појам „**род**”, са напред поменутим значењем.

101 „Сл. гласник РС”, бр. 72. од 03. 09. 2009.

102 Lobiranje_pre_zakona_o_lobiranju_analiza_slucaj_1-2.pdf

УПУТСТВО ЗА СТАНДАРДИЗОВАН НЕДИСКРИМИНАТИВНИ ГОВОР И ПОНАШАЊЕ

Вероватно у циљу брже примене џендерске равноправности, **Заштитник грађана** Саша Јанковић је почетком 2010. године израдио општи акт: УПУТСТВО ЗА СТАНДАРДИЗОВАН НЕДИСКРИМИНАТИВНИ ГОВОР И ПОНАШАЊЕ, на 9 страна, у вези са употребом родно сензитивног језика. Јавно га је публиковао и ставио на званични сајт *Заштитника грађана*:

Овим Упутством, како је наведено, **Заштитник грађана препоручује, иницира и захтева од свих** институција и актера у јавном простору да доследно поштују **правила** недискриминативног понашања и вербалног изражавања у односу на жене, особе са инвалидитетом и особе ЛГБТ оријентације.

Поменуто Упутство и даље се налази на том сајту и Влада га и данас користи као аргументацију за оправдавање својих ставова или одлука.

ИСТАНБУЛСКА КОНВЕНЦИЈА

Почетком 2011. године (07. 04. 2011), Комитет министара Савета Европе усвојио је **КОНВЕНЦИЈУ САВЕТА ЕВРОПЕ О СПРЕЧАВАЊУ И БОРБИ ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА И НАСИЉА У ПОРОДИЦИ**. Ова Конвенција почела је да се потписује у Истанбулу почев од следећег месеца (11. 05. 2011) и зато је названа „***Истанбулска конвенција***".

Ова конвенција је први међународни документ о људским правима који садржи дефиницију џендера **„GENDER"**, чл. 3.

енглески:

*c) „**gender**" shall mean the socially constructed roles, behaviours, activities and attributes that a given society considers appropriate for women and men;*

српски:

*ц) „**род**" означава друштвено одређене улоге, понашања, активности и атрибуте, које дато друштво сматра прикладним за жене и мушкарце.*

Пет година касније (04. 03. 2016), Комисија Европског парламента предложила је ЕУ приступање Истанбулској конвенцији, а само **потписивање у име ЕУ** обављено је 13. 06. 2017. године. Након шест година, (15. 02. 2023), Европски парламент дао је сагласност Савету Европе да **може ратификовати** ту конвенцију, што још није учињено. Све то није била сметња Србији да још 04. 04. 2012. године потпише *Истанбулску конвенцију*, што ће ЕУ учинити тек за пет година (13. 06. 2017).[103]

103 **Напомена:**

Влада је **05. 06. 2013**. године упутила Народној скупштини **Предлог закона о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици** (Истанбулску конвенцију), са предлогом да се узме у претрес. У Образложењу Предлога, Влада наводи да је радна група прегледала превод текста Конвенције на српски језик, који је утврдила Управа за родну равноправност Министарства рада, запошљавања и социјалне политике (…) „чиме су се стекли услови да буде упућен у даљу процеуру сходно **Закону о закључивању и извршавању међународних уговора** („Службени лист СФРЈ, бр. 55/78, 2/89 и 47/89)". Међутим, у то време, поменути Закон није био на снази јер га је два месеца раније заменио Закон о закључивању и извршавању међународних уговора „Службени гласник РС", број 32. од 8. априла 2013, који је ступио на снагу **16. 04. 2013.** године.

ПРЕПОРУКА ЗА УПОТРЕБУ РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА У ЈАВНОМ ЖИВОТУ

Две године касније, јуна 2012. године, и **Управа за родну равноправност** при Министарству за рад и социјална питања, усвојила је и објавила: ПРЕПОРУКУ ЗА УПОТРЕБУ РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА У ЈАВНОМ ЖИВОТУ.

ПРИРУЧНИК ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ РОДНО ЗАСНОВАНОГ НАСИЉА

Без обзира што је то супротно универзалним и опште прихваћеним људским правима, Уставу и неким законима, заједно са UN WOMEN, UNICEF, UN DP, Министарство просвете, науке и технолошког развоја издало је 09. 09. 2015. године: **Приручник за превенцију родно заснованог насиља** на 90 страна у коме стоји: „*Људи се **не рађају као мушко и женско**, већ уче да буду дечаци и девојчице који ће одрастати и постати мушкарци и жене. Они уче која су за њих прихватљива понашања и ставови, улоге и активности, те како да се односе једни према другима. То научено понашање је оно што чини **РОДНИ ИДЕНТИТЕТ** и условљава родне улоге. (…) Према дефиницији Савета Европе, (Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици), „род је друштвено конструисана дефиниција жене и мушкарца”.*

ПРИРУЧНИК ЗА УПОТРЕБУ РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА

У циљу промовисања непостојећег родно осетљивог језика, вероватно не без сагласности Зоране Михајловић, на сајт Владе незаконито је стављен: *Приручник за употребу родно осетљивог језика,* на 146 страна. У предговору овом Приручнику, проф. др Зорана З. Михајловић, потпредседница Владе Србије, министарка грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и председница Координационог тела за родну равноправност, обраћа се „поштованим грађанкама и грађанима" следећим речима:

Употреба родно сензитивног језика доприноси подизању свести о ј**еднакости жена и мушкараца**...

Родно осетљив језик је фактор који у највећој мери утиче на већу видљивост жена у јавном животу, а самим тим доприноси **равноправности полова**...

Доследна употреба родно сензитивног језика пре свега јесте питање свести о препознавању важности друштвене **једнакости жена и мушкараца** у данашњем друштву, а њихово коришћење представља један од главних начина за смањење **родног** јаза и основу за креирање једнаких могућности за живот и рад свих **жена и мушкараца.**

УЏБЕНИЦИ У ФУНКЦИЈИ ПРОМЕНЕ/САМОПОНИШТАВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Резолуција ЦМ/Рес(2020) 34.

На састанку одржаном 26. 08. 2020, председник Републике Србије Александар Вучић се договорио са руковод-

ством Републике Српске о усаглашавању идентитеских предмета. Непуна 3 месеца касније, Комитет министара СЕ *(представници Србије, Албаније, Северне Македоније, Словеније, Грчке...)* основао је 12. новембра 2020. године ОПСЕРВАТОРИЈУ ЗА НАСТАВУ ИСТОРИЈЕ У ЕВРОПИ - **Резолуција ЦМ/Рес(2020) 34.** Главни циљ Опсерваторије, како се наводи, је прикупљање и пружање чињеница о начинима предавања историје у земљама учесницама кроз редовне и тематске извештаје.

Дана 23. октобра 2020. године, пет дана пре него што ће Бранко Ружић преузети функцију министра просвете, Младен Шарчевић, у функцији министра Министарства просвете, науке и технолошког развоја, упутио је Савету Европе допис Бр.601-00-2/2020-01/55 којим са задовољством потврђује намеру Републике Србије да се придружи Опсерваторији за наставу историје у Европи.

Предлог председника Вучића

Дана 27. 02. 2021. године, гостујући у програму ТВ Прва, председник Вучић је изјавио: „*У понедељак ћу поднети Влади званичну иницијативу да уџбенике из српског језика, историје и географије може направити само држава. (…) Остало на тржишту можете да пишете шта хоћете, баш ме брига. (…) Сада ће држава да напише уџбенике. Или можда неће. Ако ме буде послушала влада, онда ће тако да буде…*”

„*Као и председник Вучић, сматрам да је важно да садржаји уџбеника за предмете који су важни за наш национални идентитет морају да буду пажљиво бирани и доступни младим генерацијама*”, рекао је Бранко Ружић, и већ у марту Министарство је кабинетима председника Ву-

чића и председника Владе Ане Брнабић доставило предлог за измену *Закона о уџбеницима.*

Како је 01. 03. 2021. године пренео РТС, председник Вучић је на свом инстаграму навео да се договорио са министром Ружићем да Влада Србије и ресорно министарство крену у измену два закона, како би се створили услови да држава сачини уџбенике за основну и средњу школу за српски језик и књижевност, историју и географију. „*Србија је слободна и независна земља и, управо због тога, ови најзначајнији уџбеници* ***морају да буду део српског издаваштва и посао од највишег јавног интереса****. Живела Србија*!", додаје се у објави на налогу *buducnostsrbijeav.*

Упркос бројних наших и интервенција новинара, до данас није стигао одговор: шта се десило са тим предлогом председника Вучића и министра Ружића.

Ипак, одговор је могао да се наслути у „Предлогу Закона о родној равноправности", који је непуна два месеца касније Влада, са потписом Ане Брнабић, упутила Народној скупштини на усвајање. Тим законом, чланом 37, предвиђено је повлачење свих уџбеника и наставних средстава из употребе и израда свих уџбеника и наставних средстава **на родно осетљивом језику.** Иако се ради о непостојећем језику, за који не постоје речници, граматика, правописи, шифрарници и слично, могло се очекивати да тај језик, који је намењен за остваривање родне равноправности, не познаје заштиту националних идентитета, већ управо на њу негативно делује.

Општи проблеми са издавањем уџбеника

Као што је већ поменуто, ***Законом о уџбеницима и другим наставним средствима*** *усвојеним по хитном поступку 2009. године, како су то констатовали* ОЕБС и Транспа-

рентност Србија, укинут је монопол Завода за уџбенике и тржиште је отворено за све издаваче уџбеника, што је, како су навели, довело до хиперпродукције уџбеника, подмићивања школа, директора и наставника од стране издавача да изаберу баш њихов уџбеник, односно издавачку кућу...

Вероватно у вези са том темом, председник Вучић посетио је 05. 02. 2015. године власника немачке издавачке куће КЛЕТТ у Штутгарту. Чак је, како су преносили медији, наводно 04. 04. 2015, примио и његово писмо, у коме га подсећа на обећање дато месец дана раније у Штутгарту у вези повлачења спорног закона и најављене приватизације Завода за уџбенике.

Медији су помињали и наводну претњу тадашњем министру просвете Вербићу, наводно упућену из Владе: „**Закон неће ући у Скупштину док се не договориш са Клетом**". Око целог случаја су се, изгледа, помињали немачки амбасадор, известилац Европског парламента, наводна Вербићева пријава тужилаштву, састанак издавача 06. 05. 2015. у Влади на коме је био присутан и власник немачког издавача итд. Да би се проверила основаност изнетих проблема, *Агенција за борбу против корупције*, како су писали медији, основала је априла 2016. године специјалну радну групу која ће се бавити наводним злоупотребама приликом набавки уџбеника, „бесплатних" рачунара итд. Међутим, сменом министра Вербића и постављањем Шарчевића на ту функцију 11. 08. 2016, прекинут је рад те групе.[104]

Следеће 2017. године Ана Брнабић постала је председник Владе, три месеца касније усвојен је нови *Закон о основама система образовања*, развлашћен је Национални просветни савет, а његова права пренета су на министра просвете (Шарчевића). Уместо 45 дотадашњих чланова

104 https://birn.rs/udzbenici-od-lobiranja-preko-mita-do-skole/

Савета, које је бирала Народна скупштина, сведен је на 35 чланова које је од тада постављала Ана Брнабић.

Иако министар просвете одлучује да ли ће се прихватити „стандарди квалитета уџбеника" који представљају основ за све уџбенике, а Национални просветни савет сада даје само мишљење, пред крај прошле године Бранко Ружић није прихватио захтев да се сви уџбеници и наставна средства повуку из употребе и да се, најдаље до 20. 05. 2024. године, израде нови на „родно осетљивом језику". Сматрао је разумним и оправданим став Националног просветног савета да је то немогуће, да је супротно Уставу и бројним законима, и зато је одбио да прихвати предложене „стандарде квалитета уџбеника". На исти начин Бранко Ружић је поступио и у случају спорних осам уџбеника из биологије. Недавни захтеви да Бранко Ружић поднесе оставку вероватно су узроковани и наведеним разлозима.

ПРОМЕНА СВЕСТИ И МИШЉЕЊА

Иако чл. 20. Устава гарантује да *достигнути ниво људских и мањинских права не може да се смањи и да се јемчи слобода мишљења и изражавања (46),* стиче се утисак да *Закон о родној равноправности*, *Закон о забрани дискриминације* као и *Кривични законик* - са предвиђеним новчаним и затворским казнама, као и са хиљадама запослених контролора/ комесара по Србији утичу на грађане да **промене свест и мишљење**, као нпр:

чл. 6. ЗРР-а: **родно осетљив језик** јесте средство којим се **утиче на свест** оних који се тим језиком служе у правцу остваривања равноправности, укључујући **промене мишљења**;

чл. 37. ЗРР-а: Органи јавне власти и послодавци који, у складу са законима и другим прописима, обављају послове у области образовања и васпитања, науке и технолошког развоја **дужни су** да:

4) предузимају, у складу са законом, мере које обухватају:

(3) коришћење родно осетљивог језика, односно језика који је у складу са граматичким родом, у уџбеницима и наставном материјалу, као и у сведочанствима, дипломама, класификацијама, звањима, занимањима и лиценцама, као и у другим облицима образовно-васпитног рада;

чл. 44. *ЗРР-а,* који обавезује средства јавног информисања да приликом извештавања користе **родно осетљив језик** и да **развијају свест** о значају родне равноправности...

Ако су информације добро пренете, о промени свести говорио је више пута председник Вучић:

1) Дана 22. 02. 2013. године, поводом Дана државности и Дана војске, први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић био је на пријему у нашој амбасади у Берлину. Медији су забележили да је том приликом председник Вучић најавио: „**У Србији је потребна промена свести**". Поред бројних званица, на пријему је, изгледа, био присутан и тадашњи државни секретар Министарства одбране **Кристијан Шмит**.[105]

Иначе, Шмит се 01. 08. 2021. године, без сагласности СБ УН и без сагласности потписница Анекса 10 Дејтонског споразума *(Србије, Републике Српске, Хрватске…),* представио као Високи представник у БиХ. Република Српска га није прихватила уз напомену да је нелегалан, али то није била сметња да већ следећег месеца дође у Београд где га је примио председник Вучић.

105 http://berlin.mfa.gov.rs/lat/news.php.

2) Дана 06. 09. 2013. председник Вучић је истакао да је **за реформе у Србији – потребна реформа свести и понашања,** када је у хотелу ХАЈАТ, присуствовао састанку Америчке привредне коморе у Србији.

3) Дана 30. 12. 2013. године, у емисији Тешка реч на ТВ Пинк напоменуо је да: „**Суштина наших промена мора да буде промена наше свест**и...”

ПОНОВНА КАНДИДАТУРА АНЕ БРНАБИЋ

Уместо 26. 04. 2020. године, како је заказано, избори су због Корона вируса и епидемије померени за 21. 06. 2020. године. У изборној кампањи **нико није помињао** да ће Ани Брнабић бити поверен други мандат, нити да ће бити стављен ван снаге *Закон о равноправности полова*, да ће бити предложено усвајање закона о истополним заједницама и да Ана Брнабић неће прихватити предлог председника Вучића, који је потврђен једногласно на седници Главног одбора СНС-а, да се формира *Министарство за људска права,* ***равноправност полова****...*

Избори су окончани без учешћа опозиције, листа „Александар Вучић - За нашу децу” убедљиво је победила, освојивши чак **60,65** одсто од свих бирача који су изашли на изборе, или 188 мандата, а са коалиционим партнерима освојила је 231 од 250 посланичких мандата.

Неколико месеци по окончању избора, 5. октобра 2020. године, председник Вучић је саопштио Одлуку о предлогу кандидата за председника нове Владе. Напоменуо је да је Ани Брнабић дао предлог да се уведу два нова министарства - Министарство за људска права, **равноправност полова** и друштвени дијалог и Министарство за бригу о породици, деци и демографији, замоливши је истовремено да 50 одсто

чланова нове Владе чине жене и да бисмо тиме показали на делу како функционише **равноправност полова**.[106]

Да ли због најава из иностранства да би резултати избора могли бити спорни због неучествовања опозиције, или из других разлога, председник Вучић је 20. 10. 2020 године, или 8 дана пре избора нове Владе на челу са Аном Брнабић, најавио **одржавање нових** парламентарних избора најкасније **3. априла 2022**. године.

Тек 04. 02. 2021. јавност је могла да сазна да Влада неће предложити формирање Министарства за људска права, равноправност полова... по предлогу председника Вучића, него да ће предложити стављање ван снаге *Закона о* ***равноправности полова***, и да ће ставити на усвајање контрадикторан и неуставан *Закон о родној равноправности* (где жена није пол или биолошки идентитет, већ постаје друштвени појам или идентитет, равноправна са десетинама или стотинама других родних идентитета).

Тог дана Влада је промовисала свој План рада, којим је предвидела усвајање спорних закона за крај године. Медији су тада пратили хапшење Беливукове групе, па су ове важне и до тада непознате информације остале незапажене.

Ана Брнабић није прихватила ни другу молбу председника да се формира Министарство за људска права, **равноправност полова**…

У вези Нацрта закона о истополним заједницама, Високи савет судства изнео је **МИШЉЕЊЕ** да **Закон о истополним заједницама** није у складу са Уставом и Европском конвенцијом о људским правима.

Тим поводом, у интервјуу у ускршњем броју „Блица" од 01. 05. 2021. године, председник Вучић је истакао да је

106 https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/obracanje-predsednika-republike-srbije-29200.

дужан да штити Устав и да **неће потписати закон о истополним заједницама,** ако буде донет у Скупштини, јер би то било супротно члану 62. Устава. Оставио је могућност измене Устава како би се створио правни основ.

ПРЕДЛОГ ВЛАДЕ
од 26. 04. 2021. године за усвајање *Закона о родној равноправности* и стављање ван снаге *Закона о равноправности полова*

У Предлогу за усвајање ***Закона о родној равноправности - Low on Gender Equality***, Влада је обавестила Народну скупштину да је: *„министар рада, запошљавања и социјалне политике образовао, Решењем 119-01-1/2013 од 31. јануара 2013. године, Радну групу за припрему текстова Нацрта закона о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља над породицом. Током фебруара и марта 2013. године, Радна група је одржала две седнице на којима је прегледала превод текста Конвенције на српски језик, који је урадила Управа за родну равноправност Министарства рада, запошљавања и социјалне политике, и утврдила званични превод текста овог међународног/регионалног споразума чиме су се стекли услови да буде упућен у даљу процедуру сходно Закону о закључивању и извршавању међународних уговора.*[107]*”*

Полазећи од уверења да је дошло до нетачног и штетног превода речи „**gender**” (џендер) речју „**род**”, од Министарства за рад… Адвокатска Канцеларија Радић затражила је одговоре на питања: **ко је, када и на основу којих**

107 Службени лист СФРЈ, бр. 55/78, 2/89 и 47/89.

чињеница или доказа енглеску реч „**gender**" из члана 3. Истанбулске конвенције, заменио или превео речју „**род**"?

Дописом Број: 07-00-346/2023-05 од 30. јуна 2023. године Министарство нам одговара да је ступањем на снагу измена *Закона о министарствима* образовано ново *Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог,* које је преузело права, запослене, предмете, опрему, средства за рад и архиву – па наводе да је неопходно да се за добијање тражених информација обратимо надлежном Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог.

У допису од 12. 07. 2023. године, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог одговара нам да не поседује документа, архиву нити податке о превођењу „*Конвенције Савете Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици*" са енглеског на српски језик; да је материјал припремало тадашње ресорно министарство, да у Министарству за људска и мањинска права није запослено нити ангажовано ниједно лице које је било запослено у Управи за родну равноправност; да је Управа за родну равноправност образована 2008. године, а 2014. године престала да постоји.

УСВАЈАЊЕ
Закона о родној равноправности и стављања ван снаге Закона о равноправности полова

Дана 20. 05. 2021. Ивица Дачић је отворио Дванаесту седницу Првог редовног заседања Скупштине са Дневним редом: тач. 2. Закон о изменама и допунама закона о забрани дискриминације и тач. 3. Предлог Закона о родној равноправности. Седница је почела у 10:15 а завршена је у 00:00.

Изводи из дискусије:

Г. Чомић: Министар за људска и мањинска права и друштвени дијалог: „**ја тражим и предлажем и инсистирам да се напокон утврди равноправност мушкараца и жена**…"

„**Реч род садржи и реч жена и реч мушкарац**, зато што се ради о родној улози, једног или другог пола".

У вези са српским језиком каже: „Једино се **Одбор за стандардизацију језика** и пита. Дакле, једино они могу да кажу који наставци за именице које се граматиком српског језика мењају по роду, броју и падежу, треба да буду у употреби, да ли -ица, -шкиња, сви они наставци о којима одлучује Одбор за стандардизацију српског језика. Мали је проблем што то Одбор није обавио као посао, али обавиће, није проблем". (…) До сада, Одбор се није одлучио, па сам ја и министарка и министрица. Могу да будем и архитектица, могу да будем и архитекткиња, могу да будем шта год хоћу, пошто нису јасно прописани наставци за занимања у женском роду". (…) Чим Одбор изради **каталогизацију наставака** за женски род, одмах стављамо у законе све, али није урадио још, то је мало недостајуће и треба да уради темељно. Ево одмах да Вам кажем да ми изразито подржавамо и промовишемо све оно што ради САНУ која се целе јесени бави људским правима и дечијим, правима деце, правима жена".

Посланик **Ђ. Комленски** истиче примедбу да је категорија рода прилично недефинисана, да постоји седамдесетак могућих родова или стотинак и више како је поменуо посланик Зукорлић.

Одговарајући, Гордана Чомић каже: „Зато што је предмет ваше аргументације предмет другог закона чије се **полазне основе припремају у министарству** и о томе ће бити дру-

штвених дијалога треба ли или не. Дакле, да ли ћемо радити по Закону о планском систему преднацрт **закона о родном идентитету** или нећемо. То све што причате није предмет овог закона, него је предмет ако евентуално буде тог будућег закона, онда ћете и ви бити позвани да о томе кажете коју реч. Шта ће бити ако се у спорту то деси? Исто што је било када су жене тражиле да учествују у Олимпијским играма. Ништа се није десило, учествовале су и жене. (…) ако министарство дође до полазних основа уз ваше учешће, онда ће све то што вас брине бити предмет потпуно другог закона.

(…) Дакле, два закона пред вама су закони из Националног плана акције и закони из „**акија**", на које је **Србија саму себе обавезала још пре скоро пет година** и сама је од себе каснила изменама и допунама Закона о забрани дискриминације и Законом о родној равноправности. Та два закона су у оквиру **првог кластера** основна права и у оквиру некада отворених поглавља 23 и 24. Ако буде овог закона, он нема везе са „акијем" он има везе са разложним људима, као што сте ви, који виде да проблем постоји. Не тера вас Европа да доносите законе о **родном идентитету**, као што вас тера Европска унија да доносите законе **о истополним заједницама**. То је на овом друштву да одлучи хоће ли више правде у друштву или мање несреће за све своје припаднике или неће. Зашто – ако. О законима са „**аки**" листе нема – ако, то сте преузели као обавезу. Има само да делујете неозбиљно ако пробијете рокове сами од себе. Срећом, Србија је убрзала европске интеграције и потпуно је разумљиво што смо у једном тренутку ишли спорије него што смо сами себе проценили као да не знамо добро да планирамо и Србија ће у прописаним роковима ове године постићи све оно што је сама за себе прописала и ова два закона су укључена у то, као и други закони за

које сте ви кључни да их донесете. Закон о коме говорим – ако, и након дијалога нема везе са листом „аки".

Ђ. Комленски: „Једноставно, српским, најједноставнијом речником, левичарски, па ако хоћете и комунистички речено, јасно и гласно, ја после ове расправе морам да кажем – нисам чуо ни један једини добар разлог који би ме убедио да гласам за ова два закона. Ја ћу гласати, нажалост, против истих. Хвала."

Владимир Орлић: „Хвала вама. Пошто смо завршили претрес о свим амандманима, закључујем претрес закона у појединостима.

На тај начин је усвојен „**Закон о родној равноправности**" са званичним Владиним преводом: „**Law on Gender Equality"**, објављен 24. 05. 2021. у „Службеном гласнику РС", број 52, и ступио је на снагу 1. јуна 2021. године.

Током усвајања наведених закона председник Вучић и председник Владе Ана Брнабић нису били у Србији, коју су напустили 18. 05. 2021. одласком у иностранство *(БиХ, Крањ, Брисел, Праг…).*

СТРАТЕГИЈА ЗА РОДНУ РАВНОПРАВНОСТ ЗА ПЕРИОД 2021-2030.

Четири месеца по ступању на снагу Закона о родној равноправности, Влада је 14. 10. 2021. године усвојила најважнији стратешки и обавезујући акт: ***Стратегију за родну равноправност за период од 2021. до 2030.*** *(„Сл. гласник РС", бр.103/2021 од 14. 10. 2021),* којим је стављена ван снаге претходна, скоро истоветна ***Национална стратегија*** *усвојена 13. 02. 2009. године.*

Тим поводом Влада је издала и званично Саопштење у коме наводи: „Визија која се остварује Стратегијом

је родно равноправна Република Србија у којој су **жене и мушкарци, девојчице и дечаци**, КАО И **ОСОБЕ ДРУГАЧИЈИХ РОДНИХ ИДЕНТИТЕТА** равноправни, имају једнака права и могућности за лични развој, пружају равноправан допринос одрживом развоју друштва и преузимају једнаку одговорност за будућност".[108]

Неке речи, које су током протеклих 14 година биле неупадљиве и које се нису примењивале, као нпр: „**род**", „**родни идентитет**", „**родно осетљив језик**" и „**родно сензитиван језик**", сада представљају основ и обавезу за наше организовање. Примена тих нејасних речи, односно остваривање родне равноправности родно осетљивим језиком, за који не постоје речници, граматика, правописи, шифрарници и сл. у функцији је поништавања нашег националног идентитета, породице, наше православне вере, слободе исповедања вере и слично. Родна равноправност сада је обезбеђена новчаним казнама до 2.000.000,00 динара и затворским казнама до 5 година. Примену родне равноправности обезбеђује армија запослених и стотине организација, као нпр:

1)Општи надзор над остваривањем родне равноправности врши: Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог као и сва друга министарства у својој области.

2)Поред Координационог тела за родну равноправност и Савета за родну равноправност на нивоу Републике, закон обавезује све јединице локалне управе, као што су покрајина, градови, општине и градске општине, да оснују Савете за родну равноправност што је и учињено још пре две године.

3)За остваривање бриге о родној равноправности закон је обавезао и све органе јавне власти и сва друштва

108 https://www.srbija.gov.rs/vest/582820/usvojena-strategija-za-rodnu-ravnopravnost-od-2021-do-2030-godine.php

са преко 50 запослених да одреде по једно лице које ће се бавити овим питањима, израдом планова, подношењем годишњих извештаја и слично. Привредних друштава са преко 50 запослених у Србији има око 9.531.

4)Када Министарство за људска права добије годишње извештаје са терена, дужно је да их проучи и да их у року од 30 дана достави Влади Ане Брнабић.

ПРАВА ЖЕНА И МУШКАРАЦА, НЕ КАО ПОЛОВА ВЕЋ КАО РОДНИХ ИДЕНТИТЕТА

У члану 6. ст. 1. тачка 1) *Закона о родној равноправности*: „род означава друштвено одређене улоге, могућности, понашања, активности и атрибуте, које одређено друштво сматра прикладним за жене и мушкарце укључујући и међусобне односе мушкараца и жена и улоге у тим односима које су друштвено одређене у зависности од пола".

Иначе, у нашем језику та реч постоји вековима, али не са наведеним значењем. Од тако створене речи „род", настао је нпр. појам „родни идентитет". Тај појам код нас је уведен у више закона још 2009. године. Чак је предвиђена и казна затвора до 5 година за повреду права неког „родног идентитета". Међутим, до данас није објашњено шта значи тај појам.

Полазећи од става Владе, да званични превод Закона о родној равноправности гласи **LAW ON GENDER EQUALITY,** спорна реч „РОД" настала је вероватно као **нетачан** превод **нејасне** енглеске речи „**gender**", а појам „РОДНИ ИДЕНТИТЕТ" као нетачан превод новоствореног енглеског појма „**gender identity".**

КО ЈЕ, КАДА И ПО КОМ ОСНОВУ створио и дао називе наведеним појмовима није познато, а нема доказа да

је то учињено у сарадњи са: САНУ, Институтом за српски језик САНУ, Матицом српском и Одбором за стандардизацију српског језика.

У разумевању употребљених речи, посебан проблем је и тај што ни најбољи енглески енциклопедијски речници, као нпр. Webster из 1998. године, немају јасан опис појма „**gender**", док изведене појмове „**gender identity", „gender equality"** итд. не спомиње.

Употребом енглеских речи стиче се утисак да су мушкарци и жене, као биолошки појмови, истовремено и друштвени појмови (**gender identity**) равноправни, и то без било какве дискриминације са свим осталим родним идентитетима. То би значило да поред мушкараца и жена постоји још 72 „**gender identities"**, а то су:

(Agender, Abimegender, Adamas gender, Aerogender, Aesthetigender, Affectugender, Agenderflux Alexigender, Aliusgender, Amaregender, Ambigender, Ambonec, Amicagender, Androgyne, Anesigender, Angenital, Anogender, Anongender, Antegender, Anxiegender, Apagender, Apconsugender, Astergender, Astral gender, Autigender, Autogender, Axigender, Bigender, Biogender, Blurgender, Boyflux, Burstgender, Caelgender, Cassgender, Cassflux, Cavusgender, Cendgender, Ceterogender, Ceterofluid, Cisgender, Cloudgender, Collgender, Colorgender, Commogender, Condigender, Deliciagender, Demifluid, Demifluks, Demigender, Domgender, Duragender, Egogender, Epicene, Esspigender, Exgender, Existigender, Femfluid, Femgender, Fluidflux, Gemigender, Genderblank, Genderflow, Genderfluid, Genderfuzz, Genderflux, Genderpuck, Genderqueer, Gender witched, Girlflux, Healgender, Mirrorgender, Omnigender)[109]

Почев од јула 2022. године WHO - Светска здравствена организација обавештава јавност да ажурира свој Прируч-

109 https://www.medicinenet.com/what_are_the_72_other_genders/article. htm

ник из 2011. године тако што пол више није ограничен само на мушкарце и жене, већ постоји и интерсекс или **међупол**.

ОСПОРАВАЊЕ ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ

Високи савет судства је 20. маја 2021. године, на дан скупштинског одлучивања о усвајању Закона о родној равноправности и изменама Закона о забрани дискриминације, предао допис Народној скупштини и Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог наводећи:

Слобода говора и мишљења, те право на употребу језика, загарантовани су Уставом Републике Србије. Право на употребу језика не подразумева само право да мањинске групе користе свој језик, већ и право већине да користи свој језик у ситуацији када се формално правно покушавају наметнути другачија језичка правила. Тако би, рецимо, судије, уколико у својим одлукама не би користиле терминологију прописану у датом закону, већ стандардизоване појмове и речи, биле кажњене као и судови у којима врше функцију. Српски језик је либералан и развија се природно и према потребама и друштвеним токовима, а не догматски, насилним увођењем нових речи и кованица (као што је то случај са неким језицима у окружењу).

„Стога, Високи савет судства у потпуности подржава све примедбе које су већ истакнуте од стране Одбора за стандардизацију српског језика Српске академије наука и уметности, те овим путем упућује апел законодавном телу да те примедбе узме у обзир и наведени законски текст, или не усвоји или га повуче из процедуре јер је противуставан и de facto i de iure”

У саопштењу од 12. 05. 2021, ***Одбор за стандардизацију српског језика*** наводи: Влада директно залази у проблематику српског стандардног језика, јер прописује, чак под претњом казни, и употребу родно сензитивног језика. А нормирање употребе стандардног језика није нити може бити у ингеренцији Владе, него искључиво у ингеренцији језичке струке и науке. Одредбе Закона о родној равноправности супротни су са целом историјом норме српског књижевног језика, а самим тим и са његовим системским и структуралним правилима. Овај Закон је несумњиво ЗАКОН ПРОТИВ СРПСКОГ ЈЕЗИКА.

Дана 11. 05. 2021. године, на дан када је заказао седницу на којој је предвиђено усвајање спорних закона, **Адвокатска Канцеларија Радић** затражила је од Ивице Дачића председника Народне скупштине да не ставља на дневни ред усвајање тих закона, наводећи да за то не постоји правни основ, да је у току усвајање Грађанског законика на коме се радило 14 година.

СТАВОВИ ВЛАДЕ И НАДЛЕЖНИХ СКУПШТИНСКИХ ОДБОРА У ВЕЗИ ЛЕГАЛНОСТИ ЗАКОНА

- 29. 04. 2021. године, одговарајући на примедбе о неуставности предложеног закона, Ана Брнабић је истакла: „**Закони су у потпуности у складу са Уставом и нашим друштвом, нашом отвореношћу”**… у духу са традицијом нашег народа... да је питање родне равноправности важно за друштво итд.

- 17. 05. 2021. Одбор за уставна питања обавестио је Народну скупштину да је Предлог закона о родној равноправности, који је поднела Влада, у складу са Уставом

и правним системом Републике Србије. Седници је председавала председница Одбора Јелена Жарић Ковачевић, а присуствовали су и чланови и заменици чланова Одбора: Тома Фила, Миленко Јованов...

- 17. 05. 2021. на 14. седници **Одбора за европске интеграције** предлоге закона образложиле су представнице Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, државна секретарка Мина Роловић Јочић и пом. мин. Нина Митић: **Предлог Закона о родној равноправности** подразумева једнака права, одговорности и могућности, равномерно учешће и уравнотежену заступљеност **жена и мушкараца** у свим областима друштвеног живота, једнаке могућности...

СТАВОВИ ОРГАНА ЈАВНЕ ВЛАСТИ
двадесетак месеци након усвајања и примене Закона о родној равноправности

У вези ставова надлежних институција, посебно у делу који се односи на примену „родне равноправности", „родних идентитета" и „родно осетљивог језика" наша Канцеларија добила је следеће одговоре:

- *од **Министарства за информисање и телекомуникације***: „Министарство информисања и телекомуникација настоји да користи и подстиче коришћење „родно осетљивог језика" у службеној преписци."

- *од **Министарства за бригу о породици и демографију***: по чл. 49. Закона, Министарства надлежна за образовање, васпитање и здравље, за бригу о породици и демографију, као и јавне установе образоване у тим областима, дужни су да обезбеде да све **жене и мушкарци, као и**

девојчице и дечаци, под једнаким условима имају право на приступ лако доступним информацијама, образовању и услугама, у складу са старосном доби, које се односе на сексуалност, контрацепцију, планирање рађања, брачни и породични живот, посебно узимајући у обзир положај **лица из осетљивих друштвених група**.

Према чл. 6. тач. 2. Закона – **у осетљиве друштвене групе** спадају и групе лица које се због **родног идентитета**... налазе у неједнаком положају.

У Саопштењу од 14. октобра 2021. Влада наводи: визија која се остварује Стратегијом за родну равноправност од 2021. до 2030. године је родно равноправна Република Србија у којој су жене и мушкарци, девојчице и дечаци, као и ОСОБЕ ДРУГАЧИЈИХ РОДНИХ ИДЕНТИТЕТА равноправни, имају једнака права и могућности за лични развој (…).[110]

Према чл. 10. Закона: Посебне мере за остваривање и унапређивање родне равноправности су активности, мере, критеријуми и праксе у складу са начелом једнаких могућности којима се обезбеђује равноправно учешће и заступљеност **жена** и **мушкараца**, посебно припадника осетљивих друштвених група, у свим сферама друштвеног живота и једнаке могућности за остваривање права и слобода.

Посебне мере, у складу са општим мерама прописаним овим и другим законима, одређује и спроводи орган јавне власти и послодавац.

Посебним мерама мора се обезбедити, нпр. тач. 6) употреба родно сензитивног језика како би се утицало на уклањање стереотипа при остваривању права и обавеза жена и мушкараца;

110 https://www.srbija.gov.rs/vest/582820/usvojena-strategija-za-rodnu-ravnopravnost-od-2021-do-2030-godine.php

- *од* ***Министарства здравља***: Министарство поступа у складу са позитивним правним прописима Републике Србије, а између осталог и у складу са Законом о родној равноправности и Законом о забрани дискриминације. Закон о родној равноправности дефинише да родна равноправност подразумева једнака права, одговорности и могућности, равномерно учешће и уравнотежену заступљеност жена и мушкараца у свим областима друштвеног живота, једнаке могућности уз уважавање биолошких, друштвених, културолошки формираних разлика између мушкараца и жена и различитих интереса, потреба и приоритета жена и мушкараца приликом доношења јавних и других политика и одлучивања о правима, обавезама и на закону заснованим одредбама, као и уставним одредбама. Такође, Уставом Републике Србије као највишим актом, јемчи се равноправност жена и мушкараца.

- *од* ***РЕМ – Регулаторног тела за електронске медије:*** „Приликом употребе родно осетљивог језика Регулатор користи 'Приручник за употребу родно осетљивог језика' који се налази на званичном порталу Координационог тела за родну равноправност чији је оснивач Влада Републике Србије". „Имајући у виду наведене законске одредбе пружаоци медијских услуга биће дужни да користе родно осетљив језик од 01. јуна 2024. године, с обзиром да је Закон о родној равноправности ступио на снагу дана 01. јуна 2021. године".

- *од* ***Повереника за заштиту равноправности:*** подсећа на „начелни став ове институције, да примену и увођење родно сензитивног језика не могу спречити покушаји да се под изговором правних нејасноћа жени не призна улога коју има у друштву, те да је родно сензитиван језик већ заживео, јер млађе генерације без проблема прихватају и изговарају до јуче типично „мушка" занимања у жен-

ском роду – војникиња, кадеткиња, психолошкиња, научница, републиканка, инжењерка и слично, као и да српски језик, на чијој заштити многи инсистирају, одувек познаје род, број и падеж".

- *од* ***Министарства просвете:*** „Министарство просвете у свом раду користи ћирилично писмо и српски језик уз поштовање правописних и граматичких правила нашег језика".

- *од* ***Министарства културе***: „Министарство културе службену преписку заснива на важећим прописима Републике Србије који регулишу ову материју, као што су Закон о службеној употреби језика и писма,[111] Закон о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма.[112]

- *од* ***Српске академија наука и уметности:*** Према Правилнику о употреби језика у Српској академији наука и уметности (који је доступан на интернет страници САНУ), у САНУ се у свим облицима званичне комуникације унутар Србије, укључујући и службену електронску пошту, употребљава српски језик и ћирилично писмо.

- *од* ***Института за српски језик САНУ***: Институт се у раду и службеној преписци придржава важећих прописа и одлука Одбора за стандардизацију српског језика. Указујемо на чињеницу да је Уставом Републике Србије као највишим правним актом Републике Србије прописано да су у Републици Србији у службеној употреби српски језик и ћириличко писмо. Уставом је регулисана и хијерархија домаћих и међународних општих правних аката тако што је прописано да сви закони и други општи акти донети у Републици Србији морају бити сагласни са Уставом (члан 195. Устава Републике Србије).

111 „Службени гласник РС", бр. 45/91 – 48/18.

112 „Службени гласник РС", бр. 89/21.

Грађа (архивска или теренска дијалекатска) коју Институт поседује и која је настала у раду Института не подлеже изменама, јер би то било незаконито и неетично. Истовремено подсећамо да је забрањена ретроактивна примена права, при чему Законом о родној равноправности научним институтима није наметнута обавеза у циљу спровођења општих и посебних мера у циљу остваривања и унапређивања родне равноправности.

Што се тиче родних идентитета: „Није нам познато на колико 'родних идентитета' се примењује Закон о родној равноправности"

- од ***Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог***: „...овај орган државне управе, као и други обвезници назначени у закону, дужни су да примењују одредбе овог закона, укључујући и родно осетљив језик који је у члану 6. тачка 17) тог закона дефинисан на следећи начин: '**родно осетљив језик** јесте језик којим се **промовише равноправност жена и мушкараца** и средство којим се **утиче на свест** оних који се тим језиком служе... "

„Увођење родно осетљивог језика захтева извесно усаглашавање потребне регулативе од стране надлежних органа и институција (речници, граматике, правопис, кодекси шифара за образовне профиле, кодекс шифара за професије односно занимања и сл.) <u>како би се створили услови за коришћење</u> родно осетљивог језика, односно језика који је у складу са граматичким родом".[113]

113 ***<u>Напомена:</u>***
Министарство је сачинило предлог Нацрта закона о родној равноправности и ставило га је на „електронску" јавну расправу од 26. 02. до 17. 03. 2021. године. Према том Нацрту:
1) род означава друштвено одређене улоге, понашања, активности и атрибуте, које одређено друштво сматра прикладним за жене и мушкарце.
У току „јавне расправе", „**Дечији фонд Уједињених нација –**

- од **Министарства за европске интеграције**: Доношење закона о истополном партнерству, Закона о родној равноправности, Закона о изменама Породичног закона и Закона о изменама Закона о забрани дискриминације **не представља обавезу** према Европској унији, стоји у допису Број: 011-00-1/2021-05/11 од 22.3.2023. године са потписом проф. др Тања Мишчевић.

ЗАКОНСКЕ ОБАВЕЗЕ
до 20. 05. 2024. године

ЗАКОН О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ *(„Сл. гласник РС", бр. 52/2021)*

Члан 73 - Усклађивање и доношење аката

Примена родно осетљивог језика из члана 37. став 1. тачка 4) подтачка (3), као и из члана 44. став 3. овог закона ступа на снагу три године након доношења овог закона (20. 05. 2024).

Члан 37. Област образовања, васпитања, науке и технолошког развоја

став 1. тачка 4) подтачка (3) гласе:

Органи јавне власти и послодавци који, у складу са законима и другим прописима, обављају послове у области

UNICEF" предложио је да се поменута дефиниција појма „род" редефинише и да гласи:
„род означава друштвено одређене улоге, могућности, понашања, активности и атрибуте, које одређено друштво сматра прикладним за жене и мушкарце **укључујући и међусобне односе** мушкараца и жена и улоге у тим односима које су друштвено одређене зависно од пола"
Министарство је тај предлог прихватило без примедби па је на тај начин предлог постао саставни део Закона о родној равноправности. Тако су, предлогом Дечијег фонда, озакоњени „односи" између мушкараца као и „односи" између жена.

образовања и васпитања, науке и технолошког развоја дужни су да:

4) предузимају, у складу са законом, мере које обухватају:

(3) коришћење родно осетљивог језика, односно језика који је у складу са граматичким родом, у уџбеницима и наставном материјалу, као и у сведочанствима, дипломама, класификацијама, звањима, занимањима и лиценцама, као и у другим облицима образовно-васпитног рада.

Члан 44. - Родна равноправност у области јавног информисања

ст. 3: Средства јавног информисања дужна су да приликом извештавања користе родно осетљив језик и да развијањем свести о значају родне равноправности доприносе сузбијању родних стереотипа, друштвених и културних образаца, обичаја и праксе засноване на родним стереотипима, дискриминације на основу пола, односно рода и других личних својстава, као и родно заснованог насиља, насиља у породици и насиља према женама.

ИНИЦИЈАТИВЕ УСТАВНОМ СУДУ

Сматрајући да је усвајањем *Закона о родној равноправности* дошло до повреде Устава, више међународних прописа и око тридесетак закона – одмах по ступању на снагу *Закона о родној равноправности* АДВОКАТСКА КАНЦЕЛАРИЈА РАДИЋ поднела је Уставном суду иницијативе за оцену уставности: *Закона о родној равноправности, Закона о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације, Кривичног законика и Закона о ратификацији „Истанбулске конвенције”* и предлог да Суд, због далекосежности штетних последица и важности покренутих пита-

ња, до окончања поступка, обустави примену поменутих прописа, као и **да одржи јавну расправу.**

Напомене ради, очекивана јавна расправа о спорним законима практично није ни одржана. То што је грађанима омогућено да се изјашњавају електронским путем, у време када је већ заказано понављање избора и у ситуацији када је Скупштина без опозиције, нису услови који би могли да се сматрају јавном расправом о стратешким законима којима се мења национални идентитет.

Прилози:

1 - Списак 74 ђендера:

https://www.medicinenet.com/what_are_the_72_other_genders/article.htm).

*2 - **Gen-der** – значење речи у Webster's енциклопедијском издању из 1998. године, са преводом*

3. Вуков Српски рјечник 1852

Маја Митић[114]

НЕДЕФИНИСАНИ ПОЈАМ „РОД”

Закон о родној равноправности неуставно уводи нејасан и недефинисан појам рода и под претњом кажњавања штити све облике рода, а да нико не зна који су то облици. Закон уводи најширу равноправност, не само мушкараца и жене, као биолошких појмова, већ уводи родну равноправност свих родних идентитета. Жена из Закона о равноправности полова, који је важио до ступања на снагу Закона о родној равноправности, сада је постала равноправна са свим осталим родовима или родним облицима. Закон је супротан одредбама чланова 15. и 62. Устава јер Устав Србије не познаје термин „родна равноправност”, већ само термин „равноправност жена и мушкараца”.

Закон је правна превара, јер је равноправност полова ушла у наше законодавство још Уставом ФНРЈ донесеним 31. јануара 1946. године. Нико после тога равноправност није доводио у питање. И сви наредни устави прокламовали су равноправност мушкараца и жена. Са аспекта права равноправност је постигнута пре више од 60 година.

Оно за шта се многи секретаријати за родну равноправност кроз овај закон залажу јесте раздвајање пола и рода, што је противуставно. Интенцију законодавца да раздвоји пол и род видимо код дефинисања насиља, те закон издваја родно заснивано насиље и насиље над женама. Најбољу ан-

114 Адвокат

трополошку описну дефиницију родно заснивaног насиља, по мом мишљењу, дао је Високи комесар Уједињених нација за људска права 1993. године: „Родно засновано насиље укључује насиље над женама које може довести до физичке, сексуалне, или психолошке повреде жена, претње, присиле или лишавања слободе у јавном или приватном животу, укључујући и насиље у породици, злочине почињене у име части, злочине почињене у име страсти, трговине женама и девојкама, традиционалне праксе као што је сакаћење женских гениталија, рани и присилни бракови, женски инфантицид, насиље и смрт у вези са миразом, насиље везано за сексуалну и економску експлоатацију." Дефиниција дата у Закону о родној равноправности одступа од ове општеприхваћене дефиниције. С тим у вези, сматрам да је родно засновано насиље, заправо насиље над женама јер у већој мери погађа жене, те наглашавам да не може постојати родно засновано насиље и насиље над женама, какво раздвајање законодавац уводи и дефинише кроз закон.

Даље, истичем бројност решења која би могла да се анализирају, али на овом месту нећу улазити у анализу свих одредби нашег законодавства, већ ћу указати на нека решења која се односе на промовисање и заштиту принципа родне равноправности, односно на забрану дискриминације. Постојећа решења само потврђују становиште о непотребности увођења Закона о родној равноправности у наш правни систем, јер су многи институти већ регулисани постојећим законима.

У Србији је насиље у породици инкриминисано чланом 194 Кривичног законика РС, а забрањује га и Породични закон, који уједно предвиђа мере заштите од насиља у породици и поступак за њихово изрицање. Инкриминација садржана у Кривичном законику препознаје само психич-

ко и физичко насиље, док се у случају сексуалног насиља у породици примењују одредбе којима се инкриминишу сексуални деликти. Са друге стране, дефиниција насиља у породици садржана у Породичном закону је нешто шира, те поред психичког и физичког укључује и сексуално насиље.

Чланом 128. Кривичног законика предвиђено је посебно кривично дело под називом повреда равноправности, којом се обезбеђује заштита равноправности. Казном затвора до три године казниће се онај ко због националне или етничке припадности, припадности раси или вероисповести или због одсуства те припадности или због разлика у погледу политичког или другог убеђења, пола, језика, образовања, друштвеног положаја, социјалног порекла, имовног стања или неког другог личног својства, другоме ускрати или ограничи права човека и грађанина утврђена Уставом, законима или другим прописима или општим актима или потврђеним међународним уговорима или му на основу ове разлике даје повластице или погодности. Даље се Законом о раду експлицитно забрањује дискриминација лица које тражи запослење, као и запослених с обзиром на њихово лично својство, под којим се, између осталог, подразумева и пол. Поред тога, Закон о раду експлицитно забрањује и узнемиравање и сексуално узнемиравање.

У Закону о основном образовању и васпитању као један од циљева образовног процеса наводи се развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне и узрасне равноправности и толеранције. У члану 20. Закона о здравственој заштити дефинише се начело правичности здравствене заштите, које се остварује забраном дискриминације приликом пружања здравствене заштите по освову расе, пола, старости, националне припадности, социјалног порекла, вероисповести, политичког или другог убеђења,

имовног стања, културе, језика, врсте болести, психичког или телесног инвалидитета. У циљу повећања учешћа жена у јавном и политичком животу значајна је одредба Закона о избору народних посланика која предвиђа да на изборној листи буде 40% припадника мање заступљеног пола.

Из напред наведених примера је јасно да није намера законодавца успостављање равноправности и равномерне заступљености полова, јер таква равноправност и равномерна заступљеност већ постоје у нашем правном систему, много пре Закона о родној равноправности. Намера је да се кроз Закон о родној равноправности заправо, на мала врата, уведе агресивна родна идеологија која за циљ има промоцију ЛГБТ и у крајњој линији разбијање породице. Као доказ да постоји реална опасност од такозване родне идеологије цитираћу изјаву др Биљане Стојковић која је о родној равноправности рекла да је то „Нови феномен", један процес који још увек није довољно описан и развијен ни у светским организацијама.

Због свега наведеног потребно је ставити ван снаге Закон о родној равноправности јер је препун термина који нису научно признати нити вредносно неутрални и који потичу из тзв. Теорије рода: родни стереотипи, родне предрасуде, деконструкција родних стереотипа, родно буџетирање, нарочито стога што правни систем не препознаје овакве социолошко-психолошке термине и институте.

Не желећи да спекулишем шта стоји иза накарадне дефиниције речи род и целог Закона о имагинарним родовима које власт жели да имплементира у будућности и њиховој међусобној равноправности, позивам законодавца да нам да један пример новог рода који има намеру да дефинише на основу Закона о родној равноправности.

Др Андреј Митић[115]

НАМЕТНУТИ АНТИУСТАВНИ ИДЕОЛОШКИ ЏЕНДЕР-ЗАКОН МОРА БИТИ СТАВЉЕН ВАН ПРАВНЕ СНАГЕ

Најпре би се требало одредити према ономе чему ми данас присуствујемо, у чему ми данас учествујемо. Наиме, у филозофском смислу, овој данашњој акцији можемо приступити из перспективе филозофског концепта *догађаја* или *event*-а. Ово што ми данас чинимо јесте *догађај* или *event* у филозофском смислу. То значи да он производи једну нову реалност, једну нову дискурзивну ситуацију. У природи догађаја је да производи нешто *ново*, нешто што раније није било презентно, да укључује нешто што је раније бивало искљученим, и то видимо по структури данашње аргументације, по начину излагања, по њеном садржају – ми видимо да српско друштво није имало прилику да на овај начин, одговорно, из различитих теоријских позиција, говори о овој теми.

Зато је овај скуп данас *догађај*. Јер догађај увек има ту потенцију да генерише нове опције. Ми сада овде нудимо један нови језик, један алтернативни језик који дестабилизује хијерархију која је нормализована у нашем друштву. А са овим „законом" се ради о томе да се жели да нормализује једна *идеологија*, која се служи једном вештачком и наметнутом језичком конструкцијом и која тако покуша-

115 Дипл. филозоф, доктор правних наука

ва да креира једну друштвену стварност по новом тоталитарном моделу. Она се, дакле, нормализује овим „законом" и ми сада овде покушавамо да понудимо једну другачију дискурзивну контрастратегију у односу на тај опасан покушај, једну нову темпоралност, ако хоћете. Догађај ствара и *нове субјекте* које траже признање за своје ставове. То је оно што систем не може да укалкулише, али ће са тим морати од сада да рачуна.

А у бадјуовској филозофској концептуалној директиви, сваки *догађај* мора да произведе и неку *одлуку*. То значи, да би данашња иницијатива постала догађајем у правом смислу, ми морамо и да *одлучимо* о нечему данас.

Зато би мој предлог био да та *одлука,* у смислу закључака скупа буде *захтев да се „Закон о родној равноправности" стави ван правне снаге.* Овај *догађај* треба да произведе ту врсту *одлуке.* Онда ће та одлука произвести нове *догађаје.*

Моји аргументи за ту инструкцију су следећи.

Само летимичан увид у структуру аргументације доносиоца овог „закона", и начина његовог доношења, говори да је он *наметнут српском друштву*.

У правном смислу, овај „закон" је *антиуставан*. Треба одмах довести у питање „саморазумљивост" појма „рода" као нормативно-вредносне претпоставке овог закона, а који је заправо један идеолошки конструкт који представља вануставну, а по свом бићу антиуставну категорију. Он је у директној колизији са чл. 15. Устава Републике Србије којим „држава јемчи равноправност жена и мушкараца", затим са чл. 46 Устава, којим се јемчи „слобода мишљења и изражавања", чл. 50 који гарантује да „у Републици Србији нема цензуре", као и чл. 73, којим се штити „слобода научног и уметничког стваралаштва". Поред тога, „Закон о употреби српског језика у јавном животу и заштити и

очувању ћириличког писма" усвојен 15. септембра 2021. године, према члану 7, тачки 6, стипулише да „стандардизација српског језика мора бити заштићена од идеолошких и политичких покрета". Дакле, у правном смислу, овај „закон је *антиуставан* и *нелегалан*. Зато га треба одбацити.

Даље, овај „закон" је *нелегитиман.* Он је донесен у једној нелегитимној процедури. У *политичком* смислу, њега је донео један режим, у нелегитимном сазиву једне Народне Скупштине без опозиције, са очигледним демократским дефицитом, практично једнопартијски, без претходно спроведеног правог друштвеног дијалога, нити праве јавне расправе у самом српском законодавном телу. Дакле, „испод жита", уз одсуство јавности, заобилажењем суверене воље српског народа, и без демократске легитимације, донет је један „закон", а заправо окупациона наредба, штавише сет идеолошких закона у широј окупационој формули, који потенцијално има разарајуће последице по српску народну заједницу и српско друштво у целини.

А да није било правог друштвеног дијалога нити доношења „закона" у стандардној демократској процедури, сведочи и покушај „Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог" да се сада организацијом квази „друштвеног дијалога" у убрзаном низу надзираних сесија *postfestum* попут оних у Београду, Новом Пазару и Новом Саду, спроведе накнадна легитимација једног „закона" који није донесен у легитимној процедури, и да медијски привид поправљања демократског дефекта који је у овај закон учитан од самог старта. Овај „закон" због тога није могуће спровести, јер кључне српске институције не желе да га спроведу. Отуд „неуроза закаснелости" Министарства коју оно намеће сада читавом друштву. То је неприхватљиво. Дакле, овај „закон" је *нелегитиман*, и треба га одбацити.

На трећем нивоу аргументације, желим да укажем на следећу чињеницу: овај „закон” је *идеолошки*, par excellence. Имамо овде парадигматски пример једног идеолошког закона. То је оно што треба истаћи, а што у српској јавности није препознато на начин како би требало. Једним „лукавством трансхуманог ума» хегелијански изречено и иронијски интонирано, овај „закон” се у јавности представља у циљу тобожње „заштите жене” илити „једнакости полова”. Међутим, да је циљ овог закона заштита и равноправност жене и мушкарца, довољно је било да остане на снази „Закон о равноправности полова”, зар не. Међутим, не, уводи се кроз концепт „рода” једна нова идеологија, џендер-идеологија, као део једне трансхумане хегемоније која укида и сам појам жене, противи се самој идеји жене као такве.

Јер данас, у ери трансхуманизма који би да постане обавезујућа норма за српско друштво, када свако може бити жена захваљујући трансхуманом концепту флуидног џендера, онда бити жена више и није тако важно у њиховој визури, о чему сведочи и овај наметнути закон. Због тога смо ми против овог закона. Не зато што смо против заштите жене, већ управо у име заштите жене. Али ми не желимо да дозволимо да се у српско друштво на мала врата уводи антиуставни појам „рода”, који негира појам жене у свом бићу и уместо њега нуди отворену лепезу родова који притом нису дефинисани, док нас законски обавезују да их поштујемо и на нивоу језика, уз претњу врло оштрих санкција. То је врхунски цинизам који лежи у темељу овог „закона” Јер, појам „родне равноправности” превод је „gender equity”, и само језичком манипулацијом, и ако хоћете злоупотребом се овде „род” тј. у новом идеолошком трансхуманом дискурсу „џендер” употребљава синонимно са биолошким полом у српском језику.

Међутим, ми смо суочени са опасном чињеницом да се антиуставним концептом „рода” на мала врата уводи „џендер-идеологија” као ОБАВЕЗУЈУЋА за српски народ и друштво уз предвиђање оштрих санкција за непоступање по новим правилима „родно осетљивог језика”, те право име овог закона треба да буде у складу са његовом интенцијом – „Закон о џендер равноправности”, јер он нема намеру да штити равноправност жена и мушкараца што би било у складу са Уставом, већ равноправност „џендера” и мушкараца, што је неприхватљиво. Највеће лукавство трансхуманог ума, види се у гесту да се концептом „рода” замени женски пол, и тако отвори могућност идеолошке злоупотребе неслућених размера.

Дакле, управо је увођење идеолошког концепта „рода” и његово *наметање* кључна интенција „законодавца”. Иза њега стоји озбиљна логистика и институционална инфраструктура: политичка, медијска, финансијска, системска подршка у сваком смислу, и он се маскира говором „мањине”, говором слабости, док се, заправо, ради о једном хегемонијском дискурсу, владајућем дискурсу, према коме смо ми данас дужни да се одредимо, а као најважнија ствар јавља се да смо дужни да демаскирамо идеолошку основу овог „закона” и његову скривену пројекцију да врши трансформацију културолошког кода српског народа и уподоби га трансхуманом друштвеном моделу, тоталитарном до сржи.

Овај „закон” разуме се, има своју филозофску основу у радикалном феминизму, у филозофији, пре свега, Џудит Батлер, која се обрушује на сам појам жене. Закон о џендер-равноправности појављује код нас у ширем контексту епохе трансхуманизма коју живимо, која свој епицентар данас има на колективном Западу, али прети, као што видимо и да загосподари и свим другим деловима света.

Да је овде реч о идеологији, видимо уколико пођемо од полазне претпоставке да је свака идеологија, најпре, представа о човеку. Из сваке идеологије стоји одређена антрополошка позиција. Било да је реч о либерализму, левим идеологијама или конзервативизму, увек се у крајњој линији одређује, шта је то човек и каква је његова природа. И овај „закон", и ова трансхумана идеологија чији је он израз, итекако о томе говоре. Међутим, оно што она чини јесте да трансцендира појам човека. За њу је традиционални човек, како га је Бог дао, достојан презира. Зато они конструишу транс-хуману пројекцију људскости, нешто што треба да надиђе људску природу, другим речима да створи „новог човека". Тврдим да је ово дискурс и идеологија новог нацизма у овом смислу. Она проширује појам човека, а заправо укида појам човека каквог познајемо. Не само човека, већ и мушкарца, жене, традиционалне породице. То је нормативно полазиште и вредносно упориште ове антихуманистичке идеологије, па и нашег несрећног „закона" у покушају.

Ми немамо у овој новој друштвеној парадигми ни „људски род" више какав познајемо. Овде се заговарају људски *родови-џендери*, који треба да супституишу један генерички појам људског рода. У том идеолошком склопу сугерише се низ различитих родова-џендера чији се број шири до апсурда, а овај закон треба да отвори правни и концептуални улаз за институционализацију једног таквог инжињеринга, тј. насиља над здравим разумом.

Когод узме овај „закон" у руке, и стварно га прочита, он мора да помисли да је реч о шали. Дакле, нико озбиљно не може да узме једну овакву правну конструкцију, посебно онај део који се тиче санкција, где се потпуно произвољно, друштвено неодговорно и у маниру најгоре полицијске државе, нормирају казне за кривична дела која не постоје,

нити по Уставу могу постојати, и то на начин да се уводи цензура, и то не на мала, него на велика врата у Србију.

На овај начин, „Министарство за мањинска права и друштвени дијалог" постаје једно супер-министарство. Преузимајући на себе улогу Врховног Цензора, оно постаје не „министарство за друштвени дијалог", већ Министарство Истине, из најгорих тоталитарних система, или још прецизније Министарство Пост-Истине, јер овде истина више није и важна, она не представља вредност у новом тоталитарном поретку над којим стражари наречено министарство које би да врши биополитички надзор над сувереним телом нације у име лево-либералних глобалистичких елита. Све што ово министарство занима јесте да спроведе ову идеологију на сваки могући начин и по сваку цену. А она није мала. Улог су наша деца и њихова будућност.

Желим да истакнем да није спорно да у једном друштву постоје конкурентни идеолошки модели, па и у српском друштву. Међутим, *проблем је што овај идеолошки модел кроз овај Закон о родној равноправности постаје обавезујући за српско друштво.* То је неприхватљиво и то треба јавно и отворено рећи. Ви не можете у једној нелегалној и нелегитимној процедури уводити и наметати један закон који ће прописивати драконске санкције и тиме уводити читаво друштво у једно стање колективне анксиозности, кривице, страха и дрхтања, шта ће смети да се изговори. Да ли ћу ја, од следећег јуна 2024. године, рецимо, бити кажњен уколико јавно не титулишем у складу са наредбом „родно осетљивог језика" - „филозофкиња" колегиницу, која можда чак и не жели да буде на тај начин именована, што је посебна тема. То је апсурдно. То не може бити.

Јасно је и доносиоцима овог закона да овај институционални блеф над српским друштвом не може проћи. Овај

„закон” мора бити повучен. Српски народ не жели да се над њим спроводи ова правна и друштвена тортура. Треба донети потпуно нови закон, у складу са Уставом који ће на адекватан начин третирати равноправност мушког и женског пола, што јесте друштвена вредност и не може бити спорно. Али јесте спорно мењати „женски пол” за лепезу трансхуманих родова и то не сме проћи. Дакле, овај закон је идеолошки, и наметнут је притиском елита у име трансхумане, а дубоко антихумане, идеологије леволибералних елита и њихових следбеника у Србији. Зато га треба одбацити.

Даље, о неприхватљивости овог Закона о родној равноправности најбоље сведочи став званичне науке у Србији. Против њега су се недвосмислено изјаснили САНУ, Одбор за стандардизацију, Матица Српска, све катедре србистике у Србији, Републици Српској и Црној Гори, са јасним ставом да овакав захтев о облигаторној употреби исконструисаног језичког идиома подразумева језички инжењеринг и директан уплив идеологије у језик, и да је у супротности са језичком нормом из много разлога. О њега су се оглушили „законодавци” џендер-комесаријата. Беспредметно је након континуиране научне аргументације, чији смо део и данас чули од најеминентнијих стручњака, и неукусно даље узимати у разматрање да ли је све ово противно норми српског језика или није. Јесте, каже српска наука. Све институције, сви органи су се одредили око тог питања. А неко је, замислите, узео себи за право, да се оглуши о мишљење врхунске научне компетенције. За њих није битно мишљење САНУ, Одбора за стандардизацију српског језика, није битна Матица Српска, није битно мишљење филолошких департмана за српски језик у Београду, у Нишу, у Новом Саду, у Крагујевцу, у Источном Сарајеву, у Бањалуци, у Никшићу... Ништа то није битно.

Шта је битно? Џендер-комесаријат који има намеру да седи у сваком министарству и да прописује свима нама казне у односу на њихову конструкцију новог српског језика, а све у складу са нормама новог трансхуманог нацизма. Знате шта, то није могуће, нити ће бити могуће у држави Србији. И свако ко је учествовао у доношењу овог антихуманог и антисрпског закона то одлично зна.

На крају, а оно што је кључно, јесте да је духовно-морални садржај „закона" оно што је проблематично. Ми смо дужни да и о томе нешто кажемо. Морамо да кажемо нешто и о етосу српског народа, јер атак на њега представља отворену интенцију овог „закона". Да, и о појму традиције треба говорити у овом контексту. Да, и о традиционалним вредностима. Да и о хришћанским, па, и ако хоћете и да се нико због тога не вређа, о православним и светосавским вредностима на којима почива српски идентитет, српско друштво, српско поимање заједнице и уопште српски концепт живота.

Ја знам да је и сама реч „српско" забрањена данас практично у Србији. Ми смо, осећај је, практично већ у друштвеном прекршају увек када изговоримо реч „српско", али ја ћу узети слободу данас да је изговорим, и то више пута. Уз сав ризик да дођем под удар екстремистичке леволибералне кенсел-културе, а пошто је то већ случај, није ми тешко. Дакле, цео овај идеолошки наум јесте противан светосавском концепту живота, и у том смислу је неприхватљив. Да је томе тако, у Васкршњој посланици се о том питању одредио Његова Светост патријарх српски г. г. Порфирије, а у више наврата, такође, и Његово Преосвештенство епископ бачки г. г. др Иринеј (Буловић). То је друштвена чињеница, од значаја за српски народ и српску државу. Неко може да се оглушује и о ту чињеницу. Али та чињеница неће самим тим нестати.

Према томе, како правна, филозофска, идеолошка, културолошка, језичка и духовно-морална аргументација говоре у прилог захтеву да „Закон о родној равноправности" мора бити повучен и стављен ван правне снаге из пет разлога које сам овде понудио уваженом аудиторијуму скупа о „Последицама усвајања Закона о родној равноправности" у организацији СП Двери у Народној Скупштини Републике Србије (јер је неуставан и нелегалан, јер је нелегитиман, јер је идеолошки и наметнут, јер је против мишљења српске научне филолошке струке, јер је противан српском светосавском, православном и традиционалном поимању живота и супротан ставу наше СПЦ), износимо захтев да се „Закон о родној равноправности" одбаци и повуче из правног саобраћаја.

Др Стеван Гајић[116]

КОЛОНИЈАЛНО-РЕПРЕСИВНИ КАРАКТЕР НАСИЛНО НАМЕТНУТИХ ЗАКОНА

Претпостављам да организатори из Двери, када су ме позвали на овај скуп, нису знали да сам током докторских студија пре десетак година похађао *Сшудије рода* код професорке Даше Духачек, на којима сам први пут дошао у контакт са темом којом се данас бавимо. Између осталог, тамо сам се упознао са радом професорке Свенке Савић *Род и језик* и осталом литературом која се из угла радикалног феминизма бави питањем језика.

Постоји неколико проблема које имамо са предложеним Законом о родној равноправности. Пре свега, застрашујућа је и сама помисао прописивања законом начина на који су људи дужни да говоре и пишу, при чему за евентуалну *йоїрешну* употребу језика следе запрећене репресивне, казнене мере. Ваља подсетити да, уколико би такав закон био примењен, то ипак не би био историјски изузетак. Историјски пример који ми пада на памет јесте Француска која је после крваве буржоаске револуције насилно гушила мале језике репресијом над децом у школама и забранама употребе локалних језика и дијалеката, чиме је огњем и мачем успела да уведе париски дијалекат у целој Француској, касније и по читавом свету у својим колонијама. Слично,

116 Научни сарадник Института за европске студије и професор на Московском државном институту међународних односа Министарства иностраних послова Русије.

али свако на свој начин, понашале су се Холандија, Португалија, Шпанија и Велика Британија у својим колонијама, намећући правила колонизованом становништву.

Овде долазимо до суштине проблема са предлогом Закона о родној равноправности, посебно са оним делом који се тиче језика. За српско друштво понижавајући је колонијални карактер доношења оваквог закона. Импулс за овај и низ сличних законских предлога прво испољавају групе за притисак, затим неизабрана тела, то јест радне групе које саме себе прогласе позванима, све кроз процедуру која је крајње непрозирна. Када притисак уроди плодом, предлог неизабраних група за притисак улази у скупштинску процедуру, што није био случај само са предлогом закона о коме је данас реч. Оно што га, међутим, чини посебним јесте више него проблематичан конкретан сазив скупштине која је овај закон изгласала. У време доношења закона за њега је гласала практично једнопартијска, кенгурска скупштина, чедо избора без учешћа опозиције. Тај сазив Народне скупштине Републике Србије имао је само једног опозиционог посланика. Законодавно тело је у то време као машина усвајало све што му извршна власт наложи. Тако да већина посланика, који су попут статиста изгласавали законе и друге акте, вероватно није ни знала за шта гласа када је потврђивала спорни законски предлог о коме говоримо.

Суштина је да је закон донет недемократски и да уводи репресивну културу. Стиховима „Забрањеног пушења": „Данас свако зна да је глава само једна, данас свако зна пред ким пасти на кољена". Знају људи већ сада шта сме а шта не сме да се каже, аутоцензура у мишљењу, још више у јавном говору, на високом је нивоу, а увођењем и применом казнених мера притисак ће бити подигнут за још неколико степени. Тада би све што је у претходним излагањима поменуто,

а што већ постоји на Западу, нама дошло и убрзало би даље усвајање наметнутих репресивних закона. Једино што мислим да може спречити даљу деградацију слободе у Србији, ма колико сурово звучало, јесте рат на истоку Европе који посматрамо. Понашање политичких вођстава велике већине земаља Европске уније деградирало је политичку, економску и напослетку меку моћ ЕУ. Што се интереса велике већине грађана Србије тиче, хвала Богу на томе.

У суштини, имамо проблем са недостатком демократског легитимитета, сумњивом процедуром и колонијалним карактером закона. Једноставније речено, како нам није пало на памет стотинама година уназад да се овим бавимо, а сада одједном јесте? Франц Фанон (Frantz Fanon) нам даје одговор на ово питање: „Да би усвојио културу угњетача и препустио јој се, колонизовани човек је морао да плати данак. Између осталог, морао је да присвоји форме мишљења колонијалистичке буржоазије".[117]

Треба знати да ми нисмо једини којима напрасно падају на памет радикалне идеје о преуређивању друштвених односа. Заједнички садржалац за такве еурека тренутке јесте импулс стране силе који их подстиче. Навешћу као илустрацију пример који на први поглед нема везе са нашом ситуацијом. У Авганистану ислам постоји 900 година и све до 1996. године тамо ником није пало на памет да сруши статуе Буде у Бамијану. Није им падало на памет пуних девет векова, а јесте крајем 20. столећа, зато што су тада у Авганистану и деловима Пакистана, чији је ехо ширен и другде по централној Азији, Сједињене Државе промениле карактер домаћег ислама. У том подухвату кључну улогу играо је тексашки конгресмен Чарли Вилсон (Charlie

117 Fanon, F. (2017). *Prezreni na svetu* (prevod s francuskog originala: Damnés de la terre). Beograd: Fakultet za medije i komunikacije, str. 20.

Wilson), водећи лобиста наоружавања авганистанских муџахедина у рату против Совјета, односно ЦИА антисовјетског џихада познатог као „Операција циклон". Америчка влада је Авганистанцима, Пакистанцима и целом региону преко ЦИА унела једну другу врсту ислама, крајње нетолерантну, до тада непознату народима Авганистана, што је све одлично документовано у широко доступној литератури, посебно у књизи *Ратови духова* (Ghost Wars) Стива Кола (Steve Coll). Уз оружје и логистику, које је обезбеђивала ЦИА и њен локални партнер, пакистанска служба ИСИ под контролом војног диктатора Мухамеда Зиа ул Хака (محمد ضياء الحق), отваране су медресе у којима је под утицајем радикалних исламиста са Блиског истока ширена агресивна верзија ислама, дотад страног народима на тлу Авганистана. Тако су за мање од две деценије Паштунима напрасно почеле да сметају древне статуе Буде, толико да су их разнели артиљеријским гранатама.

Законодавац у Србији за сада није предвидео артиљеријску муницију против прекршилаца новоговора, али они би применом предложеног закона свакако морали да се суоче са репресивним последицама језичких прекршаја. Очигледно је и у нашем случају импулс за промену свести дошао са стране и начин на који се овакви закони доносе и култура која то промовише заиста тешко деградирају српско друштво. Логика иза доношења овако накарадног предлога јесте да нам се намеће колективна малолетност. Дакле, док не дође велики премудри бели човек са Запада да нам објасни, ми не знамо шта треба да радимо и како да живимо. Он је ту да нас, за наше добро, адекватно обучи/издресира, да би убудуће знали како се ко ословљава, а да случајно не бисмо погрешили ту је претња одмаздом која ће нас попут казни које трпи пас у Павловљевим експе-

риментима усмерити куда треба, пошто ћемо у супротном „фасовати" затвор.

Ипак, треба напоменути да колонизаторе неминовно чека (не)очекивана замка у виду потпуно супротног ефекта који изазивају својим арогантним поступцима. Сила и насиље колонизатора је слепа и репресија се само повећава до тренутка док не наиђе на достојан отпор. Речима Фанона: „Чим колонизовани човек почне да затеже своје окове, да забрињава колонисту, пошаљу му добре душе које му, на 'Конгресу културе', изложе специфичност и богатства западних вредности. Али кад год се помену западне вредности, код колонизованог човека се јави нека врста укочености, грчења мишића. У периоду деколонизације позива се на разумност колонизованих људи, нуде им се сигурне вредности, опширно им се објашњава да деколонизација не сме да буде корак уназад, да се треба ослонити на проверене, солидне, признате вредности. Међутим, догађа се да на говор о западњачкој култури колонизовани човек исуче мачету или се бар увери да му је при руци".[118]

Последњи чин у борби са друштвом које је решило да се обрачуна са колонизатором је колонизаторов трик у облику „борбе против насиља" којом само одлаже свој неминовни пораз од друштва на којем паразитира: „Колонијализам није машина која мисли, није тело обдарено умом. Он је насиље у природном стању и може да се поклони само пред још већим насиљем. У тренутку одлучујућег разрачунавања, колонијалистичка буржоазија, која је до тада остајала нема, ступа на сцену. Она уводи онај нови појам који је, право речено, творевина колонијалне ситуације: ненасиље".[119]

118 Ibid. str. 15-16.
119 Ibid. str. 30.

Др Владимир Димитријевић[120]

ГЛАС ЦРКВЕ ЈЕ ГЛАС РАЗУМА

Бјеж` у Цркву, Краљевићу Марко
Народна пјесма

МОНСТРУОЗНЕ ИДЕЈЕ ПРОТИВ ХРИШЋАНСТВА

Епископ бачки Иринеј дао је интервју „Политици", у коме је јасно рекао да је наметање тзв. „џендер идеологије" увод у будуће прогоне хришћана. Али, не само то: реч је о необољшевичком лудилу лажне идеологије. Он истиче: „Са становишта библијског учења идеја да се дечачићима у вртићу нуди да обуку хаљинице уместо панталоница како би сами могли да одлуче ког су пола, док их код куће чекају „двојица тата" или „две маме", монструозна је, чак демонска. Трагично је да се у последње време и код нас штампају књиге за школски, па и предшколски, узраст којима нашу децу индоктринирају у овом духу. Да ли је претерано рећи да је то духовно убиство? Поврх свега, без реалног увида народа и без плебисцитарне провере његовог расположења намећу се и подмећу законски пројекти који, корак по корак, треба да доведу до општедруштвеног става да је хомосексуалност само ствар личног избора, где нема места ни за Творца ни за људску природу, а временом и да доведе

120 Професор гимназије у Чачку.

до усвајања деце у такозваним истополним заједницама, замишљеним као алтернатива браку и породици. Чак се поново уводи вербални деликт. Иде се до намере да се свештеницима законом забрани да изван храмова проповедају учење Цркве о светости брака! Демократија, нема шта! Дакле, и у Србији без икакве сумње постоје кругови који би да имплицитно забране библијско учење".[1]

А кад се удари на библијско учење, почиње прогон оних којима је Свето Писмо основа живота.

ШТА КАЖЕ СВЕТО ПИСМО И ПРЕДАЊЕ?

Епископ бачки је јасно рекао да се Православна Црква не може одрећи свог става, израженог, између осталог, у „Основама социјалне концепције РПЦ": „Разлика међу половима представља посебан дар, који су људи добили од свог Творца: *И створи Бог човека по образу Својему, по образу Божијем створи га; мушко и женско створи их* (1. Мојс. 1; 27). Будући да су у истом степену носиоци образа Божијег и људског достојанства, мушкарац и жена су створени зато да би се у љубави целовито сјединили једно са другим: *Зато ће човек оставити оца својега и матер своју и прилепиће се к жени својој, и биће двоје једно тело* (1. Мојс. 2; 24). Ваплотивши првобитну вољу Господњу о творевини, брачни савез који је Он благословио постаје средство продужетка и умножавања људског рода: *Рађајте се и множите се, и напуните земљу, и владајте њоме* (1. Мојс. 1; 28). Особености полова не своде се само на разлике у телесној грађи. Мушкарац и жена појављују се као два начина постојања у једној људској природи. Њима је неопходно општење и узајамно допуњавање."

Џендер идеологија је, из те перспективе, антихришћанска, и потенцијална основа за прогон верујућих људи.

„ПРЕПРАВЉАЧИЦЕ" СВЕТОГ ПИСМА

Генијалке које су решиле да преправе Свето Писмо су, између осталих, радикалне феминисткиње и ЛГБТ пропагандисткиње, које су „открилe" да је биолошки пол неважан, а да је битан „gender" (домаће феминисткиње су тај појам превеле као „род", иако реч „род" у српском језику има сасвим друго, присно значење, и језгро је из кога потичу многе кључне речи: од породице до родољубља). „Род" је друштвено конструисани пол. Није Бог створио мушкарца и жену који су човек, него иза тога стоји тиранско патријархално друштво које нас „конструише" као такве. Запад, који се одрекао и Бога и нормалности, прихватио је ово лудило, и на Википедији сад пише да међу људима има око седамдесет врста разних „родова". Неки тврде: чак и преко сто. Таква идеолошка конструкција је најнепосреднији пут ка насиљу над живом стварношћу. Радикалне феминисткиње, те нове комунисткиње, јесу савремени Прокрусти чији је циљ да истину постојања сместе у мучитељске постеље својих митова. Ко се не уклапа у размере постеље, биће или развлачен „коњима на репове" или законском секиром скраћиван, само да би се доказало да су „џендер јуришнице" у праву.

КАКО ИДЕОЛОШКО НАСИЉЕ ИЗГЛЕДА У ПРАКСИ?

О чему је говорио епископ бачки кад је помињао насиље над децом у вртићима у неким земљама Запада?

То насиље се, веровали или не, зове „родно неутрално васпитање".

Слободан Антонић је показао да оно почива на квазинаучним будалаштинама, које су непосредно опречне утврђеним чињеницама биологије и психологије: „Родно неутрални васпитачи не признају научне налазе психоло-

га који су утврдили да се дечаци у свим културама радије играју са дечацима, у групи, на широком терену, штаповима и камењем, а девојчице међусобно, у пару, на ужем земљишту, крпицама или листовима".[2] Године 2016, код нас се појавила, у издању „Креативног центра", књига Кристине Хенкел и Мари Томичић „Пружите детету СТО могућности уместо ДВЕ". Кристина Хенкел је иначе „консултант за родно неутрално васпитање у шведским вртићима и школама". У књизи се препоручује да се малишани не називају дечак или девојчица, него само дете, и да им се не говори он и она, него само оно. Васпитачи и родитељи нипошто не смеју децу да разврставају по полу, него поделу треба вршити на краткокосе и дугокосе, смеђооке и плавооке. И бајке се морају мењати: вук постаје вучица, а Снешко Белић се зове Снешка. Отац и мајка се никад не називају оцем и мајком, него су увек и једино родитељи. Важно је да се дечаци облаче у хаљинице и играју луткама, ма колико се томе противили; девојчице треба да се играју мушких игара. У тоалету дечаци треба да мокре седећи, а девојчице стојећи. Дечаци треба да се играју у пару и у мањим групама, а девојчице по три и у већим групама.

„РАДИКАЛНЕ" БИ ДА ПОСТАНУ „ВЛАСТОДРЖАЧИЦЕ"

Анализирајући документарни филм о ЕУропском „родно неутралном" васпитању, Слободан Антонић описује сцене из једног вртића – уместо луткама, деца се играју „родно неутралним" фигурама животиња, а сликовнице и бојанке које приказују јунаке бајки или суперхероје су специфичне: Спајдермен седи спуштених гаћа на ВЦ шољи, Бетмен игра балет са бебом у кенгур-носиљки, Жена-мач-

ка је партнерка мушкарца обученог у костим Снежане, Успавана лепотица руком одгурује принца који је дошао да је пробуди пољупцем, зла вештица Грдана и Снежанина зла мађеха лезбејски су пар који гаји двоје ђаволчади.Пошто Срби углавном никад не схватају шта им се спрема, Слободан Антонић их је, још пре три године, упозорио: „Ма пустите шашаве Швеђане, све то далеко је од Србије и наше реалности – рећи ћете. Многи су чули за наш Нацрт закона о родној равноправности из 2017. године, по томе што чл. 61. ст. 10 предвиђа казну од 1.500.000 динара за просветне установе које нису обезбедиле „коришћење родно осетљивог језика у уџбеницима и наставном материјалу" (чл. 35, 4.2). „Родно осетљиви језик" на политкоректном новоговору подразумева обавезу да говорите и пишете: „школска редарка", „давачица крви", „вршилица дужности", „властодржачица", „дрвосечица", „машиновођица" и слично."[2]

Ово је пут у ЕУ, који, као и смрт, код нас нема алтернативу. Али, стварност се ипак опире.

ДЕЕМОТИВИЗАЦИЈА ПРОБЛЕМА

Пропагандисти политичког хомосексуализма се позивају на емоције, пре свега сажаљења и саосећања (фаза „јадни мали зечићи, тако пуфнасти"; следећа фаза је „робусна ЛГБТ власт, која надзире све, од вртића до факултета") – али питања која се постављају „елцибитничким" законима нису емоционална, него правна. Зато је, такође 2018. године, Зоран Чворовић, професор историје права на Универзитету у Крагујевцу, а поводом старог „антидискриминативног џендер – закона", истакао: „Нацрт Закона уводи забрану дискриминације по основу рода, док Устав Републике Србије у

чл. 21. забрањује дискриминацију по основу пола, расе, нације, вероисповести, друштвеног порекла, језика, имовног стања и инвалидитета. Забрана дискриминације по основу пола је једини од свих Уставом побројаних основа који ужива посебну заштиту уставотворца, јер у чл. 15. Устава „држава јемчи равноправност жена и мушкараца". Проширујући забрану дискриминације на нови основ – род, предложеним Законом се интервенише у обим зајемченог људског права – право грађана на једнакост, што је супротно чл. 18. Устава, који прописује да се „законом може прописати начин остваривања ових права... при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права". Предложеним нацртом Закона се мења не само обим, већ и суштина (у ужем смислу) Уставом загарантованог права грађана на једнакост. Јер, Устав једнакост формулише као правну једнакост – *пред Уставом и законом су сви једнаки и свако има право на једнаку законску заштиту*, док се нацртом Закона о родној равноправности предлаже да држава мерама принуде активно успоставља вештачку симетрију у сфери друштвене неједнакости. Променом суштине права на једнакост, тако што се оно трансформише из права на формално-правну једнакост у право на друштвену (полну, родну итд.) једнакост, врши се необољшевичка (неолиберална) апсолутизација овог права на уштрб других права и слобода загарантованих у једном либералном правном поретку: слобода уговарања и предузетништва (чл. 27), која може бити ограничена само по основима већ предвиђеним у Уставу (нпр. чл. 60), слобода синдикалног и политичког удруживања (чл. 32, 40, 47), слобода научног и уметничког стварања (чл. 35, 36).

Предложеним Законом о родној равноправности се једним безобалним прописом (чл. 43) проширује круг

дела која имају обележје насиља, ван оног круга који је већ утврђен Кривичним закоником и Законом о прекршајима. Овим се повећава могућност да грађани постану жртве арбитрерног поступања државних органа, чиме се доводи у питање постојање начела правне сигурности и владавине права уопште.

Међународни извори људских права не могу да служе као оправдање за доношење наведеног Закона. Као прво, ратификовани међународни уговори мора да буду у складу са Уставом Србије (чл. 16. Устава). Као друго, судови у Србији су дужни да непосредно примењују међународне изворе људских права, али само у погледу оних права која су гарантована Уставом Србије (чл. 18), а Устав Србије не зна за право на једнакост по основу рода."

Зар се смемо мирити са противуставним насиљем?

ЦАРСТВО ХРИСТОВО НИЈЕ ОД ОВОГ СВЕТА

Енглески писац Честертон својевремено је рекао да многи почињу борбу против Цркве у име хуманости и људских права, а на крају забораве и хуманост и људска права само да би могли да се боре против Цркве. А зашто је то тако?

Зато што је Христос, по речи Владике Николаја, Неуједначитељ и Неуједначиви, и зато Он смета свакоме ко жели да пороби човека и отуђи га од вечног живота.

Зато Црква има право да се бави „политиком". Не оном свакодневном, приземном и подземном, него оном вечном и небеском. О томе је српски полихистор, Марко С. Марковић, својевремено записао: „Понекад нас читаоци и пријатељи подсећају на Христову реч пред Пилатом: „*Моје царство није од овога света*" (Јн. 18,36). И заиста, ако је у питању политичка моћ, ми знамо да Христос није дошао

на свет да преузме земаљско царство нити да својим ученицима обезбеди светску превласт. То су још за живота Исусова схватили и његови савременици па су га, разочарани, зелоти због тога напустили. Али то не значи да сву Христову науку треба свести на ту реч и приписивати јој смисао који она нема. Јер Христос је такође рекао: „*Дајте цару царево, а Богу Божје*" (Јн 16,33). Хришћанска јавна делатност обележена је свим тим истинама и треба да се креће у тим оквирима." (4,19)

Дакле, Црква се не бори за земну власт, али не може бити равнодушна према људским душама. Она не дозвољава држави да насрће на људске душе.

БОГУ БОЖЈЕ, А ЦАРУ ЦАРЕВО

Марко С. Марковић нас подсећа да Црква истински брани људска права, бранећи човекову боголикост: „Заповест „*Дајте цару царево, а Богу Божје*" налаже несумњиво да се Христови свештенослужитељи и богослови првенствено посвете верском животу, препуштајући политику онима који су за то позвани. Али Христос није тиме само разграничио духовну власт од световне него је и утврдио човекова права у односу на политичку власт. Он се одриче светске политичке власти, али не дозвољава ни власти да тотално пороби човека. И зато човека делимично отрже од власти, усправља га, успоставља као личност, захтева од њега уствари слободу мишљења и савести. Ето зашто Црква не може у том случају остати скрштених руку него ће ићи до мучеништва да би се успротивила деспотији тирана над људским душама. Прва хришћанска Црква је могла избећи прогоне римских царева, да је овима хтела приносити жртве као боговима и пристала да Христов кип

буде смештен поред осталих божанстава у римском Пантеону. Али хришћани нису могли признати друге богове осим Бога Јединога и радије су полазили у смрт него што би погазили своју веру.

Може ли се то назвати политиком? Свакако, то је у извесном смислу била политика, па су је и Римљани били тако протумачили, али то је била *прва политика отпора тиранији у име достојанства човекове личности*." (4,19-20)

Достојанство људске личности нам је подарио Творац, Који нас је све саздао по Свом лику. Дужност хришћана је да о томе сведоче.

ЦРКВА ЈЕ ПОБЕДА НАД СВЕТОМ

Др Марко С. Марковић каже: „Блага Вест Христова доноси нам и Његов проглас: „Ја победих свет" (Јн 26,33). Својом васкрсном победом над грехом и смрћу, Он је одредио став и оцртао историјски пут Цркве. Без те победе, Његов живот на земљи могао би се протумачити као прећутно признање царства Сатане. Са том победом и благодарећи њој, ми знамо да је Христос дошао не би ли човека ослободио власти Сатане; да препороди и обнови Царство земаљско које Сатана беше приграбио после грехопада. Стога Црква, која је примила у наслеђе да настави дело Христово и бди над човечанством до Његовог другог доласка, не може остати равнодушна кад земаљска власт руши Град Христов, када тајно или јавно васпоставља царство Сатане или кад физички истребљује род људски. На сваки такав покушај, Црква одговара својом посебном политиком." (4,20)

Из те перспективе је јасно да Црква не може да ћути кад у Србији намећу антихришћанске ставове. Црква шти-

ти Србију и од противуставне самовоље. Противуставна самовоља је основна болест самопроглашених „људскоправаша" у Србији. Правни патриотизам нам, дакле, налаже да се боримо за истину и правду у законима земље Србије. Јер, правда држи земљу и градове.

УПУТНИЦЕ:

1.Епископ бачки Иринеј за „Политику": Постоје кругови који би да забране библијско учење, „Политика", 8. април, стр. 8.

2.http://www.nspm.rs/hronika/slobodan-antonic-sledeci-korak-rodno-neutralno-vaspitanje.html

3.https://kreativnicentar.rs/knjiga.php?code=D167

4.Марко С. Марковић: Истина о Француској револуцији, Catena Mundi, Београд 2020.

Драгана Миљанић[121]

РОД И ПОЛ СУ СИНОНИМИ

Пола века радикалног феминизма и његови горки плодови

За појмове људи који размишљају у категоријама традиције и који се данас идеолошки најчешће идентификују са хришћанским конзервативизмом, а којима и сама припадам, схватање рода је крајње једноставно: за нас је та реч синоним за биолошки пол. Наравно, неко би овде рекао да постоје и биолошки примери андрогинизма и других аберација, али број таквих случајева је занемарљив, да би на било који начин утицао на основну биолошку истину да постоје само два пола. Заиста, свет је на овим принципима функционисао хиљадама година уназад и, мада је одувек било људи којима можда није пријала њихова родна улога, до недавно никоме није падало на памет да би самовољно могао да одлучи да буде било шта друго, осим онога што је постао рођењем. Рецимо, подвиг Јованке Орлеанке, коју савремени теоретичари рода понекад воле да издвоје као пример за који мисле да иде њима у прилог, утолико је већи што је она све своје победе остварила управо у оквиру своје родне улоге, а не у било каквом покушају њеног мењања. Кросдресинг је одувек постојао, разни облици хомосексуализма такође, али до недавно није било технолошких могућности да неко своје полне

121 Народни посланик Српске странке Заветници.

карактеристике, макар и на појавном нивоу, мења хируршки, или да у предадолесцентном узрасту почне да узима блокаторе пубертета, супстанце које су изузетно опасне и за одрасле, а поготово за децу.

Донекле остаје мистерија како су теорије радикалних феминисткиња либералне и левичарске политичке оријентације из седамдесетих година прошлог века, о томе да постоји суштинска разлика између пола и рода, стекле толику популарност чак и у академским круговима. Не можемо, а да се не запитамо, каква су се то револуционарна научна открића појавила пре пола века, да би оправдала читав низ суштинских промена вишемиленијумске парадигме. На пример, током те, седме деценије двадесетог века, део научне заједнице је гласањем донео одлуку да хомосексуализам није психијатријски поремећај. То је ситуација која помало подсећа на ону изјаву Алберта Ајнштајна, када је чуо да његову теорију релативитета оспорава сто еминентних физичара, нашта је он, наводно, одговорио: „Зар не би био довољан један једини, ако нисам у праву?" Дакле, до какве је то велике спознаје или увида дошла наука седамдесетих година прошлог века и којом методологијом је тачно утврђено да нешто, што је до тада сматрано индикацијом психијатријског поремећаја, више не спада у ту категорију, или да су речи, које су означавале полну припадност, као синоними, одједном постале суштински различите.

Левичарске научне теорије су већ од Маркса имале ту претензију да направе отклон од објективног тумачења реалности и да приступ научне методологије замене идеолошким сочивом. Наиме, за левицу, од самог њеног настанка, реалност не треба да се тумачи на научни, него на идеолошки начин. Идеје немају значај саме по себи, него се гледају искључиво у контексту „класне борбе". Уколико су

за Маркса пролетери били потлачена класа, за радикалне феминисткиње то су постале жене. Маркс је сматрао да је пролетерима њиховим рођењем наметнута друштвена улога робова, а радикалне феминисткиње су у његовим идејама пронашле инспирацију да на исти начин третирају женско питање. Управо у овим процесима можемо да пронађемо објашњење рађања „рода", као нечега што је од изражавања биолошке чињенице претворено у социјални конструкт, односно, улогу коју патријархално друштво намеће женама.

Данас је тешко са сигурношћу закључити да ли су радикалне феминисткиње седамдесетих година могле да претпоставе да ће њихов вештачки и научно потпуно неутемељени покушај одвајања рода и пола, за свега пола века имати импликације постављања питања да ли уопште постоји нешто што може да се дефинише као жена. За свега педесетак година, идеја рода, одвојеног од своје полне реалности, прешла је пут од борбе за друштвену равноправност жена у порицање постојања жена. Сада имамо разноразне бизарне кованице, кроз које се биолошке жене погрдно називају „грудохранилице" (breastfeeders), па је једина категорија чији се осећај женствености у политички коректном дискурсу не негира, она коју чине биолошки мушкарци који тврде да се осећају као жене. Дакле, да појаснимо ову невероватну конструкцију: уколико „биолошка жена" за себе тврди да је жена, она тиме на неки начин изгледа вређа оне биолошке мушкарце, који желе да се осећају као жене. Свако разуман би се упитао у чему је овде увреда, а одговор је застрашујући: увреда је у чињеници да биолошке жене имају репродуктивне органе које биолошки мушкарци немају, а ове биолошке чињенице представљају оптерећење за њихов осећај родног идентитета. Дакле, само истицање женских биолошких карактеристика у

неким круговима почиње да се третира као врста фобије према мушкарцима који се осећају као жене.

Нажалост, ништа од претходно написаног није опис кошмара неке ментално оболеле особе која се поверила свом психијатру. Ово су, заправо, тврдње које су све чешће заступљене у медијима, на универзитетима и научној публицистици. Теорије рода и теорије изопачености (queer), постале су академске дисциплине, које се легитимно проучавају, не као део делузија неке психички оболеле особе, него у оквиру универзитетских курикулума. Дакле, за свега педесетак година, западна цивилизација је, на неки начин, успела да дође до тачке колективног порицања саме реалности.

Ове делузије су настале из тврдње да је патријархално друштво било неравноправно и да је миленијумима на вештачки начин људима од детињства наметало родне улоге, што се доживљава као вид репресије и тираније. Међутим, да ли је то заиста тако? Наиме, традиција потврђује да деци никада није била наметана никаква родна улога. Ако већ покушавамо да говоримо о трећем роду, у филолошком смислу то је средњи род, а једина разумна жива бића на која се тај род примењивао су, управо, деца. Дакле, то је капитални доказ у историји читаве цивилизације, да деци није наметана било каква родна улога и да су у структуралном смислу виђена као бесполна бића. Штавише, највећи број људи се несумњиво опредељивао за своју „родну улогу" управо због својих биолошких и полних карактеристика. Једноставно, мушкарци су по конституцији снажнији од жена, тако да је тежи физички рад или ратовање одувек био њихово природно опредељење, исто као што су се жене, по својој природи, опредељивале за лакше и суптилније послове. Такође, у репродуктивном смислу није било, а чак и данас нема сумње, да су биолошке жене једине које су способне да затрудне и роде дете.

Сагледавши целу ову проблематику, остаје нам и покушај да пронађемо стварне мотиве који су покренули ове апсурдне процесе и довели до прихватања овако настраних и научно неутемељених идеја. Чему то поигравање са термином „род" (gender)? Рекло би се да постоји неколико мотива. Основни и вероватно неупитан, могао би да се потражи у андрофобији, страху од мушкараца и њихове друштвене улоге, на којој почива систем који се назива патријархат. Очински ауторитет је темељ за конструкцију било какве заједнице: породице, народа или државе. У ери корпоративне експанзије, којој сметају државне границе и национални суверенитети, нема много места за дилему да ли је тај мушки принцип управо психолошка основа, која је виђена као препрека која мора да буде уклоњена. Свакако, можемо наивно да верујемо да међународни фондови и мултинационалне корпорације финансирају квир и гендер студије из филантропских разлога, али много реалнија перспектива је да развојем оваквих идеја у одређеном друштву, пропорционално слабе његови капацитети за самоодбрану. На овај начин настају „отворена друштва", она која све ређе имају адекватан одговор на угрожавање интереса народних и државних заједница.

Страх од такве улоге мушкарца заправо је узрок конструкције појма рода као социолошког, а не биолошког феномена. Ако род није чврсто утемељен у биолошкој реалности, него флуидан, онда и она најважнија родна улога, чија је сврха одбрана друштва, постаје маргинална. Међутим, постоје и много страшније могућности и потенцијални мотиви за овакве конструкције. Наиме, форсирање гендер и квир идеологија у предадолесцентском, па чак и предшколском узрасту, несумњиво има функцију сексуализације деце. Какву поенту може да има наводни

плес изопачених мушкараца, који се називају дрег краљице (drag queen), пред децом предшколског узраста? Иницијатори оваквих несувислих догађаја тврде да је њихов мотив у томе да деца од малих ногу прихвате „другачије идентитете". Међутим, интересантно је да је једини модел другачијег идентитета који се деци представља, заправо образац сексуално промискуитетног понашања. Чак и ако бисмо прихватили да неки мушакарц има основа да се осећа као жена, намеће се питање због чега је једини препознатљиви модел женствености нека форма еротизованог плеса или стриптиза. Зар није довољно да неко, ко се осећа као жена, обуче неку пристојну хаљину, на лице стави неку дискретну шминку, као што то ради и велика већина биолошких жена које живе на нашој планети? Након оваквих манифестација, следећи логичан корак био је увођење пубертетских блокатора у предадолесцентном периоду, што се форсира као слобода избора деце која би том опасном третману требало да буду подвргнута. Дакле, децу, која нису ушла у пубертет, не сматрамо довољно зрелом да могу да купе алкохол, добију возачку дозволу, да гласају, да се запосле, или донесу одлуку да ступе у сексуални однос, али се очекује да имају довољну зрелост да донесу одлуку која ће фатално и трајно утицати на остатак њиховог живота. Уколико се таквим одлукама да легитимитет, зар неће логична последица тога бити да деца заправо имају и довољну зрелост да одлуче да ступе у сексуални однос са одраслом особом и да нико, па ни родитељи, нема права да им ускрати такав избор. С обзиром на чињеницу да се паралелно с овим трендовима већ увелико развила идеја да они, које смо раније називали педофилима, сада добију назив „MAP" (енглеска скраћеница за Minor Attracted Person, односно – особу коју привлаче малолетници), рекло би се да итекако имамо разлога за забринутост.

Дакле, квир и гендер теорије у основи јесу мотивисане страхом од онога што у друштву представља мушки род или мушки принцип. Већ и само проглашавање рода за друштвену конструкцију је заправо израз страха оних који стрепе од те мушке улоге. Ово нам даје основа да појаву о којој говоримо, дефинишемо као андрофобију, односно страх од мушкараца или гендерофобију, као страх од биолошких полних улога, које свако од нас стиче рођењем. Најгоре од свега, све ове идеје су пројекција једне убедљиве мањине човечанства, која има несразмерну количину моћи и утицаја у свету. У питању је онај чувени један проценат припадника самозваних елита, које имају ирационалну идеју да им наш свет и сви његови житељи, припадају по неком, само њима схватљивом праву.

Чувени холивудски продуцент, Арон Русо, у документарном филму, објављеном након његове смрти, препричао је свој разговор са једним од припадника породице Рокфелер. Када га је Русо питао због чега је Рокфелер фондација финансирала покрет женског ослобођења, саговорник му је искрено одговорио да су његови преци схватили да су до тада опорезивали само једну половину човечанства, односно мушкарце који су имали право на рад. Ова анегдота солидно илуструје мотиве данашњих центара моћи. Они су увек себични и оријентисани према профиту и доминацији. Једном када се научне истине и биолошке чињенице довољно релативизују, успостављање контроле над појединцима и читавим друштвима биће драстично олакшане, јер ће људи бити гурнути у саможивост и трагање за идентитетима који немају никакво упориште у реалности. Такви људи, чак и када би то хтели, никада не би могли да пруже ефикасан отпор умишљеним господарима света.

Упркос свему, реалност у нашем свету и даље има јаче упориште од било чијих фикција. Највећи део човечанства

и даље не одступа од традиционалних образаца на којима почивају друштво, заједница, па и читава цивилизација. Велика већина човечанства и даље прихвата значај традиције у свим сегментима, па и у сегменту „родних улога", које нису ништа друго до синоним за биолошке полне карактеристике. Данашњи гендер и квир теоретичари одбијају да дају конкретан одговор на питање шта је то жена, зато што они такав одговор и немају. За разлику од њих, сви они који прихватају традиционални поглед на свет и систем вредности, без било какве сумње ће одговорити да је жена исто што и мајка – особа која рађа дете. Уколико се феминизам икада борио за идеал женске равноправности, потпуно је јасно да су савремене радикалне феминисткиње ту борбу изневериле одвајањем појма рода од његовог природног и биолошког утемељења, чиме су покушале да порекну и само постојање бића које се зове жена. Упркос читавом њиховом труду и бескрајним фондовима који су уложени у ширење ових суманутих идеја, сама чињеница да се такве идеје уводе насилно и уз употребу цензуре, јасно показује да оне немају научно утемељење, нити било какву перспективу дугорочног опстанка. Наиме, уколико закључимо да су пол и род речи које су синоними, тиме нестаје било какав простор за бесплодне расправе о овим и сличним питањима.

Немања Зарић[122]

ИЛУЗИЈА РОДНЕ ИДЕОЛОГИЈЕ

Закон о родној равноправности није закон којим се жели постићи већа инклузивност једне одређене групе људи у нашем друштву, већ је средство за промовисање једне релативно нове идеологије, познате као родна идеологија. Ова надасве тоталитарна идеологија форсира идеју да је род промењив друштвени конструкт, потпуно одвојен од нечијег биолошког пола, и да појединац може самоидентификовати свој род без икакве везе са својом физиолошком реалношћу. Ово гледиште је суштински погрешно и подрива природни поредак људског постојања. И наравно овде употребљавам појам род, у контексту тврдње да он представља друштвени конструкт, онако како је дефинисан у Закону о родној равноправности, иако је то у потпуној колизији и са граматиком српског језика и са Уставом Републике Србије и са здравим разумом.

Чули смо експерте у првом делу овог Округлог стола, и ја као доктор медицине, не могу много да додам њиховим излагањима. Рећи ћу само да је ова репресија над српским језиком у најбољем духу и маниру политичке коректности. Ова лево-либерална политичка коректност свему, па и живом језику приступа са позиције полицајца који треба да заводи ред. Ипак, језик, мада има своја правила и логику, није чисто логички систем. Језик еволуира вековима и по-

122 Координатор Међународне организације за породицу за југоисточну Европу

ред система и правила поседује и ирационалну компоненту. Она се не може занемарити, и језик није могуће поново измислити. Он је такав какав јесте. Они који покушавају да силом промене овај дух српског језика не размишљају да оно што они сада покушавају да уведу у свакодневни језик сутра може такође да буде сматрано политички некоректним, што би нас увело у непрекидне измене и допуне, политички коректне реформе језика којима нема краја. Све је то у правом маниру лево-либералних наследника марксистичке мисли. Језик је носилац суштине народног бића и није за експериментисање, што је и први разлог за укидање, односно измене овог Закона.

Оно на шта желим да се осврнем је природа тзв. родне идеологије. Да, то јесте идеологија, и не само то, она је по својој суштини тоталитарног карактера.

За почетак, треба да разумемо разлику између пола и рода. Мушки и женски пол као биолошка чињеница, одувек се разумела као непроменљиви део људске цивилизације. **То диктира наша ДНК, видљива је у нашој физиологији, и последична у нашој репродукцији**. С друге стране, род, како га представља ова нова идеологија, је магловит концепт, укорењен не у науци, већ у индивидуалним осећањима и перцепцијама и промовисан не у најбољем маниру промовисања људских права, већ управо супротно, у негацији фундаменталних људских права, оличених у Универзалној декларацији о људским правима као и у друштвено-политичком притиску на неистомишљенике.

Овде лежи прва критика родне идеологије: њена инхерентна субјективност. **Одвајањем рода од објективне биолошке стварности улазимо у област у којој је самоперцепција једино мерило истине**. Мушкарац може да се прогласи женом, или обрнуто, само на основу личног осе-

ћања. Овај релативизам представља претњу друштвеним нормама и структурама које су еволуирале током историје на основу објективне реалности мушкараца и жена.

Друга критика лежи у идеолошкој манипулацији језиком. Термини као што су „родна флуидност" и „небинарни" су сковани да би се нормализовала идеја да род није бинарни концепт. Међутим, чинећи то, ови нови идеолози обесмишљавају језик. Ако речи више немају фиксно значење, усидрено у стварности, онда губе комуникативну сврху. У овом новом свету, 'мушкарац' и 'жена' су сведени на празне означитеље, лишени свог биолошког, историјског, друштвеног и културног значаја.

Треће, родна идеологија подрива суштинске разлике између мушкараца и жена. Сугеришући да су ове разлике само друштвени конструкти, одбацује се јединствени допринос који сваки пол доноси друштву. Мушкарци и жене, на основу својих инхерентних биолошких и психолошких разлика, имају различите, али комплементарне улоге у друштву. Порицати ово значи порицати саму људску природу и одузимати сваком полу урођено достојанство и вредност.

Такође, ово јесте идеологија јер њени носиоци не желе да унапреде људска права за једну групу људи унутар популације. Не, они намећу своје ставове целокупној људској заједници, мењајући устаљене друштвене норме које се односе на пол и сексуалност. Тако, у терминологији родних идеолога, особа која се самоидентификује са својим биолошким полом се назива цисцендер, док се особа која одбацује свој биолошки пол означава као трансцендер. У реалности, не у измишљеном свету родних идеолога, оваква особа има психолошке проблеме, и треба јој помоћи да их превазиђе уместо да јој се аплаудира и лажно подржава.

На крају, промоција родне идеологије у школама је посебно забрињавајућа. Деца се уче да могу да бирају свој пол, што доводи у најмању руку до конфузије, а у тежим ситуацијама, до катастрофално погрешних одлука да се крене путем тзв. транзиције пола, што укључује и мутилантне, иреверзибилне хируршке захвате. Овде се не ради о негирању проблема оне деце која истински доживљавају родну дисфорију; овде се ради о потенцијалној штети подстицања деце да преиспитују своју биолошку стварност у годинама када још увек покушавају да разумеју свет око себе.

Овај накарадни закон је само први корак у успостављању родне идеологије на друштвеном нивоу. Законописци нису водили рачуна о последицама које промовисање родне идеологије мора имати на наше друштво. Један од највећих проблема је утицај ове идеологије на **права жена**. Брисањем граница између биолошког пола и самоидентификованог рода, ризикујемо да нарушимо саму основу на којој су успостављена права жена. Ако неко може да тврди да је жена само на основу личних осећања, то обезвређује јединствена искуства и изазове са којима се суочавају биолошке жене и банализује њихову дуготрајну борбу за једнакост.

У Сједињеним Америчким Државама можемо јасно видети колике су и какве последице ове идеологије. У контексту права жена, укључивање самоидентификованих жена, а заправо мушкараца у женски спорт представља **питање правичности**. Постоје јасне, биолошке разлике између мушкараца и жена које чине конкуренцију између њих неједнаком. Када се биолошки мушкарци такмиче у женским спортовима, то доводи биолошке жене у неповољан положај, поткопавајући сврху постојања одвојених категорија за мушке и женске спортове. Сада имамо већ доста примера да када једном биолошки мушкарац који је у илузији да је жена

уђе као такмичар у неку женску спортску дисциплину, он редовно побеђује и жене више немају никакве шансе.

Правне импликације родне идеологије су такође вредне испитивања. Закони који су створени да заштите права жена могу бити искоришћени од стране оних који се идентификују као жене. Иако је кључно заштитити права свих појединаца, такође морамо осигурати да ова заштита ненамерно не крши права других. Јер једна од основних карактеристика људских права је да су универзална. Ова права, која се намећу овим Законом, то нису. Она дају, у реалности апсолутно неутемељене привилегије једној групи људи на рачун огромне већине становништва, притом кршећи фундаментална људска права.

Још један проблем је утицај родне идеологије на здравствену заштиту. Лечење и превентивне мере за различите болести често зависе од биолошког пола. Ако у области здравствене заштите почнемо да дајемо предност родном идентитету у односу на биолошки пол, то би могло довести до неадекватног или неодговарајућег лечења, и то се управо сада дешава на Западу.

Посебно, и можда најзначајније, промоција родне идеологије поставља озбиљна етичка питања. Када се деца подстичу да преиспитају свој пол и размотре медицинске интервенције као што су хормонски блокатори или мутилантне операције, то није само питање личног идентитета већ и питање медицинске етике. Да ли чинимо више штете него користи тиме што дозвољавамо деци да доносе потенцијално неповратне одлуке о својим телима пре него што су у потпуности сазрела, и физички и емоционално? Немојте уопште сумњати да ће се ове ситуације дешавати дозволимо ли да овај Закон остане на снази и да се доносе нова законска решења у овом смислу, као што је најављени Закон

о родним идентитетима. Већ сада широм САД-а и Канаде малолетна деца сама, без пристанка родитеља доносе овакве страшне одлуке, док њихови родитељи, ако се побуне и покушају да заштите своју децу, завршавају у затворима.

Штавише, притисак за хитном афирмацијом и медицинском интервенцијом када дете изрази збуњеност у вези са својим полом је нешто што треба озбиљно да нас забрине. Опште је прихваћено да деца пролазе кроз различите фазе истраживања и самооткривања. Одмах означити таква истраживања као доказ да сте „рођени у погрешном телу" не само да је погрешно, већ може довести и до неповратних физичких и психичких последица.

Нарочито је у овом смислу кључно размотрити друштвене последице агресивне нормализације родне идеологије, дакле посебно у односу на млађе генерације. Одрастање у свету у коме се род представља као лични избор, који се притом мења из дана у дан, може изазвати конфузију и несигурност у младим незрелим умовима. У покушају да декларативно промовишемо прихватање и инклузивност, **нехотице или можда с намером**, стварамо окружење нестабилности и сумње за нашу децу.

Суочени са овим забринутостима, неопходно је да критички проценимо импликације родне идеологије. Иако је важно неговати друштво у којем се сви осећају прихваћено и поштовано, то не би требало да долази по цену биолошке реалности, фундаменталних људских права, посебно права жена и права родитеља да суверено доносе одлуке за сопствену децу, одговарајуће здравствене заштите или етичких стандарда.

Уместо преобликовања друштва заснованог на идеологији која је одвојена од биолошке стварности, требало би да тежимо стварању друштва у коме се поштују индиви-

дуалне разлике, где права једне групе не нарушавају права друге, и где признајемо и славимо фундаменталне реалности нашег биолошког постојања.

Аргумент против родне идеологије није аргумент против родно дисфоричних појединаца, већ аргумент против идеологије која настоји да редефинише друштвене норме и биолошке реалности, а која је заснована на тако банал-ном аргументу као што су субјективна осећања.

У том смислу је од велике важности раздвојити идеју **родне дисфорије** – истинског психолошког стања које признаје медицинска заједница – од ширег идеолошког покрета који инсистира на томе да је род потпуно флуидан и самоодређен концепт. Могуће је и неопходно помоћи онима који пате од родне дисфорије без пристајања на идеологију која редефинише род за све. Али та помоћ и подршка треба да буду утемељени на биолошким чињеницама и принципима медицинске струке, а не на тренутно присутним друштвено-политичким трендовима.

Поред наведеног постоји и потреба да се сачува **интегритет научног истраживања** пред идеолошким притиском. Принцип науке је да се тражи истина заснована на емпиријским доказима. Наука не би смела да поклекне пред притиском јавности, још мање једне тоталитарне идеологије. Инсистирањем да је род чисто друштвени конструкт и неповезан са биолошким полом, родна идеологија ризикује да политизује научна истраживања и подрива објективну потрагу за знањем.

Даље, наметање родне идеологије доводи у питање темељни принцип **слободе мишљења**. Не ради се о ускраћивању права или показивању неосетљивости према тзв. трансродној заједници, већ о праву на преиспитивање, дебату и неслагање са мејнстрим идеологијом без страха

од цензуре или казне. Слобода мисли и говора је саставни део здравог, функционалног друштва, а ове слободе укључују право да се доводи у питање родна идеологија. Овим Законом се грубо крши слобода изражавања, уводи вербални деликт и то је још један од разлога зашто овај Закон хитно треба мењати.

Забринутост око родне идеологије протеже се и даље од индивидуалног и друштвеног нивоа на **глобалне размере**. Уједињене нације, на пример, све више заговарају признавање „родног идентитета" у међународном праву. Иако на површини ово може изгледати као корак ка инклузивности, важно је размислити о потенцијалним глобалним импликацијама о којима смо овде говорили. Да ли ће такве мере заиста довести до равноправности или ће додатно закомпликовати ствари, доводећи до правних нејасноћа, потенцијалне злоупотребе и дубоких друштвених раскола? Ово је наравно било реторичко питање.

Такође је битно запамтити да дебата о родној идеологији није само бинарни аргумент између оних који прихватају и оних који одбацују појмове рода, родне флуидности и родних идентитета. Много је оних који признају сложеност овог питања и траже уравнотежен приступ – приступ који не одбацује реалност постојања родне дисфорије, али који истовремено препознаје инхерентне биолошке разлике између мушкараца и жена, као и друштвене структуре које су еволуирале на основу ових разлика, а у првом реду природну породицу и права која она мора уживати.

Дакле, расправа око родне идеологије не би требало да се сведе на питање прихватања насупрот одбацивања, или прогресивизма насупрот конзервативизму. То је сложено питање које захтева пажљиво разматрање, отворен дијалог и спремност да се саслушају све перспективе. Ради се

о успостављању равнотеже између индивидуалних права и друштвене хармоније, између признавања личних искустава и поштовања биолошке реалности, али никада по цену одустајања од истине.

У закључку, успон родне идеологије представља значајно удаљавање од објективне реалности људског постојања. Иако су саосећање и разумевање кључни када се ради са појединцима који се боре са својим осећајем припадности једном или другом полу, важно је запамтити да **идеологија никада не би требало да замени стварност**. Морамо тежити друштву које поштује и признаје фундаменталне биолошке разлике између мушкараца и жена, уместо да покушавамо да их редефинишемо на основу субјективних осећања.

Морамо сачувати дух нашег, српског језика, фундаментална људска права, принципе научног истраживања, заштитити права жена, размотрити медицинске и етичке импликације тзв. родне транзиције, а посебно код деце, и задржати право да се о овим питањима преиспитујемо и расправљамо слободно и отворено.

Зато, у духу непрекидне одбране истине, која је увек једна, наш став као друштва мора бити: мушкарац је мушкарац, жена је жена, ДА равноправности полова, велико НЕ родној идеологији и овом неуставном Закону.

Марија Стајић[123]

ЖИВОТ У ИСТИНИ КАО ЈЕДИНИ И ПРАВИ ОТПОР ТОТАЛИТАРНИМ ИДЕОЛОГИЈАМА

Почетком 2021. године, када смо сазнали за три предлога закона (о родној равноправности, истополним заједницама и изменама закона о забрани дискриминације), на иницијативу др Мише Ђурковића основали смо неформалну Коалицију за природну породицу. Покренули смо петицију против ових закона[124] које је предложила Гордана Чомић, коју је у првом тренутку подржало преко 200 академика, професора, професионалаца из разних области и јавних делатника, да би тај број убрзо дошао до три стотине. Онлајн петиција је до сада сакупила 9.111 потписа, од чега неких 8К у том првом налету и актуелном тренутку. Учествовали смо у више ТВ гостовања и дуела, навешћу само гостовање проф. др Бранислава Ристивојевића, проф. др Зорана Чворовића, др Владимира Димитријевића и тадашњег народног посланика Владана Глишића. Објављено је мноштво чланака у писаним и електронским медијима, тако да мислим да смо успели да бар мало обавестимо и уздрмамо јавност и грађане, и упозоримо их на оно што се спрема.

Нажалост, знамо да су два предлога закона усвојена, један од њих је и овај о коме данас говоримо.

---

123 Коуредник портала Ifamnews.com

124 https://www.peticije.online/za-prirodnu-porodicu

Када су говорили о овом закону, промотери родне равноправности све време су потенцирали права жена, видљивост жена и слично, док смо ми покушавали да објаснимо да ће нас ово одвести тамо где се Америка и Запад данас налазе, а то је лудило џендеризма и трансродности. То је најбоље илустровати примерима из живота.

1) Американка Клои Коул[125] је са 12 година почела да се идентификује као трансродна и кренула у тзв. социјалну транзицију. С 13 година је почела да узима блокаторе пубертета и тестостерон, са 15 је уклонила дојке, а са 16 година је прекинула процес транзиције, тј. преласка у супротни пол, увидевши да је све то довело до разних нежељених емоционалних и телесних последица. Клои је пре тога била жртва сексуалног напада и осећала бројне трауматичне последице тога.

2) Британка Кира Бел[126] је са 16 година након само три једночасовна разговора у клиници Тависток добила блокаторе хормона, после годину дана тестостерон, а у 20. години је уклонила дојке. Због тестостерона, глас јој је огрубео, израсла јој је брада и постала мишићавија. Пет година након транзиције, кренула је детранзицију – повратак у биолошки пол. Сада мора да живи са знањем да је можда и неплодна због толиких хормона, а ако и буде могла да роди дете, никад неће моћи да га доји; нерви у грудном кошу су јој оштећени тако да у појединим деловима нема никакав осећај; гениталије су јој атрофирале, глас јој је трајно промењен, а маље на лицу никад неће сасвим нестати. Кира потиче из растуреног дома, с мајком алкохоличарком и незаинтересованим и углавном одсутним оцем.

125 https://www.youtube.com/watch?v=DtItMuCW0vI

126 https://ifamnews.com/sr/opasnosti-za-pravoslavnu-porodicu-u-21-veku

3) Британац Ричи Херон[127] је с 24 године био суицидан. На интернету је упознао трансродне особе под чијим је утицајем кренуо код стручњака за џендер. Невољно је пристао на промену пола и покајао се одмах након операције. Данас дели своје искуство[128] како би помогао другима да не направе исту грешку. Његово сведочанство је потресно и експлицитно. Прочитаћу само један део.

„Нико ми није рекао да ће ми остати корен пениса, да то не може да се уклони – што значи да вам буквално остане патрљак унутра који се помера. Кад узимаш тестостерон и кад ти се врати либидо, ујутру се пробудиш с тим патрљком, као да имаш дрвени пањ, али без стабла. Волео бих да је ово само шала. А ако узимаш тестостерон после операције, ризикујеш да ти унутар нове вагине израсту унутрашње длаке. Замислите да после свега треба још и да се бакћете с длакама које расту унутра? Какав избор… да узимаш тестостерон и будеш здрав, али и наказа, или да останеш бесполни евнух.

Моја жеља за сексом умрла је око 6 месеци након почетка хормонске терапије и у то време ми је било драго због тога, али сада, 10 година касније, схватам шта пропуштам и шта никад нећу добити назад. Јер чак и да имам жељу за тим, моја неовагина је тако узана и мала да не бих могао да имам однос чак и кад бих хтео. А кад користим мали дилататор, ту и тамо осетим понешто што више личи на бол него на задовољство.

Понекад сањам да имам оба пара гениталија и питам се у сну, ‘Зашто оба?’ У тренуцима амнезије док се будим, руком додирнем препоне очекујући нешто што је ту било 3

127 https://www.nationalreview.com/news/i-immediately-experienced-regret-british-man-recounts-horror-of-gender-transition-surgery/

128 https://ifamnews.com/sr/zastrasujuce-detrans-muskarac-izneo-istinu-o-promeni-pola

деценије, али више није. Срце ми на тренутак стане, сваки пут. Онда је ту одлазак у тоалет. Треба ми око 10 минута да испразним бешику јер је веома споро, болно, а и зато што цурка помало без обзира на то колико се опустим, и онда све живо испрскам, а и ја будем мокар. И тако, након што се оперем, мало касније схватим да ми је доњи веш мокар – ма колико да сам се брисао, и даље цури помало скоро сат времена. Никад нисам помислио да ћу у 35. години ризиковати да смрдим на мокрећу куда год пођем."

Ричи је још пре свега тога имао аутизам, нападе панике и опсесивно-компулсивни поремећај. Напомињем ове појединости за све њих јер се увек испостави да се нико није родио с родном дисфоријом и поремећајима идентитета већ иза свега тога стоје трауматична искуства или дијагнозе. Студија из 2020. године[129] утврдила је да док 5% опште популације има аутизам, међу џендер мањинама то је 24%. Особе с другачијим џендер идентитетима такође имају више стопе и шизофреније, депресије и поремећаја пажње. Младим особама из наведених примера била је потребна другачија стручна помоћ, а не лаж да ће операцијама одстрањивања здравих делова тела решити психичке и менталне проблеме.

Ричијеви пријатељи који су такође мењали пол нису му говорили о последицама које су искусили, за њих је сазнао тек након операције. Касно је сазнао да је један пријатељ добио пролапс и ретровагиналну фистулу, што значи да има отвор између ректума и неовагине и да му туда пролази фецес. Касно је сазнао да су многи изгубили сваки осећај у пределу гениталија, те да не могу да осете ни бол, ни ужитак. Неки од њих имају само 19-20 година, а густину костију као да имају 80 година јер хормони које узимају смањују густину

129 https://www.spectrumnews.org/news/largest-study-to-date-confirms-overlap-between-autism-and-gender-diversity/

костију. Многи имају аутоимуна обољења, као и геријатријска стања, иако су млади. Осуђени су на доживотну зависност од хормона супротног пола који изазивају неплодност, атрофирање гениталија, остеопорозу, повећан ризик од срчаног удара, смањене когнитивне способности а неретко и губитак способности за полне односе након операција.

Џендер идеологија представља претњу здравом разуму, науци и људском идентитету на више нивоа. Од стручњака за језик чули смо које су последице у том пољу, а знамо колико је језик важан за наш културни, национални и духовни идентитет, тако да се за то поље утицаја не може рећи да је у питању „само језик". Примери које сам навела показују како ова идеологија, подржана индустријом која је 2021. процењена на 1.9 млрд долара, утиче на психичко, ментално и телесно здравље младих људи, одводећи их путем непоправљивих промена на телу, путем губитка општег телесног здравља, и мноштва других једнако важних компликација.

Док смо се борили против овог закона, упозоравали смо да увођење појма џендер у наш правни систем, а преко њега у школство, медије, науку и читаво друштво, отвара врата ужасним последицама о којима сам говорила. Сада сазнајемо да нам спремају и логичну последицу Закона о родној равноправности, а то је закон о родним идентитетима, према ком желе да нам уведу и џендер самоидентификацију, дакле да је довољно да неко каже како се идентификује да би променио документа, што значи да ће, као и на Западу, мушкарци моћи да улазе у женске просторије (свлачионице, тоалете, собе на екскурзијама), да побеђују жене у женском спорту, да добијају места намењена женама на основу одређених квота, а не сумњам да ће се и код нас, као и у Америци, појавити и младић који ће победити на избору за мис Србије. Ако почне хормонску терапију пре него што уђе у

пубертет, дечак неће развити крупнији мишићно-скелетни систем, неће продубити глас и уз мало тзв. феминизирајућих операција, постаће наизглед веома лепа жена, попут Каталуне Енрикез, младића који је прошле године постао Мис Неваде,[130] или Монро Лејс, младића који је Мис Сан Франциска[131] и такмичиће се на избору за Мис Калифорније.

Да не помињем оне најсуровије примере као што су силоватељи и насилници који кажу да су трансродни и буду смештени у женски затвор,[132] или озлоглашени пример ММА борца Фелон Фокс,[133] који је противници нанео тешке повреде, укључујући и напрсле кости главе, да би касније био проглашен за најхрабријег спортисту свих времена. Кад муж попреко погледа жену и она га пријави, одмах се покрене читава машинерија против њега, а овде имамо мушкарца који озбиљно претуче жену и после тога буде хваљен и слављен само зато што тврди да је и он жена.

Ми и даље имамо прилику да зауставимо ово џендер лудило, још увек нам не прете затвором ако некога „мисџендерујемо" – обратимо му се у погрешном роду. У овој борби једноставно нема компромиса и нема одустајања. Не можемо и не смемо пристати ни на шта мање од истине света у ком живимо. Као што је Солжењицин рекао, не смемо живети у лажи. Живот у истини[134] једини је начин да се одупремо тоталитарним идеологијама које нам се намећу.

130 https://ifamnews.com/sr/transrodna-ideologija-kao-najveca-pretnja-deci-i-porodici

131 https://ifamnews.com/sr/transrodna-zena-monro-lejs-takmicice-se-za-mis-kalifornije

132 https://ifamnews.com/sr/ludilo-na-pomolu-zatvorenitsi-se-izjasnili-da-su-zhene-prelaze-u-zhenski-zatvor

133 https://ifamnews.com/sr/transrodnost-ponizhava-vredja-i-nipodashtava-zhene

134 https://ifamnews.com/sr/-zivot-u-istini-i-dalje-je-validan-nacin-borbe-protiv-ideoloske-tiranije

ЗАКЉУЧЦИ СА ОКРУГЛОГ СТОЛА „ПОСЛЕДИЦЕ УСВАЈАЊА ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ", ОДРЖАНОГ 17. ЈУНА 2023. ГОДИНЕ У НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ

Важећи Закон о родној равноправности донет је по хитном поступку, за време пандемије, без озбиљне јавне расправе и у једнопартијском сазиву парламента без опозиције, као и без консултовања званичних органа струке и упоредне праксе. Доношење овог закона није представљало обавезу државе Србије према Европској Унији, а донет је по узору на Закон о родној равноправности лажне државе Косово из 2015. године.

Закон је идеолошки наметнут од стране прозападних невладиних организација и Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, супротно Закону о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличног писма, који јасно налаже да језик мора бити заштићен од идеологизације и политике.

Закон није у складу са Уставом Републике Србије, који не познаје категорију рода. У српском језику именица род је у директној вези са рађањем, породицом и народом, а не џендер идеологијом.

Званична образложења овог закона сакривају његове праве намере. Закон уместо полне равноправности намеће равноправност измишљених родова. Закон не штити

права жена већ их управо умањује. Њиме се, под утицајем идеологије трансхуманизма са Запада, на мала врата уводи појам ђендера као измишљених родних идентитета мимо мушкарца и жене.

У историји српског језика до овог закона стандардизација није вршена законима нити новчаним казнама.

Читав процес доношења Закона о родној равноправности представља субверзивну технику подривања традиционалних вредности и друштава, као и покушај промене свести грађана Републике Србије. Једна од последица примене Закона јесте и насилно модификовање српског језика, са потенцијално несагледивим штетним учинцима у различитим нивоима језичког система и његове употребе. Због свега наведеног, сматрамо да Закон о родној равноправности треба ставити ван снаге.

На округлом столу у организацији посланичке групе Српски покрет Двери – Патриотски блок као нестранчки стручњаци су учествовали: проф. др Душка Кликовац, Филолошки факултет у Београду, проф. др Виктор Савић, Филолошки факултет у Београду, доц. др Катарина Беговић, Филолошки факултет у Београду, проф. др Драгана Новаков, Државни универзитет у Новом Пазару, др Владимир Димитријевић, Гимназија у Чачку, Миленко Радић, адвокат, др Немања Зарић, Међународна организација за породицу, Марија Стајић, Коалиција за природну породицу, др Душан Илић, Институт за европске студије, др Стеван Гајић, Институт за европске студије, Маја Митић, адвокат и саветник посланичке групе Српски покрет Двери – Патриотски блок, и др Андреј Митић, Форум за националну демократију и члан Председништва Српског покрета Двери.

Округлом столу је присуствовао и протојереј-ставрофор Велибор Џомић, лични изасланик Његове Светости патријарха српског г. г. Порфирија.

Модератор округлог стола је био народни посланик и председник посланичке групе Српски покрет Двери – Патриотски блок Бошко Обрадовић.

Мишљење су издвојиле др Марија Мандић и др Јелена Ћериман, са Института за философију и друштвену теорију, будући да нису сагласне са овде изнетим закључком и мишљењем, те не подржавају иницијативу да се Закон о родној равноправности стави ван снаге.

ПРИЛОГ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
НАРОДНА СКУПШТИНА
Посланичка група
СРПСКИ ПОКРЕТ ДВЕРИ – ПАТРИОТСКИ БЛОК
12. јун 2023. године
Београд

ПРЕДСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

На основу члана 107. став 1. Устава Републике Србије, члана 40. став 1. тачка 1. Закона о Народној скупштини и члана 150. став 1. Пословника Народне скупштине подносимо **Предлог Закона о стављању ван снаге Закона о родној равноправности** („Сл. гласник РС", бр. 52/2021) са предлогом да се узме у претрес.

Народни посланици:
Бошко Обрадовић
Мр Иван Костић
Проф. др Тамара Миленковић Керковић
Милован Јаковљевић
Радмила Васић
Борко Пушкић

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О СТАВЉАЊУ ВАН СНАГЕ ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ

Члан 1.

Закон о родној равноправности („Сл. гласник РС", бр. 52/2021), ставља се ван снаге.

Члан 2.

Овај Закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење овог закона садржан је у члану 107. Устава Републике Србије.

II РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Закон неуставно уводи нејасан и недефинисан појам рода и под претњом кажњавања штити све облике рода, а да нико не зна који су то облици. Закон уводи најширу равноправност, не само мушкараца и жене, као биолошких појмова, већ уводи родну равноправност свих родних идентитета. Жена из Закона о равноправности полова, који је важио до ступања на снагу Закона о родној равноправности, сада је постала равноправна са свим осталим родовима или родним облицима. Закон је супротан одредбама чланова 15. и 62. Устава јер Устав Србије не познаје термин „родна равноправност", већ само термин „равноправност жена и мушкараца".

Закон не само да негира српски језик, његову граматику и норму него и врши насиље над њим тражећи да се у службеној употреби језика, под претњом казни, доследно примењују накарадни, рогобатни језички изрази које препоручују активисти родне идеологије. Захтев за променом граматичке структуре српског језика која је изражена у овом закону у супротности је са општелингвистичким правилима српског језика, а уз то, обавеза уподобљавања назива за носиоце занимања, звања и титула сличним називима у којима се експлицира припадност (женском) полу последица је неразумевања језичких чињеница и покушај насилног инжењеринга у језику за потребе родне идеологије.

По усвајању Предлога закона о родној равноправности и Предлога закона о изменама и допунама Закона о дискриминацији на седници Владе Републике Србије 22. априла 2021. године, усвојен је Закон о родној равноправности 20. маја 2021. године у Скупштини Републике Србије. **Овај закон подразумева интервенцију и у сфери језика: 73. чланом Закона о родној равноправности прописује се обавезно увођење тзв. *родно осетљивога језика* до 2024. године.** То је „[ј]език којим се промовише равноправност жена и мушкараца и средство којим се утиче на свест оних који се тим језиком служе у правцу остваривања равноправности, укључујући промене мишљења, ставова и понашања у оквиру језика којим се служе у личном и професионалном животу" (члан 6, тачка 17). **Овакав захтев о облигаторној употреби исконструисаног [измаштаног] језичког идиома подразумева језички инжењеринг и директан уплив идеологије у језик.** Са друге стране, Закон о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма усвојен је 15. септембра 2021. године, а према члану 7, тачки 6, **стандардизација српског језика мора бити заштићена од идеолошких и политичких покрета.**

Уједно, овакав захтев представља и преседан – први пут се у историји српскога језика, културе и законодавства модификација језичкога ткива прописује законом.

Овај Закон, својом искључивошћу коју намеће уводи не само списак препоручених речи, већ и списак забрањених речи. Из овога произлази увођење цензуре и казне за недозвољену језичку активност, што је неприхватљиво, јер се тиме уводи вербални деликт у српско друштво.

Уставом су заштићени слобода мишљења и изражавања; забрањена је цензура у медијима и зајемчена је слобода научног и уметничког стварања: Устав, чл. 46, 50, 73.

Обавезујућа употреба тзв. родно осетљивога језика у закону обесмишљава рад свих институција које се језиком баве, а нарочито Матице српске и Одбора за стандардизацију српскога језика, који уређују српски стандардни језик и прописују његову фукционално поливалентну употребу у свим сферама друштвенога живота. **Струка ни у једном тренутку није консултована у доношењу овога закона.**

Важно је посебно нагласити да се језичка струка „огласила тражећи укидање овог и доношење новог закона, у закључцима са округлог стола „Положај српскога језика у савременом друштву (изазови, проблеми решења)", одржаног у Матици српској 3. јула 2021. године. Том приликом, саопштено је 39 реферата, у којима је проблем родно осетљивог језика сагледан из различитих углова: структурнограматичког, семантичког, прагматичког, ссциолингвистичког, општелингвистичког, социолошког, правног, али и у контексту његове употребе у другим језицима типолошки сродним српском. Закључци су формулисани кроз 21 став, а суштина је да: „Стварна борба за права жена подразумева делање на плану друштвених односа и борбе против дискриминације жена у свим сферама где

она постоји. Језик треба да се развија природним путем, без присиле и притиска идеологије, а сваком говорнику, уз крајње уважавање ставова других, треба оставити слободу избора за лично декларисање у домену јавне употребе, тј. могућност одабира оних језичких форми које су у складу с нормом стандардног језика." (извод из саопштења др М. Спасојевић, Сив, 27. март 2023).

Струка тражи повлачење овога закона јер планиране насилне интервенције одговарају искључиво идеолошким потребама својих стваралаца и врше насиље над језиком оглушујући се не само о норму српскога стандардног језика већ и о хиљадугодишњу традицију развоја језичкога система.

Закон о родној равноправности је по мишљењу српског Високог савета судства, које је сагласно мишљењу Одбора за стандардизацију српског језика, „противуставан и супротан другим постојећим законским решењима". Противуставан је зато што Устав не познаје категорију рода. Иако су у чл. 6 различито дефинисани, израз „род" се користи као синоним за „пол". То се види, између осталог, већ и по дефиницији „родне равноправности": то је „равномерно учешће и уравнотежена заступљеност жена и мушкараца у свим областима друштвеног живота". Ако то имамо у виду, не види се зашто је требало мењати назив „Закон о равноправности полова". Међутим, у неким случајевима се употребљава само „пол": у чл. 11 каже се да се статистички подаци морају разврстати „по полу и старости", али не и по роду. **Такође се примећује да није јасно ни колико родова има. У Закону се у вези с родом говори о мушкарцима и женама, помињу се и „осетљиве групе", тако да се обим појма „род" оставља отвореним.** У осетљиве друштвене групе у Закону се убрајају и групе које се издвајају на основу родног идентитета и сексуалне ори-

јентације (чл. 7). Заправо, појам рода се у ЗоРР разликује од појма пола једино ако се узме да се број полова и број родова не поклапају (извод из усменог саопштења проф. др Д. Кликовац, Сив, 27. март 2023).

III ОБЈАШЊЕЊЕ ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

Чланом 1. предлога закона предлаже се стављање ван снаге Закона о родној равноправности јер је супротан чл. 15. и чл. 62. Устава Републике Србије.

Чланом 2. предлога закона предвиђа се да овај закон ступи на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије".

IV ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ОВОГ ЗАКОНА

За спровођење овог закона нису потребна средства из буџета Републике Србије.

Београд, 12. 06. 2023.

Народни посланици:
Бошко Обрадовић
Мр Иван Костић
Проф. др Тамара Миленковић Керковић
Милован Јаковљевић
Радмила Васић
Борко Пушкић

САДРЖАЈ

УВОД:
Бошко Обрадовић
ПРЕИСПИТАТИ ЗАКОН О ЏЕНДЕР ИДЕОЛОГИЈИ 5

Проф. др Исидора Бјелаковић
ЈОШ ЈЕДАН ОСВРТ НА ЗАКОН О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ И ОБАВЕЗНУ УПОТРЕБУ РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА 9

Проф. др Драгана Новаков
ЗАКОН ПРОТИВ ЈЕЗИКА И ПРОТИВ ПАМЕТИ 21

Доц. др Катарина Беговић
ЈЕДАН ВИД САВРЕМЕНОГ ОСТРАКИЗМА – ОБЛИГАТОРНОСТ У УПОТРЕБИ ТЗВ. РОДНО ОСЕТЉИВОГА ЈЕЗИКА 31

Проф. др Виктор Савић
ИСКЉУЧИВАЊЕ МАТИЧНЕ СТРУКЕ И ЊЕНИХ ОРГАНА ПРИЛИКОМ УВОЂЕЊА „РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА" У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 47

Проф. др Душка Кликовац
О ЈЕЗИКУ „РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ" И У ВЕЗИ С ЊИМ ... 73

Протојереј-ставрофор др Велибор Џомић
ЗАКОН О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ У ФУНКЦИЈИ НАСИЉА НАД СРПСКИМ ИДЕНТИТЕТОМ 91

Др Душан Илић
О ПОСЛЕДИЦАМА УСВАЈАЊА ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ 109

Миленко Радић и Момир Радић
„РОДНА РАВНОПРАВНОСТ" У ФУНКЦИЈИ НЕСТАЈАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА: ИСТОРИЈЕ – СРПСКОГ ЈЕЗИКА –ЋИРИЛИЦЕ – КУЛТУРЕ – ТРАДИЦИЈЕ – РЕЛИГИЈЕ – –ПОРОДИЦЕ 115

Маја Митић
НЕДЕФИНИСАНИ ПОЈАМ „РОД" 157

Др Андреј Митић
НАМЕТНУТИ АНТИУСТАВНИ ИДЕОЛОШКИ ЏЕНДЕР ЗАКОН МОРА БИТИ СТАВЉЕН ВАН ПРАВНЕ СНАГЕ 161

Др Стеван Гајић
КОЛОНИЈАЛНО-РЕПРЕСИВНИ КАРАКТЕР НАСИЛНО НАМЕТНУТИХ ЗАКОН 171

Др Владимир Димитријевић
ГЛАС ЦРКВЕ ЈЕ ГЛАС РАЗУМА 177

Драгана Миљанић
РОД И ПОЛ СУ СИНОНИМИ 187

Немања Зарић
ИЛУЗИЈА РОДНЕ ИДЕОЛОГИЈЕ 195

Марија Стајић
ЖИВОТ У ИСТИНИ КАО ЈЕДИНИ И ПРАВИ ОТПОР ТОТАЛИТАРНИМ ИДЕОЛОГИЈАМА 205

ЗАКЉУЧЦИ СА ОКРУГЛОГ СТОЛА „ПОСЛЕДИЦЕ УСВАЈАЊА ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ", ОДРЖАНОГ 17. ЈУНА 2023. ГОДИНЕ У НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ 211

ПРИЛОГ: ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О СТАВЉАЊУ ВАН СНАГЕ ЗАКОНА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ 215